

**UCHWAŁA NR 128/XI/2011
RADY POWIATU NOWOSĄDECKIEGO**

z dnia 16 grudnia 2011 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2011-2020.

Na podstawie art. 12, pkt. 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. z 2001, Dz.U. Nr 142, poz. 1592 z późn. zmianami), Rada Powiatu Nowosądeckiego uchwala co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Powiatu na lata 2011-2020, stanowiącą załącznik do niniejszej Uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Nowosądeckiego.
- § 3. Traci moc uchwała Nr 349/XXXVII/2005 z dnia 27 grudnia 2005 r. Rady Powiatu Nowosądeckiego w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2006-2013.
- § 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Powiatu
Nowosądeckiego

Wiesław Basta

Uzasadnienie

Podstawą do opracowania Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku (poprzednia opracowana została w 2006 roku) była ocena, sporządzona przez Zarząd Powiatu, odnośnie zrealizowanych do tej pory celów i zadań oraz uwarunkowań prawnych powiatu, związanych z nowym okresem programowania na lata 2007-2013. Ponadto nastąpiły daleko idące zmiany, powodujące, że obowiązujące zapisy w Strategii uległy przedawnieniu i straciły na ważności, skąd wynika konieczność jej modyfikacji. Dodatkowo została przeprowadzona ocena sformułowanych założeń pod kątem ich aktualności i wykonalności w chwili obecnej i przyszłości. Zmiany wprowadzone do strategii są projektowane z myślą o przyszłym rozwoju Powiatu Nowosądeckiego. Niniejszy dokument jest pierwszą wersją projektu Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2011-2020, stanowiącej aktualizację strategii rozwoju powiatu przyjętej na lata 2007-2013. Projekt ten został przygotowany w wyniku trwających prac nad aktualizacją dokumentu - z udziałem Zarządu Powiatu Nowosądeckiego, Radnych Powiatowych, a także szerokiej i zróżnicowanej reprezentacji kluczowych środowisk oraz instytucji lokalnych. Dokument opracowano w Starostwie Powiatowym w Nowym Sączu przy współpracy z Powiatowym Centrum Funduszy Europejskich w Nowym Sączu.

Starostwo Powiatowe
w Nowym Sączu

**STRATEGIA ROZWOJU POWIATU
NOWOSĄDECKIEGO
NA LATA 2011–2020
AKTUALIZACJA**

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
1. GŁÓWNE CELE OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII.....	7
2. KOMPETENCJE STRUKTURY „POWIAT – GMINY” JAKO PODMIOTU POLITYKI LOKALNEJ	9
3. RELACJE WEWNĄTRZ STRUKTURY „POWIAT – GMINY”	11
CZĘŚĆ I	
DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU NOWOSĄDECKIEGO	14
CZĘŚĆ II	
ANALIZA SWOT.....	91
CZĘŚĆ III	
SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO.....	94
1. INSTRUMENTY ZEWNĘTRZNE	94
2. SCENARIUSZ OPTYMISTYCZNY	95
3. SCENARIUSZ PESYMISTYCZNY	97
CZĘŚĆ IV	
PRIORYTETOWE KIERUNKI ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO	99
CZĘŚĆ V	
MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO DO 2020 ROKU	103
CZĘŚĆ VI	
CELE STRATEGICZNE	106
1. CELE STRATEGICZNE	106
2. CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	107
CZĘŚĆ VII	
PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO	129
1. PRAKTYCZNE MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY POMOCOWYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ.....	131
CZĘŚĆ VIII	
SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO NA LATA 2011–2020.....	140
BIBLIOGRAFIA	147

SPIS TABEL I WYKRESÓW	148
SPIS MAP.....	148

WPROWADZENIE

Ustrój demokratyczny, samorząd terytorialny, aktywnie funkcjonujący na trzech poziomach administrowania, rozwijająca się gospodarka wolnorynkowa, która podatna jest na ciągłe zmiany podaży i popytu, zmusza władze jednostek terytorialnych do ciągłego planowania i zarządzania strategicznego. Stanowi to ważne narzędzie nadzoru, które ułatwia nakreślenie kierunków dalszego rozwoju i działania strategicznego oraz pozwala na podejmowanie takich decyzji, które mają istotne znaczenie dla ożywienia społeczno-gospodarczego regionu. Dynamicznie zachodzące przeobrażenia ekonomiczne i społeczne na krajowym i lokalnym rynku wywołują potrzebę wykorzystania i ożywienia potencjału dla rozwoju lokalnego. Z powyższego wynika nieunikniony wymóg opracowania wieloletniego planu strategicznego, którego głównym przesłaniem jest wsparcie i pomoc w prorozwojowej polityce samorządu terytorialnego. Strategia rozwoju na każdym szczeblu administrowania jednostką samorządu terytorialnego jest odzwierciedleniem zintegrowanego i zrównoważonego planowania ładu przestrzennego, gospodarczo-społecznego i ekologicznego. Zawarte w niej cele strategicznego rozwoju poprzedzone są przeprowadzeniem wnikliwej analizy stanu obecnie istniejącego (raportu), która wskazuje, w jakich obszarach działania należy podjąć przedsięwzięcia w celu ich poprawy, minimalizacji, a nawet likwidacji. Opracowane cele i zadania to wyraz aspiracji i dążeń władz lokalnych oraz społeczności, które mają się przyczynić do rozwiązania rozpoznanych problemów i ich naprawy. Strategia zawiera przyjęte założenia rozwoju (kluczowe projekty), cele, programy oraz zadania.

W obecnym czasie, gdy szczególnej mocy nabrały procesy integracji zarówno europejskiej, jak i globalnej, podstawowym celem przedsięwzięcia jest wyposażenie władz Sąddeckczyzny w instrument zarządzania strategicznego, umożliwiający podejmowanie skutecznych, efektywnych i społecznie akceptowanych działań rozwojowych, dostosowanych do rosnącego poziomu konkurencji.

Dla osiągnięcia tak określonego celu podjęto dwojakiego rodzaju działania:

- opracowanie diagnozy stanu powiatu,
- opracowanie i skonkretyzowanie Strategii Rozwoju Powiatu Nowosąddeckiego.

Planowanie strategiczne jest procesem ustalania celów i wybierania metod ich realizacji przez naczelne kierownictwo organizacji. Każda decyzja powzięta na tym etapie planowania może

pociągnąć za sobą daleko idące i często nieprzewidywalne skutki. Dlatego też, przed rozpoczęciem tworzenia strategii, możliwie dokładnie rozpoznano tak sytuację wewnętrzną organizacji, jak i jej otoczenie. Następnie określono misję organizacji, przedstawiono ramy czasowe i efekty strategii, określono wielkości niezbędnych zasobów oraz zaproponowano układ instytucjonalny, służący realizacji Strategii.

Strategia Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego składa się z następujących elementów:

- diagnozy stanu obecnego, która posłużyła do sformułowania celów i programów Strategii.
- misji i wizji dla powiatu,
- celów strategicznych i operacyjnych,
- programów służących realizacji celów,
- układu wdrożeniowego, w którym opisano sposób wdrożenia i harmonogram realizacji,

Programy zawarte w Strategii odnoszą się do całego powiatu, a nie jedynie do zadań realizowanych przez administrację powiatową. Włączenie w prace nad Strategią i jej wdrażaniem innych podmiotów jest istotnym warunkiem sprawnego zarządzania terytorium powiatu. Bardzo duże znaczenie będzie odgrywać współpraca z miastem Nowy Sącz przy realizacji tych programów, które służyć będą mieszkańcom zarówno miasta, jak i powiatu oraz współpraca z gminami. Kolejnym założeniem, przyjętym w pracach nad Strategią, było uznanie wiodącej roli pracowników samorządów lokalnych oraz lokalnych organizacji w tym procesie. To właśnie w ich rękach spoczywa realizacja Strategii i rozwój gospodarczy powiatu. Rola ekspertów zewnętrznych miała charakter pomocniczy. Jest to zgodne z powszechnie dominującym dzisiaj na świecie doświadczeniem, że w rozwoju każdej społeczności podstawową rolę odgrywają mechanizmy gospodarki oraz obywatelskiej odpowiedzialności, oparte na wiedzy i kreatywności członków tejże społeczności. Ponieważ Strategia jest dokumentem kierunkowym, nie zawiera ona wszystkich działań, będących w kompetencji powiatu, a jedynie działania wybrane, mające prowadzić do zrealizowania sformułowanych celów – działania uznane za priorytetowe.

Należy zaznaczyć, iż dokument powstawał przy szerokim zaangażowaniu społecznym. Założenia do Strategii zostały zaprezentowane i poddane pod dyskusję warsztatową w trakcie konsultacji, które miały miejsce od czerwca 2010 do września 2011 roku w każdej gminie powiatu nowosądeckiego. Konsultacje, które odbywały się z szerokim udziałem

przedstawiciele władz samorządowych, organizacji gospodarczych, przedsiębiorców, ludzi edukacji, turystyki i kultury wsparły zakres zadań, ujętych w Strategii.

Diagnoza powiatu nowosądeckiego opracowana została przede wszystkim w oparciu o dostępny materiał, w tym statystyczny (dla wszystkich informacji podano ich źródła). Wykorzystane zostały publikacje Urzędu Statystycznego w Krakowie – m.in. roczniki statystyczne województwa i powiatów. Bardzo cennym źródłem informacji były także opracowane przez Urząd Statystyczny w Krakowie wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, które odbyły się w maju 2002 r. Podstawowe informacje ze Spisów Powszechnych w gminach województwa małopolskiego pozwoliły na przeprowadzenie bardzo cennych analiz takich zagadnień, jak: wykształcenie ludności, niepełnosprawność, źródła utrzymania ludności, język i narodowość. Innymi elementami bazy informacyjnej, z których korzystano, były opracowania powstałe w toku realizowanego w 2003 r. dla powiatu nowosądeckiego programu Planowanie Rozwoju Lokalnego. Cennych informacji, zwłaszcza o charakterze porównawczym, dostarczyły także opracowania Zarządu Powiatu Nowosądeckiego, w tym m.in. Raport o stanie Powiatu Nowosądeckiego 1999-2002, wraz z uzupełnieniem za lata 2002-2004, Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Nowosądeckiego na lata 2004-2011 wraz z załącznikiem, Stan Środowiska Powiatu Nowosądeckiego w 2002 r. oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Nowosądeckiego na lata 2004-2011. W analizie problematyki rynku pracy i bezrobocia bezcennych informacji dostarczyły bazy danych oraz publikacje Powiatowego Urzędu Pracy w Nowym Sączu oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie. Ze względów porównawczych, przy wskazanym dostępie do informacji rokiem bazowym jest rok 2010.

W opracowaniu starano się także wykazać powiązania z najbliższym dokumentem planistycznym, dostępnym z poziomu regionu, jakim jest przygotowywana Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013. W okresie przygotowywania Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego województwo małopolskie prowadziło konsultacje społeczne dotyczące dokumentu pt. „Założenia aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku”, co znacząco determinowało prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2011-2020.

Podstawą do opracowania Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku (poprzednia opracowana została w 2006 roku) była ocena, sporządzona przez Zarząd

Powiatu, odnośnie zrealizowanych do tej pory celów i zadań oraz uwarunkowań prawnych powiatu, związanych z nowym okresem programowania na lata 2007–2013. Ponadto nastąpiły daleko idące zmiany, powodujące, że obowiązujące zapisy w Strategii uległy przedawnieniu i straciły na ważności, skąd wynika konieczność jej modyfikacji. Dodatkowo została przeprowadzona ocena sformułowanych założeń pod kątem ich aktualności i wykonalności w chwili obecnej i przyszłości. Zmiany wprowadzone do strategii są projektowane z myślą o przyszłym rozwoju Powiatu Nowosądeckiego.

Niniejszy dokument jest pierwszą wersją projektu Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2011-2020, stanowiącej aktualizację strategii rozwoju powiatu przyjętej na lata 2007-2013. Projekt ten został przygotowany w wyniku trwających prac nad aktualizacją dokumentu – z udziałem Zarządu Powiatu Nowosądeckiego, Radnych Powiatowych, a także szerokiej i zróżnicowanej reprezentacji kluczowych środowisk oraz instytucji lokalnych.

Dokument opracowano w Starostwie Powiatowym w Nowym Sączu przy współpracy z Powiatowym Centrum Funduszy Europejskich w Nowym Sączu.

Przedmiotowy dokument opracowany został w ramach projektu Profesjonalny Urzędnik – nowoczesna administracja Powiatu Nowosądeckiego. Projekt współfinansowany z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

1. GŁÓWNE CELE OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII

Po przeprowadzeniu dogłębnej analizy oraz diagnozy stanu obecnego określono poniższe cele opracowania aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego, do których zaliczamy:

1. Wykreowanie podstaw formalno–organizacyjnych w celu sprawnego i zrównoważonego zarządzania zaktualizowaną strategią rozwoju:
 - przeprowadzenie obiektywnego rozpoznania postaw rozwoju powiatu w odniesieniu do zasobów, które mają bezpośredni wpływ na realizację opracowanych celów rozwoju strategicznego;

- przeprowadzenie dogłębnej i całościowej analizy oraz oceny wszystkich elementów realizacji celów strategicznych poprzez weryfikację szans i zagrożeń dla rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu;

- ustalenie narzędzi i procedur osiągnięcia celów wyznaczonych w strategii w wyniku wyszczególnienia i przypisania właściwym podmiotom odpowiedzialności za realizację określonych zadań;

- utrwalenie kierunków polityki władz powiatu w stosunku do zadań, będących w jego kompetencji, które cechują reguły realizacji przyjętych celów strategicznych i zadań.

2. Wykreowanie podstaw współpracy powiatu z gminami oraz innymi podmiotami, które biorą udział w kształtowaniu okoliczności rozwoju powiatu:

- przegląd gminnych planów strategicznych w zakresie zaakceptowanych priorytetów rozwoju;

- transfer lokalnych inicjatyw obywatelskich na wyższe poziomy decyzyjne, wsparcie i pomoc dla gminnych celów i planów strategicznych, które zostały przyjęte jako reguła formułowania zadań strategicznych;

- uzgodnienie i badanie działalności prorozwojowej, które będą kolejno podejmowane przez samorząd gminny i powiatowy;

- aktywizację postaw społecznych na obszarze całego powiatu, zaszczepienie ducha tożsamości kulturowej i lokalnego patriotyzmu.

3. Potrzeba wyzwań w zakresie konkurencyjności i bezpośredniości wynikająca z uwarunkowań członkostwa Polski w Unii Europejskiej:

- wykorzystanie do maksimum możliwości, jakie stwarza członkostwo Polski w Unii Europejskiej – pozyskanie źródeł finansowania z funduszy strukturalnych na realizację zadań prorozwojowych;

- wyznaczenie celów i zadań strategicznych powiatu z dostosowaniem ich do programów operacyjnych i uzyskaniem współfinansowania ze środków unijnych i krajowych;

- wyeksponowanie bogactwa walorów powiatu, promocja dziedzictwa kulturalno-historycznego, środowiska naturalnego, tworzenie wizerunku powiatu otwartego i sprawnie działającego w ramach europejskiego regionu.

4. Aktywizacja mieszkańców powiatu w zakresie realizacji fundamentalnych zadań, których przesłaniem jest poprawa warunków bytowych:

- zaangażowanie reprezentantów społeczności lokalnej w opracowywaniu kierunków polityki rozwoju społeczno-ekonomicznego w odniesieniu do swojej „małej ojczyzny”;

- integracja mieszkańców warunkiem, który sprzyja i umożliwia realizację inicjatyw prorozwojowych (akceptacja opinii publicznej dla zaakceptowanych i przyjętych celów strategicznych i metod ich osiągnięcia – „uspołecznienie” strategii);

- wdrożenie procedur w celu zaangażowania mieszkańców w realizację przyjętych celów i zadań strategicznych.

5. Promocja powiatu i ochrona zdrowia mieszkańców:

- wykreowanie profesjonalnej oferty, promującej bogactwo walorów przyrodniczo-kulturowych powiatu;

- wyznaczenie kierunków polityki władz powiatu w zakresie zrównoważonego rozwoju i ochrony zdrowia mieszkańców poprzez aktywne funkcjonowanie ścieżek zdrowia;

- promocja i ochrona zdrowia oraz zapobieganie zagrożeniom życia poprzez realizację zamierzeń i kierunków wypracowanej polityki zdrowotnej.

2. KOMPETENCJE STRUKTURY „POWIAT – GMINY” JAKO PODMIOTU POLITYKI LOKALNEJ

W odniesieniu do Ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz.U.2010.106.675, z późn. zm.) w gestii powiatu znajdują się zadania o charakterze ponadgminnym i niezastrzeżone prawnie dla innych podmiotów i instytucji. W prawnych kompetencjach powiatu wyróżniamy głównie zadania publiczne, do których zaliczamy:

- 1) edukację publiczną;
- 2) promocję i ochronę zdrowia;
- 3) pomoc społeczną;
- 4) politykę prorodzinną;
- 5) wspieranie osób niepełnosprawnych;
- 6) transport zbiorowy i dróg publicznych;
- 7) kulturę oraz ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami;
- 8) kulturę fizyczną i turystykę;
- 9) geodezję, kartografię i kataster;
- 10) gospodarkę nieruchomościami;
- 11) administrację architektoniczno-budowlaną;
- 12) gospodarkę wodną;
- 13) ochronę środowiska i przyrody;

- 14) rolnictwo, leśnictwo i rybactwo śródlądowe;
- 15) porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli;
- 16) ochronę przeciwpowodziową, w tym wyposażenie i utrzymanie powiatowego magazynu przeciwpowodziowego, przeciwpożarową i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska;
- 17) przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizację lokalnego rynku pracy;
- 18) ochronę praw konsumenta;
- 19) utrzymanie powiatowych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- 20) obronność;
- 21) promocję powiatu;
- 22) współpracę i działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.);
- 23) działalność w zakresie telekomunikacji.

Ustawa o samorządzie powiatowym przyzwala tej jednostce samorządu terytorialnego na opracowanie i wdrażanie kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego za pomocą lokalnych dokumentów i programów, w których są one zapisane: strategii rozwoju, planu rozwoju lokalnego, programów i projektów.

Na reformie systemu administracyjnego państwa powiat uzyskał wiele bardzo istotnych uprawnień w zakresie decydowania o kierunkach rozwoju, do których należą:

- niezawisłość w decydowaniu o wydatkach budżetowych, głównie w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych (powiat posiada własny budżet), uprawnienia do dysponowania majątkiem powiatu oraz określenie zasad dysponowania nim;
- uprawnienia do stanowienia prawa miejscowego (lokalnego) odnośnie przepisów porządkowych w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i naturalnego, ochrony zdrowia, życia mieszkańców, ochrony mienia i bezpieczeństwa publicznego.

W odniesieniu do lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego prawne kompetencje powiatu dotyczą:

- zaspokajania potrzeb lokalnej i powiatowej wspólnoty samorządowej (podnoszenia warunków bytowych i standardów życia mieszkańców);

- podwyższania stopnia integracji i aktywizacji społeczności lokalnej jako czynnika stymulującego rozwój zasobów ludzkich;
- podejmowania działań ukierunkowanych na poprawę atrakcyjności i lokalizacji powiatu głównie ze względów działalności gospodarczej przy pomocy realizacji inwestycji drogowych;
- działań skierowanych na ochronę lokalnych zasobów naturalnych, które stanowią fundament rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu;
- określenia zasad ich eksploatacji – zabezpieczania perspektyw zrównoważonego rozwoju;
- współpracy z gminami w zakresie stymulowania ich rozwoju społecznego i gospodarczego;
- uzgodnienia działań podmiotów prowadzących własną działalność gospodarczą i inwestycyjną na terenie powiatu z interesem publicznym i prawami społeczności lokalnej.

Jednak ustawa o samorządzie powiatowym nakłada prawne ograniczenia na powiat, w wyniku których nie może on realizować pewnych zadań przypisanych z kolei innym podmiotom. Do nich należą:

- brak możliwości podwyższania własnych zasobów lokacyjnych;
- ogólnie niskie dochody powiatu, wynikające z możliwości pobierania podatków lokalnych (tylko w kompetencji gminy);
- konstrukcja budżetu głównie w oparciu o dotacje celowe;
- ograniczenie wpływu na poziom życia mieszkańców (zawężony zakres kompetencji).

Wąski obszar działalności powiatu świadczy o jego słabej podmiotowości w odniesieniu do możliwości oddziaływania na własny lokalny rozwój społeczno-gospodarczy. Ponadto taka sytuacja może przyczynić się do powstania sytuacji, w której samorządy gminne mogłyby stawić opór wszelkim inicjatywom prorozwojowym powiatu.

3. RELACJE WEWNĄTRZ STRUKTURY „POWIAT – GMINY”

Podział kompetencji pomiędzy powiatem, a gminą ustalony jest prawnie na podstawie oddzielnych ustaw: ustawa o samorządzie powiatowym (Dz. U. 1998, Nr 91, poz. 578 z późn. zm.) i ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990, Nr 16, poz. 95 z późn. zm.). Podział zadań dotyczy przede wszystkim działań w zakresie zaspokajania zbiorowych

potrzeb społeczności lokalnych oraz wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego. Aczkolwiek w tych aspektach bierze się pod uwagę wzajemne relacje pomiędzy tymi jednostkami samorządowymi, przy czym gmina posiada większe możliwości i kompetencje.

Procedury administracyjne, wynikające z wyżej wymienionych ustaw, określają podział zadań i obowiązków pomiędzy powiatem, a gminą oraz ich wzajemne relacje na rzecz rozwoju lokalnego.

Procedury gminne posiadają cechy inicjatywne, przez co wpływają na wyznaczenie kierunków rozwoju społeczno-ekonomicznego oraz ich realizację.

W zakresie tych uprawnień leży sporządzenie opracowań planistycznych, gminnych programów ochrony zasobów naturalnych, programów i dokumentacji na realizowane przedsięwzięcia inwestycyjne, wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Procedury powiatowe posiadają charakter reaktywny, ponieważ nastawione są na reagowanie na wszelkie zagrożenia i ich zwalczanie. Ponadto mogą wpływać na realizację określonych i wyznaczonych przez gminy kierunków prorozwojowych. Na mocy ustawy powiat ma za zadanie opracowanie powiatowych programów przeciwdziałania patologiom społecznym oraz zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego, wydawanie pozwoleń na budowę, eksploatację zasobów naturalnych (pozwolenia wodno-prawne, koncesje na eksploatację kopalin). Ponadto powiat sporządza programy strategicznego rozwoju: strategię rozwoju, plan rozwoju lokalnego, powiatowe programy poszczególnych jednostek organizacyjnych.

Gminy:

- wykonywanie zadań publicznych o znaczeniu lokalnym;
- zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego, edukacji, ochrony zdrowia, ładu przestrzennego, komunikacyjnego, infrastruktury technicznej;
- współpraca i wsparcie dla inicjatyw powiatowych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom społecznym i bezpieczeństwa publicznego;
- wsparcie dla przedsięwzięć powiatu w odniesieniu do ochrony środowiska przyrodniczego i zasobów naturalnych regionu.

Powiat:

- inicjatywa w zakresie ochrony środowiska i zasobów naturalnych;
- działania skierowane na przeciwdziałanie zagrożeniom społecznym;
- wsparcie i współpraca w zakresie inicjatyw rozwoju społeczno-ekonomicznego: promocja potencjału i zasobów gmin, inwestycje drogowe i techniczne, podejmowanie decyzji w procedurach administracyjnych;
- wsparcie dla przedsięwzięć gminnych odnośnie zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej poprzez współdziałanie w procedurach decyzyjnych;
- podejmowanie zadań inwestycyjnych, mających na celu poprawę warunków bytowych i standardów jakości życia mieszkańców regionu i dostęp do usług publicznych i infrastrukturalnych;
- inicjatywa w zakresie podwyższania standardów rozwoju zasobów ludzkich.

Pomimo takiej współpracy, przedstawionej powyżej, istnieją niestety zagrożenia dla wzajemnego współdziałania tych jednostek samorządowych. Te ewentualne zagrożenia widoczne są na następujących płaszczyznach:

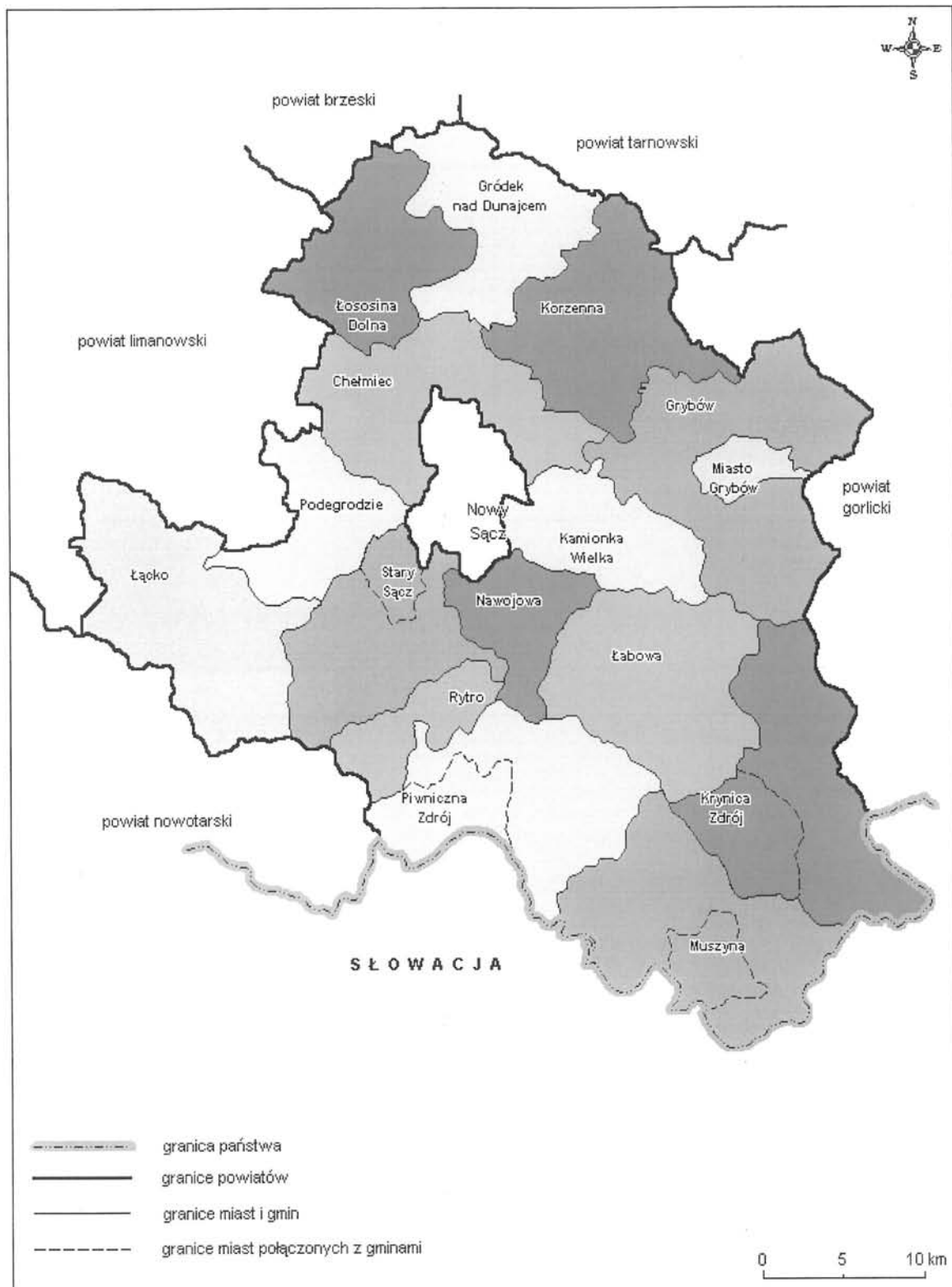
- brak określonych ustawowo zakresów współdziałania powiatu i gmin przy wyznaczaniu kierunków polityki prorozwojowej;
- widoczna dysproporcja w znaczeniu podmiotowym powiatu w stosunku do gmin, co przekłada się na możliwości rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu;
- brak wypracowanych samodzielnie metod w ramach współpracy pomiędzy tymi jednostkami samorządowymi odnośnie trendów prowadzenia polityki rozwojowej, spowodowanych krótkim okresem działania samorządu powiatowego;
- rosnąca konkurencja powiatu i gmin w ramach wpływu na lokalny rozwój społeczny i gospodarczy;
- zaznaczający się niski stopień zaangażowania i integracji społecznej, który może utrudnić współpracę na gminnym i powiatowym poziomie decyzyjnym.

CZĘŚĆ I DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU NOWOSĄDECKIEGO

PODSTAWOWE INFORMACJE

Położenie, podział administracyjny, ludność

Powiat nowosądecki – położony jest w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego. Od południa graniczy z Republiką Słowacką (granica państwa), od wschodu z powiatem gorlickim, od północy z tarnowskim i brzeskim, a od zachodu z limanowskim i nowotarskim. Większość powierzchni powiatu zajmują tereny górskie i wyżynne (pogórza), a także doliny rzeczne Dunajca z jego głównymi dopływami, Popradem i Kamienicą. Rzeki te rozdzielają główne pasma górskie Sądeckizny: Beskid Sądecki, Beskid Niski i Beskid Wyspowy, otaczające Kotlinę Sądecką, która stanowi główne skupienie osadnicze regionu. W jej centrum, na 49°37' szerokości geograficznej północnej i 20°42' długości geograficznej wschodniej, leży Nowy Sącz – stolica powiatu. Powiat nowosądecki zajmuje obszar ok. 1549 km², co stanowi około 10,2% powierzchni województwa małopolskiego. W skład powiatu nowosądeckiego wchodzi szesnaście jednostek stopnia podstawowego, w tym jedna gmina miejska (miasto Grybów), cztery gminy miejsko-wiejskie (Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna Zdrój i Stary Sącz) i 11 gmin wiejskich. Podział administracyjny powiatu nowosądeckiego przedstawia *mapa 1*.

Mapa 1. Podział administracyjny powiatu nowosądeckiego

Największą część powierzchni powiatu nowosądeckiego zajmują kolejno: Gmina Grybów, Gmina Krynica-Zdrój oraz Gmina Muszyna, zaś najmniejszymi jednostkami są: miasto Grybów oraz Gmina Rytro.

Powiat nowosądecki jest powiatem o charakterze turystyczno-rolniczym z niewielkim udziałem przemysłu. Dużym atutem powiatu jest rozwój turystyki. Jej wyznacznikami są m.in. liczba turystycznych miejsc noclegowych oraz ogół korzystających z nich turystów, pod względem, których powiat nowosądecki ustępuje jedynie, za to dość zdecydowanie, powiatowi tatrzańskiemu. Wciąż jednak wyraźna jest dysproporcja pomiędzy, nie w pełni rozwiniętym socjalnym i technicznym zapleczem turystyki oraz jej wpływem na rozwój gospodarczy powiatu. Bardzo duże możliwości stwarzają w tej dziedzinie naturalne uwarunkowania środowiskowe.

Turystyka w ostatnich latach staje się motorem rozwoju Sądecczyzny. Przemysł turystyczny oferuje nowe miejsca pracy, generując popyt na usługi i handel, napędzając koniunkturę w innych dziedzinach gospodarki. Wciąż powiększa się baza turystyczno-rekreacyjno-sanatoryjna, licząca obecnie około 20 tys. miejsc noclegowych. Jedną z form turystyki, rozwijającą się na terenie powiatu nowosądeckiego, jest agroturystyka, czyli wypoczynek na wsi w gospodarstwie rolnym. Zasadnicze znaczenie dla ruchu komunikacyjnego w powiecie ma droga krajowa 75 Branice – Niepołomice – droga nr 4 Brzesko – Nowy Sącz – Krzyżówka – Muszynka (granica Państwa) z połączeniami do przejść granicznych w Mniszku nad Popradem, Leluchowie i Muszynie. Pozostałe, przebiegające przez teren powiatu nowosądeckiego, drogi krajowe to:

- **Nr 28** Zator – Wadowice – Rabka – Limanowa – Nowy Sącz – Gorlice – Jasło – Krosno – Sanok – Kuźmina – Bircza – Przemyśl – Medyka – granica państwa;
- **Nr 87** Nowy Sącz – Stary Sącz – Piwniczna Zdrój – granica państwa.

Poza drogami krajowymi i wojewódzkimi zasadniczym elementem układu komunikacyjnego i transportowego powiatu nowosądeckiego są drogi powiatowe.

Powiat nowosądecki zamieszkuje około 202 701 osób¹, co stanowi ok. 6,14% ludności województwa małopolskiego. W skali województwa jest wielkością przeciętną, co daje wskaźnik gęstości zaludnienia – 131 os/km². Dla porównania, średnia gęstość zaludnienia

¹Stan na dzień 31 XII 2009 r. (Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego, US w Krakowie, 2009).

w województwie małopolskim wynosi 217 osób na km². Najwyższym wskaźnikiem gęstości zaludnienia wyróżnia się Miasto Grybów ze względu na charakter miejski gminy i niewielki obszar, jaki zajmuje; ponadto Miasto i Gmina Stary Sącz oraz Gmina Chełmiec. Gminą o najniższym wskaźniku gęstości zaludnienia jest Gmina Łabowa, bowiem tam na 1 km² powierzchni przypada tylko 45 osób.

Podstawowe dane, dotyczące powierzchni i zaludnienia powiatu, przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 1 Powierzchnia i ludność gmin powiatu nowosądeckiego (stan na dzień 31.XII. 2010r.)

Miasto / Gmina		Powierzchnia [km ²]	Ludność	Gęstość zaludnienia [os./km ²]	Liczba miejscowości	
					Ogółem	w tym sołectw
1	2	3	4	5	6	7
Miasta	Grybów	17	5 979	353	1	-
Gminy miejsko-wiejskie	Krynica Zdrój	145	16 533	114	9	8
	Muszyna	141	11 464	81	11	10
	Piwniczna Zdrój	120	10 500	87	8	7
	Stary Sącz	102	23 164	227	16	15
Gminy wiejskie	Chełmiec	113	26 602	235	25	27
	Gródek nad Dunajcem	88	9 035	102	12	12
	Grybów	153	23 273	152	16	16
	Kamionka Wielka	63	9 868	157	9	9
	Korzenna	107	14 100	132	16	16
	Łabowa	119	5 641	47	13	13
	Łącko	132	15 261	115	16	16
	Łososina Dolna	84	10 500	125	19	19
	Nawojowa	51	8 029	157	8	8
	Podegrodzie	65	12 465	191	13	13
	Rytro	42	3 654	87	4	5
Powiat nowosądecki		1542	206 068	134		

Tabela 2 Ludność powiatu nowosądeckiego w podziale na kategorie wiekowo-socjalne (stan na dzień 31 XII 2009 r.)

Kategoria statystyczna	Kobiety	Mężczyźni	Razem	% populacji
w wieku przedprodukcyjnym	25220	26763	51983	25,65 %
w wieku produkcyjnym	58617	65173	123790	61,07 %
w wieku poprodukcyjnym	17999	8929	26928	13,28 %
Razem	101836	100865	202701	100 %

Interesującym zagadnieniem jest rozkład społeczny struktury demograficznej powiatu nowosądeckiego w odniesieniu do płci i wieku. Jest on na razie korzystny, jednak już za 10 lat relacja liczby osób w wieku produkcyjnym do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym ulegnie znaczącemu pogorszeniu (nastąpi odwrócenie relacji). Pojawi się poważny problem niekorzystnej relacji pracujących do niepracujących.

Należy zwrócić uwagę na równomierny rozkład w grupach wiekowych: przedprodukcyjnym i produkcyjnym względem płci. Jednak w wieku poprodukcyjnym występuje wyraźna przewaga liczby kobiet w stosunku do liczby mężczyzn, pozostająca w relacji 2:1, co wyraźnie wskazuje na istnienie w tym przedziale wiekowym problematyki samotnych kobiet.

Zjawisko to sugeruje budowę sfery usług medyczno-socjalnych, ukierunkowanych na tę kategorię społeczną i próbę wykorzystania szansy przekształcenia części placówek oświatowych w ośrodki dla osób starszych oraz rozbudowę oferty oświatowej dla tzw. III wieku, tak jak ma to miejsce w rozwiniętych krajach Unii Europejskiej.

Charakterystyka miast i gmin powiatu nowosądeckiego

Powiat nowosądecki obejmuje w południowej Małopolsce Kotlinę Sądecką, część Pogórza Karpackiego – część Zachodnich Karpat, Beskid Sądecki – część Beskidu Zachodniego, Beskid Wyspowy – granica powiatu nowosądeckiego od strony północno- zachodniej, Beskid Niski – obszar Gór Grybowskich.² Każde miasto i gmina wchodząca w skład powiatu

² G. Kubal, *Nowy Sącz i Ziemia Sądecka*. Przedsiębiorstwo Usługowo-Wytwórcze „Roksana”, Krosno 2001, s.13.

nowosądeckiego ma swoją historię. Poniżej przedstawiona jest w skrócie charakterystyka miast i gmin powiatu nowosądeckiego oraz krótki rys historyczny.

Centralnym punktem historycznym powiatu jest **Nowy Sącz**. Wokół jego historii toczą się również dzieje okolicznych wsi i miasteczek, należących obecnie do powiatu nowosądeckiego.

W roku 1914, gdy rozpoczęła się I Wojna Światowa, w Nowym Sączu powstały: Związek Strzelecki, Drużyny Basztowe i Polskie Drużyny Strzeleckie, by włączyć się do walk o upragnioną niepodległość. 4 lata wojny przyniosły wiele strat dla miasta, jak i jego mieszkańców, jednak przywróciły również wartość najważniejszą – niepodległość. Po wojnie miasto miało kłopoty z bezrobociem, problemy gospodarcze oraz ekonomiczne. Trud ponownego rozwoju został przerwany przez II Wojnę Światową, przez hitlerowskiego okupanta. Sądeczyzna w tym czasie stała się ważnym punktem przelotowym przez Słowację na Węgry. W czasie wojny, na skutek holokaustu wyginęła ludność Żydowska, która w istotny sposób przyczyniała się do tworzenia kulturowej społeczności sądeckiej.

20 stycznia 1945 roku miasto odzyskało wolność. Bilans strat wojennych był tragiczny: wysadzony w powietrze został zamek, łącznie straty majątku szacuje się na 60%. Po wojnie nastął kolejny czas odbudowy miasta, jego aspektów ekonomicznych, gospodarczych oraz handlowych.

Obecnie Nowy Sącz to miasto powiatowe i na prawach powiatu grodzkiego, w województwie małopolskim. Ważny węzeł komunikacyjny, główny ośrodek turystyczny Ziemi Sądeckiej. Przed reformą administracyjną, do 1997 roku, był stolicą województwa nowosądeckiego.

Gmina Chelmiec - znajduje się w południowo-wschodniej części Województwa Małopolskiego, należy do powiatu nowosądeckiego. Przedzielona jest przez miasto Nowy Sącz, od południa graniczy z Gminą Podegrodzie, od zachodu z Gminą Limanowa, od wschodu z Gminami Korzenna i Kamionka Wielka, a od północy z Gminami Łososina Dolna i Gródek nad Dunajcem. Przez teren Gminy przepływa rzeka Dunajec. Obszar Gminy Chelmiec zajmuje ponad 113 km², co stanowi 0,74% powierzchni Województwa Małopolskiego. Ilość mieszkańców wynosi 26602 osób. Obszar Gminy obejmuje 27 sołectw i 25 wsi. Do największych powierzchniowo miejscowości należą Paszyn i Trzetrzewina, które zajmują odpowiednio 10,2% oraz 8,3% powierzchni ogólnej, a następnie Marcinkowice

6,1%, Chełmiec zajmuje 5,0% powierzchni ogólnej. Najwięcej osób z ogólnej liczby ludności zamieszkuje w Chełmcu niemal 11,6%, w Paszynie 8,40%, a następnie w Świniarsku i Marcinkowicach odpowiednio 7,05% oraz 8,33%. Głównymi atrakcjami przyrodniczymi gminy Chełmiec są pomniki przyrody. Ważnym elementem w krajobrazie kulturowym gminy są obiekty zabytkowe, do nich należą m. in.:

Kościół w Chomranicach i w Wielogłowach, Dworek drewniany w Wielogłowach, Dworek murowany rodziny Wittingów w Chełmcu, Murowany dwór z przełomu XVII/XVIII w. w Marcinkowicach, Cmentarz Legionowy z czasów I wojny światowej, Kapliczka w Librantowej z 1632 roku, Kaplice z I poł. XIX w. - Rdziostów i Krasne Potockie³

Gmina Gródek nad Dunajcem - leży w przepięknej krajobrazowo północnej części powiatu nowosądeckiego. Rozciąga się od południowych brzegów Jeziora Czchowskiego, aż po południowo - wschodnie brzegi Jeziora Rożnowskiego. W jej skład wchodzi 12 wsi: Bartkowa - Posadowa, Bujne, Gródek nad Dunajcem, Jelna, Lipie, Podole - Górowa, Przydonica, Roztoka - Brzeziny, Rożnów, Sienna, Tropie, Zbyszyce. Gmina zajmuje pow. 88 km². Charakterystycznym elementem terenu gminy jest Jezioro Rożnowskie, łagodne grzbiety i szczyty, oraz zazwyczaj płaskie dna dolin rzecznych. Gmina w dużej mierze widziana jest przez pryzmat atrakcji jakie oferuje Jezioro Rożnowskie. Na jeziorze można uprawiać sporty wodne, spacerować po lasach porastających wzgórze wokół jeziora lub wybrać się na wycieczkę rowerową. Główną atrakcją przyrodniczą tego terenu jest wyspa Grodzisko na Jeziorze Rożnowskim. Jest to unikalny i wyjątkowy fragment krajobrazu naturalnego i kulturowego. Przez tereny gminy Gródek nad Dunajcem przebiegają piesze szlaki turystyczne. W gminie zachowało się wiele interesujących zabytków architektury sakralnej i świeckiej w tym dworki, bastion, zamek, kościoły, a także liczne pomniki przyrody pamiętające odległe czasy.⁴

Gmina Grybów usytuowana jest we wschodniej części województwa małopolskiego, na terenie powiatu nowosądeckiego. Lokalizację geograficzną posiada w strefie ważnych węzłów komunikacyjnych łączących tereny – Pogórza Karpackiego, Beskidu Niskiego oraz Beskidu Sądeckiego. Na terenie Gminy Grybów wznoszą się Góry Grybowskie, stanowiące

³ Dane przekazane przez Urząd Gminy Chełmiec

⁴ Dane przekazane przez Urząd Gminy Gródek nad Dunajcem

północno – zachodnią strefę Beskidu Niskiego. Największe szczyty to - Jaworze 882 m n.p.m., Chełm 779 m n.p.m., Rosochatka 750 m n.p.m., Maślana Góra 753 m n.p.m.

Gmina łącznie zajmuje obszar – 153 km², co stanowi blisko – 10% ogólnej powierzchni powiatu nowosądeckiego. Powierzchnia Gminy to 54% - użytki rolne, 33% - użytki leśne. Gmina liczy (wg danych GUS za 2010 rok) – 23 273 mieszkańców. Posiada charakter wiejski i usytuowana jest nad rzeką Białą, która zaliczana jest do tzw. „Rzek Karpackich”. Długość rzeki wynosi – 101,8 km (długość na terenie Gminy – 18 km) a powierzchnia zlewni – 983 km². W skład gminy wchodzi 16 sołectw. Walory krajobrazowe obszaru gminy Grybów stwarzają duże możliwości rozwoju turystyki. Przez teren gminy przebiegają liczne szlaki turystyczne. Gmina posiada bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Na terenie gminy zachowała się stara drewniana architektura: kościoły, cerkwie, liczne kapliczki przydrożne. Przez teren gminy przebiega „Szlak Architektury Drewnianej”.⁵

Miasto Grybów - liczące ok. 6 tys. mieszkańców, położone jest w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego nad rzeką Białą Tarnowska i zajmuje obszar 17 km². stanowi około 1,1% powierzchni powiatu nowosądeckiego. Zamieszkiwane jest przez ok. 2,95% ludności powiatu. Miasto Grybów administracyjnie graniczy z gminą Grybów, której granice otaczają niemal całe miasto. Otaczające je Góry Grybowskie wznoszą się na wysokość powyżej 700 m n.p.m. Założone przez króla Kazimierza Wlk 15 maja 1340r., było trzecim po Starym i Nowym Sączu grodem Sądecczyzny. Z dawnej świetności miasta do dnia dzisiejszego zachowały się m.in. stara modrzewiowa plebania z 1699r., w której znajduje się Muzeum Parafialne, dwór Hoschów, w którym przebywał Artur Grottger, neogotycki kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej wraz z licznymi zabytkami sztuki sakralnej oraz układ architektoniczny Rynku z najstarszą kamienicą pochodzącą z roku 1616. Z historią Grybowa najlepiej zapoznać się odbywając piesze wędrówki licznymi szlakami turystycznymi, które pozostawią niezapomniane wrażenia unikalnej przyrody i przepięknych krajobrazów. Korzystne położenie miasta w połączeniu z właściwie rozbudowaną siecią komunikacyjną zapewnia łatwy dostęp dla potencjalnych inwestorów.⁶

Gmina Kamionka Wielka - położona jest na terenach górskich na pograniczu Beskidu Sądeckiego i zachodniej części Beskidu Niskiego. Gminę o powierzchni 63 km² tworzy

⁵ Dane przekazane przez Urząd Gminy Grybów

⁶ Dane przekazane przez Urząd Miasta Grybów

dziewięć sołectw: Bogusza, Jamnica, Kamionka Mała, Kamionka Wielka, Królowa Górna, Królowa Polska, Mystków, Mszalnica, Mszalnica – Zagóra o łącznej liczbie ludności 9868. Wszystkie miejscowości mogą szczycić się pięknymi krajobrazami, czystymi rzekami, potokami i strumieniami oraz nie skażonym przemysłem środowiskiem naturalnym. Środowisko przyrodnicze Kamionki Wielkiej należy do typowo górskich, z dużym zróżnicowaniem północnej i południowej części gminy. W leżącej poza otuliną Popradzkiego Parku Krajobrazowego gminie zlokalizowanych jest wiele pomników przyrody: lipy, dęby, jesiony. Lasy zajmują 47% powierzchni gminy, niemal tyle samo powierzchni Kamionki Wielkiej (46%) przypada na użytki rolne. Doskonałe walory przyrodniczo- krajobrazowe oraz sąsiedztwo Nowego Sącz sprzyja rozwojowi turystyki, w tym coraz popularniejszej agroturystyki. Tereny gminy stanowią także doskonałe zaplecze do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Wędrując po Gminie Kamionka Wielka warto zwrócić uwagę na liczne zabytki architektury, świadczące o bogatej historii tego terenu i żywej kulturze dnia dzisiejszego.⁷

Gmina Korzenna - wchodzi w skład powiatu nowosądeckiego, będącego częścią woj. małopolskiego, położona jest w jego północno-wschodniej części. Powierzchnia Gminy Korzenna wynosi 106,78 km² (tj. 6,9% powiatu), a liczba mieszkańców wynosi około 14.100. W skład Gminy wchodzi 16 sołectw: Bukowiec, Janczowa, Jasienna, Koniuszowa, Korzenna, Lipnica Wielka, Łęka, Łyczana, Miłkowa, Mogilno, Niecew, Posadowa Mogilska, Siedlce, Słowikowa, Trzycierz i Wojnarowa. W Gminie Korzenna funkcjonuje 14 szkół (9 szkół podstawowych, 5 gimnazjów, 5 zespołów szkół) oraz 1 przedszkole (2 oddziały). Geograficznie Gmina położona jest na terenie Pogórza Rożnowsko-Ciężkowickiego. Poszczególne sołectwa leżą na łagodnych zboczach i wzniesieniach tegoż Pogórza lub w dolinach rzek i potoków – dopływów rzeki Białej i w mniejszym stopniu – Dunajca. Na terenie gminy znajdują się obszary przyrody chronionej.⁸

Miasto i Gmina Krynica-Zdrój – zajmuje obszar 145 km² (w tym sama Krynica: 40 km²), co stanowi około 9,36% powierzchni powiatu nowosądeckiego. Zamieszkiwana jest przez około 16533 osób (w samej Krynicy: 10879 osób), co stanowi około 8,16% ludności powiatu. Miasto położone jest na wschodnim skraju Beskidu Sądeckiego w dolinie potoku

⁷ Dane przekazane przez Urząd Gminy Kamionka Wielka

⁸ Dane przekazane przez Urząd Gminy Korzenna

Krynica. Krynica otaczają wzgórza Parkowej Góry, Krzyżowej, Nasiennika. Leży ona na wysokości 560 – 620 m n.p.m. Położona jest w zasięgu trzech pięter klimatycznych: umiarkowanie ciepłego, umiarkowanie chłodnego, chłodnego.

Krynica istniała już przed 1547 rokiem. Świadczy o tym przywilej nadania sołectwa w tej miejscowości dla Danka z Miastka. Rozwój miasta nierozdzielnie związany jest z odkryciem wód mineralnych. Wielki rozkwit Krynicy, jako uzdrowiska rozpoczął się w 1856 roku od działalności Józefa Dietla, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, uznawanego za ojca balneologii. Od 1858 roku stosowano w Krynicy kąpiele borowinowe. W tym okresie powstały budynki: Stare Łazienki Mineralne, Stare Łazienki Borowinowe, Dom Zdrojowy, drewniana pijalnia główna z deptakiem. W 1876 roku zbudowano tutaj linię kolejową, co przyczyniło się do dalszego rozwoju regionu. W Krynicy bywali: J. Matejko, A. Grottger, H. Sienkiewicz, K. I. Gałczyński, J. Kiepura, L. Solski, H. Modrzejewska, W. Reymont, J. Tuwim. Najczęstszym jednak gościem był Jan Kiepura, któremu dedykowane są coroczne festiwale nazwane jego imieniem.

Gmina Łabowa - położona jest w obrębie Karpat Zewnętrznych Zachodnich w granicznej strefie Beskidu Sądeckiego z pasmem Jaworzyny Krynickiej oraz północno – zachodniej części Beskidu Niskiego z fragmentami Pogórza Nawojowskiego. Pomiędzy tymi dwoma pasmami rozciąga się dolina Kamienicy Nawojowskiej – głównej rzeki przepływającej przez gminę. Część obszaru gminy około 49,9 % powierzchni ogólnej, położona jest na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego o około 21,2 % na obszarze jego otuliny. Występują tutaj grunty typowe dla terenów górskich tj. podłoża skalne, grunty zwietrzelinowo – deluwialne, oraz rumosz piaskowcowy. Gmina Łabowa zajmuje powierzchnię 11909 ha Gminę zamieszkuje około 5641 mieszkańców. W jej skład wchodzi 13 sołectw: Łabowa, Czaczów, Barnowiec, Kamianna, Krzyżówka, Kotów, Łabowiec, Łosie, Maciejowi, Roztoka Wielka, Nowa Wieś, Uchroń, Składziste. Flora i fauna występująca na terenie Gminy Łabowa jest bardzo różnorodna. Naturalną szatą roślinną są lasy, które pokrywają 72% powierzchni czyli 8605 ha. Ziemia Łabowska jest doskonałym miejscem na wszelkie formy rekreacji i wypoczynku. Szlaki turystyczne, trasy rowerowe pomagają wypoczywać aktywnie latem, a zimą białemu szaleństwu służy wyciąg narciarski w Kamiannej.⁹

⁹ Dane przekazane przez Urząd Gminy Łabowa

Gmina Łącko – stanowi około 8,52% powierzchni powiatu nowosądeckiego. Zamieszkiwana jest przez ok. 7,53% ludności powiatu. Gmina Łącko położona jest na krawędzi Beskidu Wyspowego i Beskidu Sądeckiego nad zlewem rzek Dunajec i Czarna Woda na wys. 350-400 m n.p.m. Należy do najbardziej malowniczych miejsc na Sądecczyźnie, które przyciąga swoim niepowtarzalnym urokiem. Kotlina Łącka ma 6 km długości, a szerokość jej dochodzi do 1,5 km. Od wschodu zamknięta jest ona koło Jazowska pasmem górskim, przez które przebiega Dunajec krótką przełomową doliną i dostaje się w obszar szerokiej, śródgórskiej Kotliny Sądeckiej. Ze względu na warunki geograficzne, a więc górzyste usytuowanie, ma łagodny klimat. Warunkuje on produkcję roślinną tego regionu, a szczególnie rozwój sadownictwa. Charakterystycznym elementem tutejszego krajobrazu są sady. Gmina posiada już stare tradycje sadownicze, a łąckie sady są najstarszymi w województwie.

Gmina Muszyna - jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych uzdrowisk w Polsce. Posiada bogate walory krajobrazowo-uzdrowiskowe oraz specjalizuje się w szerokim spektrum lecznictwa uzdrowiskowego. Uzdrowiskiem stała się w latach dwudziestych XX w. Do głównych walorów uzdrowiskowych Muszyny należy zaliczyć; unikatowe zasoby wód mineralnych i leczniczych, leczniczy górski klimat, bogactwo lasów, czyste rzeki i potoki, nowoczesna infrastruktura. W Gminie Muszyna znajdują się trzy miejscowości uzdrowiskowe: Muszyna, Złockie i Żegiestów. Bogactwo przyrody obfituje w unikatowe ekosystemy, do których zaliczyć należy; rezerwat lipowy „Obrożyska”, rezerwat „Hajnik”, rezerwat „Żebracze”, staw pochodzenia osuwiskowego „Czarna Młaka”. Muszyna oferuje, bogatą i zróżnicowaną bazę noclegową, rekreacyjną, sportową i wypoczynkową. Oferuje ponad 4 tys. miejsc noclegowych o zróżnicowanym standardzie. Liczne obiekty sportowe; stacje narciarskie, baseny, lodowisko, boiska sportowe, place zabaw - pozwalają spędzić aktywnie wypoczynek. Do uprawiania turystyki zachęcają; parki zdrojowe, ścieżki rowerowe, ścieżki spacerowe, szlaki turystyczne, wędkarstwo, jazda konna, rafting na Popradzie. Dzięki swojemu położeniu przy granicy stanowi doskonałą bazę do odwiedzenia Słowacji i Węgier.¹⁰

Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój – położona w Beskidzie Sądeckim, malowniczej dolinie Popradu, dopływu Dunajca, na południe od Krakowa przy granicy Republiki Słowackiej. Zajmuje teren o powierzchni 12070 ha i zamieszkuje ją 10 500 osób. Naturalnym bogactwem

¹⁰ Dane przekazane przez Urząd Gminy Muszyna

miasta jest górskie położenie 400-500 m n.p.m. w pięknie ukształtowanym lesistym terenie z otaczającymi pasmami górskimi Jaworzyny i Radziejowej, łagodny klimat, czyste powietrze i źródła wód mineralnych. W centrum zdrojowym miasta, przy miejskim leśnym parku znajduje się pijalnia wód mineralnych. Piwniczna-Zdrój jest miastem turystyczno-wypoczynkowym. Funkcjonuje tu kilkadziesiąt ośrodków wczasowych, hotel, schroniska górskie i domy z pokojami gościnnymi. To także miejsce czynnego wypoczynku. Działają tu znaczące ośrodki narciarskie a trasy zjazdowe są mocno zróżnicowane pod względem trudności i umiejętności.

Dla miłośników przyrody, Piwniczna-Zdrój poleca wycieczki na górskie szlaki turystyczne, trasy rowerowe i konne w otoczeniu pięknych widoków Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Dodatkową atrakcją jest spływ łodziami przełomem rzeki Poprad. Z myślą o turystach miasto organizuje cykliczne imprezy kulturalne podkreślające walory sztuki ludowej, tradycji regionalnych i folkloru w występach, koncertach, wystawach rzeźby i sztuki miejscowych twórców. Ciekawym zapisem historii miasta są eksponaty zebrane w izbie muzealnej, a także kilka zabytków.¹¹

Gmina Wiejsko-Miejska Stary Sącz - położona jest w samym centrum Kotliny Sądeckiej. Zajmuje obszar 102,41 km², co stanowi to 6,61% powierzchni powiatu. Łączą się tu dwie rzeki – Dunajec i Poprad. Krzyżują się tu również dwa trakty wiodące przez Muszynę na Słowację oraz na Podhale. Gminę zamieszkuje 23164 osób. W skład gminy wchodzi 15 sołectw (Barcice Dolne, Barcice Górne, Gaboń, Gaboń-Pracza, Gołkowice Dolne, Gołkowice Górne, Łazy Biegonickie, Mostki, Moszczenica Niżna, Moszczenica Wyżna, Myślec, Popowice, Przysietnica, Skrudzina, Wola Krogulecka). Użytki rolne stanowią 46%, a użytki leśne 41% powierzchni. Większa część obszaru gminy w granicach Popradzkiego Parku Krajobrazowego, pozostała w „otulinie”. Charakterystycznym elementem wizerunku miasta jest jedyny w Polsce pieczołowicie zachowany drewniany ołtarz po apostolskiej wizycie Jana Pawła II w 1999 roku. Obecnie ok. 80% historycznej zabudowy to obiekty chronione. W „Domu na Dołkach” mieści się muzeum regionalne, m.in. z pamiątkami po związanych z miastem: Adzie Sari i ks. prof. Józefie Tischnerze). Najważniejsze cykliczne propozycje kulturalno - społeczne: Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej, Międzynarodowy Plener Malarski, Starosądecki Jarmark Rzemiosła, Papieskie Dni Młodych.¹²

¹¹ Dane przekazane przez Urząd Miasta i Gminy Piwniczna - Zdrój

¹² Dane przekazane przez Urząd Gminy Wiejsko - Miejskiej Stary Sącz

Gmina Łososina Dolna – to gmina wiejska położona w północnej części powiatu nowosądeckiego, odznaczająca się dogodnymi warunkami komunikacyjnymi dzięki położeniu przy drodze krajowej z Krakowa do Nowego. W skład gminy o łącznej powierzchni 84 km² i liczbie ponad 10.500 tyś. mieszkańców, wchodzi 19 sołectw: Białawoda, Bilsko, Łęki, Łososina Dolna, Łyczanka, Michalczowa, Rąbkowa, Rojówka, Skrzętla, Świdnik, Stańkowa, Tabaszowa, Tęgoborze, Witowice Dolne, Witowice Górne, Wronowice, Zawadka, Znamirówice, Żbikowice. Gminę Łososina Dolna charakteryzuje profil rolniczo-sadowniczy oraz turystyczny. To atrakcyjne miejsce dla inwestycji gospodarczych: nowoczesne sady dostosowane do standardów europejskich, atrakcyjny teren do rekreacji i wypoczynku oraz miejsce komfortowego i bezpiecznego życia w przyjaznym środowisku. Różnorodna rzeźba terenu - wiele wzgórz i wzniesień, miejsca widokowe, duża ilość lasów i pól, a także pięknie wkomponowane w krajobraz – Jezioro Rożnowskie, czynią z Gminy region wyjątkowo interesujący dla odwiedzających. Elementami antropogenicznymi i kulturowymi podnoszącymi atrakcyjność Gminy są zabytkowe kościołki znajdujące się na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Małopolskiego, co z pewnością podnosi charakter tych obiektów sakralnych. Dużą atrakcją turystyczną dla turystów jest lotnisko Aeroklubu Podhalańskiego w Łososinie Dolnej, na którym prowadzone są nie tylko szkolenia szybowcowe, ale również istnieje możliwość odbywania lotów. Gmina Łososina Dolna organizuje wiele wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych. Sztandarową imprezą społeczno-kulturalną o charakterze ponadlokalnym jest coroczna organizacja na lotnisku Aeroklubu Podhalańskiego w Łososinie Dolnej Święta Kwitnących Sadów.¹³

Gmina Nawojowa – obszar wynosi 51,13 km², co stanowi 3,3 % powierzchni powiatu i zamieszkiwany jest przez ponad osiem tysięcy osób. Gminę stanowi 8 sołectw: Bącza, Kunina, Frycowa, Homrzyska, Nawojowa, Popardowa, Złotne, Żeleźnikowa Mała i Żeleźnikowa Wielka. Siedzibą władz gminnych jest Nawojowa, wieś leżąca na lewym brzegu rzeki Kamienicy, 365 m n. p. m., przy najkrótszej trasie z Nowego Sącza do Krynicy. Geograficznie obszar gminy przynależy do masywów Beskidu Sądeckiego i Niskiego i położony jest w zlewni rzeki Dunajec. Dwie trzecie obszaru gminy leży w obrębie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, bądź jego otulinie, dzięki czemu chroniony jest krajobraz kulturowy. Blisko połowa obszaru gminy to teren górzysty (centrum Nawojowej

¹³ Dane przekazane przez Urząd Gminy Łososina Dolna

położone jest na wysokości około 360 m.n.p.m.), w przeważającej części zalesiony. Obszar całej gminy położony jest na wysokości od 338 m n.p.m. (dolina Kamienicy na granicy z Nowym Sączem) do 1 053 m n.p.m. (rejon Pisanej Hali). Doliny rzeczne to tylko ok. 10% obszaru gminy. Największą jest dolina Kamienicy, biegnąca w kierunku południowo-wschodnim - północno-zachodnim, z bocznymi dolinami Homerki i Srebrnika. Środowisko przyrodnicze większej części gminy, ma charakter wybitnie górski. Jest to obszar trudnodostępny, w przewadze zalesiony. Przez obszar gminy przepływa trzecia co do wielkości rzeka sądecka - Kamienica Nawojowska (całkowita długość rzeki wynosi 32,3 km), uchodząca do Dunajca.¹⁴

Gmina Podegrodzie – położona jest w środkowej części Kotliny Sądeckiej, około 12 km na południowy zachód od Nowego Sącza, z lewej strony Dunajca, na wysokości około 320 m n.p.m. Bezpośrednio graniczy z gminami: Stary Sącz, Nowy Sącz, Limanowa, Łącko, Łukowica i Chelmiec. Gmina Podegrodzie rozłożyła się w nadzwyczaj dogodnym miejscu, w dolinie Dunajca na dawnym szlaku handlowym, prowadzącym na Węgry. W skład gminy wchodzi 13 sołectw Brzezna, Chochorowice, Długołęka – Świerkla, Gostwica, Juraszowa, Mokra Wieś, Naszacowice, Olszana, Olszanka, Podegrodzie, Podrzeczce, Rogi, Stadła. Wieś Podegrodzie stanowi siedzibę władz gminy. Obszar Gminy Podegrodzie wynosi 6475 ha, zaś liczba mieszkańców wynosi ok. 12465. Z Podegrodzia pochodzi Bł. o. Stanisław Papczyński (1631-1701) założyciel Zgromadzenia Księży Marianów. Na terenie gminy funkcjonują m.in. dwa ośrodki zdrowia (w Podegrodziu i Brzeznej). Na bogactwo infrastruktury gminnej składają się m.in. takie elementy jak obecność placówek oświatowych, pomocy społecznej, służby zdrowia, infrastruktura komunalna, obiekty sportowe, łączność i transport a wreszcie handel i usługi. Podegrodzie to nieformalna stolica regionu Lachów Sądeckich - ośrodek folklorystyczny i centrum sztuki ludowej.¹⁵

Gmina Rytko – położona jest w południowej części województwa przy drodze prowadzącej z Nowego Sącza do Piwnicznej. Rozciąga się w przełomowej części doliny Popradu u stóp Beskidu Sądeckiego. Powierzchnia gminy wynosi 41,9 km², zamieszkuje ją około 3.700 mieszkańców. W jej skład wchodzi 4 miejscowości: Oblazy Ryterskie, Roztoka Ryterska, Rytko i Sucha Struga. Najstarszy dokument wspomina o Rytrze już w 1244 roku – wymienia

¹⁴ Dane przekazane przez Urząd Gminy Nawojowa

¹⁵ Dane przekazane przez Urząd Gminy Podegrodzie

on Piotra Wyżdżę, właściciela zamku w Rytrze, broniącego granic państwa od strony węgierskiej. Miejscowość była wielokrotnie miejscem przejazdu orszaku królewskiego udającego się na południe. Korzystne warunki klimatyczne, położenie w dolinie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, znakomite warunki do wędrówek pieszych i rowerowych (Beskid Sądecki) sprawiają, iż gmina jest znanym letniskiem oraz miejscem kolonii. Rozwojowi turystyki sprzyja rozbudowana baza turystyczna mogąca jednocześnie przyjąć około 1.500 gości. Wędrówki górskie ułatwiają znakowane szlaki prowadzące m.in. na Jaworzynę (1.114m n.p.m.), Radziejową (1.265m n.p.m.) i na Halę Łabowską. Atrakcją turystyczną stanowią również zachowane do dziś ruiny zamku ryterskiego. Zimą na turystów czekają trasy narciarskie. W Dolinie Roztoki zachowały się obszary podmokłych łąk i bagnisk, będące siedliskiem rzadkich gatunków płazów, jak np. traszka i salamandra. W lasach można spotkać rysie i dziki, w czystych wodach żyją pstrągi potokowe. Gmina słynie również z pszczelarstwa – funkcjonuje tutaj około 250 pni pszczelich.¹⁶

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego

Oceny aktualnego stanu środowiska powiatu nowosądeckiego dokonano opierając się na danych zawartych w dostępnej dokumentacji z tego zakresu, w tym głównie: w opracowaniach wydanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie – *Stan środowiska w województwie małopolskim* w 2009 roku oraz z danych zawartych w rocznikach Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Większość powierzchni powiatu zajmują tereny górskie i wyżynne (pogórza), a także doliny rzeczne Dunajca z jego głównymi dopływami: Popradem i Kamienicą Nawojowską. Rzeki te rozdzielają główne pasma górskie Sądecczyzny: Beskid Sądecki, Beskid Niski i Beskid Wyspowy, otaczające Kotlinę Sądecką, która stanowi główne skupienie osadnicze regionu. W jej centrum, na 49°37' szerokości geograficznej północnej i 20°42' długości geograficznej wschodniej leży Nowy Sącz (miasto na prawach powiatu) – siedziba Starostwa Powiatowego. Kotlina Sądecka jest rozległą równiną położoną na wysokości 280-300 m n.p.m., ograniczoną Beskidem Sądeckim na południu, Beskidem Wyspowym na zachodzie, Pogórzem

¹⁶ Dane przekazane przez Urząd Gminy Rytro

Rożnowskim na północy i Beskidem Niskim na wschodzie. Zajmuje powierzchnię ok. 225 km². Beskid Sądecki to część Beskidów Zachodnich. Tworzą go dwa pasma: wyższe, Radziejowej (Radziejowa – 1265 m n.p.m., Wielki Rogacz – 1182 m n.p.m., Przehyba – 1175 m n.p.m.) i nieznacznie niższe, ale rozleglejsze pasmo Jaworzyny (Jaworzyna Krynicka – 1116 m n.p.m., Wierch nad Kamieniem – 1083 m n.p.m., Runek – 1082 m n.p.m., a także Łabowska Hala i Pisana Hala). Beskid Niski jest jednym z pasm Beskidów Środkowych. Najwyższym ich wzniesieniem jest Jaworze – 882 m n.p.m. Beskid Wyspowy – pasmo górskie dotykające północno-zachodnich granic powiatu, stanowi część Beskidów Zachodnich.

Pogórze Środkowobeskidzkie wchodzi w skład Zewnętrznych Karpat Zachodnich. Północną część powiatu nowosądeckiego obejmują trzy jego pasma: Pogórze Wielickie, sięgające północnego skraju powiatu, Pogórze Rożnowskie na wschód od doliny Dunajca i Pogórze Ciężkowickie na wschód od Białej. Charakteryzują się one niewielkimi, spłaszczonymi wzniesieniami i bogatą siecią rzeczną. Strukturę geologiczną Ziemi Sądeckiej stanowią utwory trzeciorzędowe: piaskowce, łupki i margle, które w tym okresie uległy wypiętrzeniu i sfałdowaniu. Sądeczyzna usytuowana jest w obrębie głównej jednostki strukturalnej Karpat.

Obszar krajobrazu chronionego

Powiat nowosądecki skupia w swych granicach niezwykle cenne na tle krajowym, a nawet ogólnoeuropejskim, elementy naturalnego środowiska, współtworzone przez ogół funkcjonujących na tym terenie biocenoz i bogate, a zarazem unikatowe w szerokiej skali zasoby przyrody nieożywionej. Ochrona przyrody realizowana jest poprzez ochronę ginących gatunków roślin i zwierząt oraz funkcjonowanie rezerwatów oraz parku krajobrazowego. Ponadto wyznaczenie pomników przyrody i miejsc szczególnej ochrony krajobrazu pomaga ocalić niejednokrotnie bezcenne okazy świata roślin i zwierząt. W województwie małopolskim 67% powierzchni jest objęta ochroną prawną, w tym na powiat nowosądecki przypada aż 10,23%.

Obszary prawnie chronione zajmują na terenie powiatu powierzchnię 126 072,3 ha, co stanowi ok. 81,4% ogólnej powierzchni powiatu. Spośród podstawowych form ochrony przyrody na terenie powiatu występują:

Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony Rozporządzeniem Nr 92/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 24 listopada 2006r., w którym Obszarowi Chronionego Krajobrazu Województwa Nowosądeckiego nadano nową nazwę: „Północniowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu”. Zmiana nazwy podyktowana została koniecznością dostosowania nazwy Obszaru do aktualnego podziału administracyjnego kraju. Funkcja ochronna obszaru wynika z wybitnej wartości obiektów przyrodniczych, dla których OChK jest bezpośrednią otuliną lub dodatkową strefą ochronną (przejściową), a ponadto większą część tego terenu stanowi obszar węzłów i korytarzy ekologicznych sieci ECONET-PL. Obszarowo przeważają zróżnicowane ekosystemy leśne. Wśród cennych ekosystemów naturalnych: kompleksy torfowisk wysokich w południowo-zachodniej części Kotliny Orawsko-Nowotarskiej (tzw. Torfowiska Orawskie), i ekosystem rzeki Białki z przełomem oraz izolowane skałki Pasa Skalic Nowotarskich i Spiskich. W powiecie nowosądeckim obszar obejmuje gminy: Łososina Dolna oraz części gmin: Stary Sącz, Gródek nad Dunajcem, Korzenna, Chełmiec, Podegrodzie, Nawojowa, Łącko, Rytro, Piwniczna, Kamionka Wielka, Grybów, Łabowa i Krynica Zdrój.

Popradzki Park Krajobrazowy - utworzony uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Nowym Sączu w 1987 r. Pod względem powierzchni jest on jednym z największych parków na terenie Polski (zajmuje obszar 54,39 tys. ha, a wraz z otuliną pow. 76 tys. ha). Park wraz z otuliną zajmuje około 41,5% ogólnej powierzchni powiatu, bez otuliny ok. 29,5%. Popradzki Park Krajobrazowy w użytkowaniu gruntów wyróżnia się dominacją lasów (ok. 70 % powierzchni). Znacząca jest ilość źródeł wód mineralnych (70 ujęć), stanowiących 20% wszystkich zasobów w Polsce. Na obszarze Parku wytyczono kilkanaście rezerwatów przyrody jak również wytyczono dwie ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne: w rezerwacie „Las lipowy Obrożyńska” (gmina Muszyna) oraz na terenie Roztoki (gmina Piwniczna Zdrój). Park w całości obejmuje Beskid Sądecki oraz częścią otuliny obszar Małych Pienin. Beskid Sądecki to rozległe pasmo, składające się z trzech samodzielnych grup górskich: Radziejowej, Jaworzyny Krynickiej i Kraczonika, zwana też grupą Zimnego–Dubnego, rozdzielonych doliną Popradu oraz doliną Muszynki. Najwyższe szczyty sięgają 1000 – 1200 m n. p. m. Najbardziej charakterystyczne to Radziejowa (1266 m), Skałka (1168 m), Przehyba (1175 m), Wielki Rogacz (1182 m), Eliaszkówka (1023 m).

Obszar Parku leży w dorzeczu Dunajca i jego prawobrzeżnych dopływów, z których Poprad, płynący centralnie przez Park, nadaje mu jednocześnie nazwę. Większe dopływy Popradu to:

Wielka Rostoka, Czercz, Muszynka, Wierchomlanka i Łomniczanka. Dużą rzeką tego obszaru jest Kamienica Nawojowska, odwadniająca wschodnią część Parku. Południową część parku odwadnia Grajcarek. Rzeki i potoki PPK charakteryzują się dużymi spadkami oraz dużymi wahaniami stanu wód.

Celem Popradzkiego Parku Krajobrazowego jest kompleksowa ochrona walorów przyrodniczych, krajobrazowych, uzdrowiskowych i turystycznych, realizowana poprzez dostosowanie działalności gospodarczej do wymogów ochrony przyrody. Utworzenie tego parku w terenie zagospodarowanym, ale o dużych walorach krajobrazowych, miało być przykładem koegzystencji gospodarki leśnej i turystycznej, bazującej na racjonalnym wykorzystaniu istniejących zasobów przyrody.

Rezerwaty

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z 16 października 1991 r. (Dz. U. nr 99 z 2001 r., poz. 1079) rezerwat przyrody jest obszarem obejmującym zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, w tym siedliska przyrodnicze, a także określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych. Rezerwat przyrody powoływany jest mocą rozporządzenia wojewody, na podstawie dokumentacji złożonej przez wnioskodawcę. Pod względem kategorii ochrony rezerwaty dzieli się na: ścisłe, w których wykluczone są jakiegokolwiek formy ingerencji człowieka i częściowe, w których – mimo zasadniczych ograniczeń w zakresie turystyki, gospodarki leśnej i rolnictwa – dopuszczalne są określone działania człowieka. Kategoria ochrony wynika z zakresu wprowadzonych na terenie rezerwatu ograniczeń, zapisanych w akcie powołującym dany obiekt. Ze względu na przedmiot ochrony wyróżnia się rezerwaty m.in.: faunistyczne, florystyczne, krajobrazowe, leśne, przyrody nieożywionej, stepowe, słonoroślowe, torfowiskowe i wodne.

Na terenie powiatu znajduje się 13 rezerwatów przyrody. Wśród rezerwatów przeważają zdecydowanie leśne (11), istnieją również po jednym krajobrazowym i przyrody nieożywionej.

Do rezerwatów leśnych znajdujących się na terenie powiatu nowosądeckiego należą:

1. „Cisy w Mogilnie” (gmina Korzenna) o pow. 34,42 ha;
2. „Białowodzka Góra nad Dunajcem” (Łososina Dolna) - 67,69 ha;

3. „Barnowiec” (Łabowa) – 44,57 ha;
4. „Łabowiec” (Łabowa) – 53,85 ha;
5. „Uhryń” (Łabowa) – 16,52 ha;
6. „Żebracze” (Muszyna) - 44,67 ha;
7. „Las Lipowy Obrożyska” (Muszyna) - 98,67 ha;
8. „Hajnik” (Muszyna) - 16,63 ha;
9. „Baniska” (gm. Rytro) o pow. 141,96 ha;
10. „Lembarczek” (gm. Piwniczna Zdrój) o pow. 47,16 ha;
11. „Diable Skały”(gmina Korzenna) – 16,70 ha;
12. „Okopy Konfederackie” (gmina Krynica Zdrój)- 2,62 ha;
13. „Wierchomla” (Piwniczna Zdrój) - 25,37 ha.

Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są twory przyrody żywej, jak i nieożywionej. Na terenie powiatu nowosądeckiego znajduje się około 173 pomników przyrody¹⁷. Większość to pojedyncze drzewa (88) i grupy drzew (55), zespoły leśno-parkowe, aleje drzewne, uroczyska, wodospady, stawy, obiekty skalne i nietypowe formy terenu. W Popradzkim Parku Krajobrazowym najpopularniejszym gatunkiem drzew objętych ochroną pomnikową są lipy.

Jedynym w swoim rodzaju tworem żywym i dynamicznym, poddawany ciągłej pielęgnacji i rekonstrukcji, jest okalający krynicką Górę Parkową teren zdrojowy, powstały w 1810 r., wpisany do rejestru zabytków kultury. Biegną tam ścieżki zdrowia, dróżki spacerowe, miejsca do wypoczynku na trawie i leżakowania, liczne ławki, stare altany, parasole, schrony przeciwdeszczowe, umożliwiające dozowanie wysiłku w zależności od stanu zdrowia i kondycji kuracjuszy.

W wybranych punktach dostrzec można gatunki egzotyczne, mające dużą wartość nie tylko estetyczną, ale i naukową. Część z nich jest tu obecna od kilkudziesięciu lat, m. in. jodły olbrzymie i kaukaskie, jedlice, żywotniki, choiny kanadyjskie, kryptomerie. Pomnikowymi drzewami są też na Sądecczyźnie jesiony (niemal całkowicie wyeliminowane ze środowiska miejskiego), buki i dęby, modrzewie i sosny.

¹⁷ Stan na dzień 31 XII 2009, US w Krakowie, Kraków 2009

Pomnikami przyrody żywej są również źródła siarczkowe dolinowe, powierzchniowe i zboczowe oraz szczawy szczelinowe. Większość źródeł znajduje się na terenie gmin Piwniczna, Muszyna i Ryto. Ponadto za pomniki przyrody uznano zespoły skalne i jaskinie, znajdujące się na terenie gminy Piwniczna, Nawojowa i Stary Sącz.

Swoje pomniki ma też przyroda nieożywiona, występująca zwykle w otoczeniu ciekawej roślinności np. Diabelski Kamień na stoku Jaworzyny Krynickiej, Jodły na Skałach w Wierchomli.

W latach dziewięćdziesiątych nową wprowadzaną systematycznie kategorią ochrony przyrody stał się *użytek ekologiczny*, chroniący na niedużej powierzchni biocenozy o unikalnej puli genowej, zagrożone wpływem antropogenicznym. Najczęściej są to niewielkie naturalne zbiorniki wodne (stawy, starorzecza, ramiona rzeczne, śródleśne oczka wodne), także obszary zabagnione, kępy drzew lub krzewów, zadrzewienia śródpolne, pojedyncze wydmy, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp. Na terenie powiatu nowosądeckiego znajdują się następujące użytki ekologiczne:

- „Stary Kamieniołom” na terenie gminy Ryto o powierzchni 0,2 ha, który utworzono ze względu na występującą tutaj ścianę skalną z piaskowca magurskiego. Na 20% powierzchni użytku występują młaki, porośnięte roślinnością błotną oraz fragmenty kserotermicznej murawy.

- „Bunior” w Wierchomli Wielkiej (gm. Piwniczna Zdrój), który utworzono w celu zachowania cennego stanowiska płazów i innych zwierząt chronionych.

Ponadto na obszarze powiatu w gminie Gródek n/Dunajcem znajduje się zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wyspa Grodzisko” o powierzchni całkowitej 4 ha. Oprócz wyspy obejmuje przyległy pas wód zbiornika Rożnowskiego.

Obszary Natura 2000

Natura 2000 to spójna Europejska Sieć Ekologiczna obszarów chronionych, tworzona na terytorium Unii Europejskiej, na podstawie art. 3 Dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywa Siedliskowa). W skład sieci Natura 2000 wchodzi Specjalne Obszary Ochrony (SOO, ang. Special Areas of Conservation – SACs), wyznaczane zgodnie z zapisami Dyrektywy Siedliskowej oraz Obszary Specjalnej Ochrony (OSO, ang. Special

Protection Areas – SPAs), sklasyfikowane zgodnie z Dyrektywą Rady Wspólnot Europejskich 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywa Ptasia). Celem tworzenia tej sieci jest zachowanie siedlisk naturalnych oraz gatunków, będących przedmiotem zainteresowania Wspólnot Europejskich, w stanie sprzyjającym ochronie w ich naturalnym zasięgu lub – tam, gdzie to stosowne – odtworzenie takiego stanu. Do prac nad siecią Natura 2000 w województwie małopolskim w roku 2002 został powołany Wojewódzki Zespół Realizacyjny, którego pracami kieruje Wojewódzki Konserwator Przyrody w Krakowie. Do zadań tego zespołu należało w szczególności:

- przeanalizowanie listy proponowanych dotychczas obszarów i wskazanie tych obszarów, które utraciły wartości przyrodnicze;
- wskazanie obszarów, które spełniają kryteria Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej;
- zweryfikowanie i uzupełnienie informacji zawartych w standardowych formularzach danych oraz zebranie nowych informacji przyrodniczych o wytypowanych obszarach.

W powiecie nowosądeckim do obszaru Natura 2000 należy Popradzki Park Krajobrazowy, w Beskidzie Niskim znajduje się obszar ptasi, w części zlokalizowany na terenie powiatu nowosądeckiego. Ponadto w wyniku prac Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego, na terenie powiatu nowosądeckiego mają zostać zgłoszone 3 nowe obszary Natura 2000: środkowy Dunajec z dopływami, ostoje nietoperzy Beskidu Wyspowego i rzeka Łososina, oraz mają być powiększone dwa istniejące już obszary: Nawojowa i ostoje nietoperzy w okolicy Bukowca.

Lasy

W powiecie nowosądeckim grunty leśne, zadrzewienia i zakrzaczenia zajmują 68091,6 ha. Lasy zajmują 67237 ha, co daje lesistość powiatu 43,4%¹⁸. Największe skupiska lasów związane są z południową częścią powiatu, a mianowicie: Rytro- powyżej 70% zalesienia, Piwniczna – Zdrój, Muszyna, Łabowa – do 70% ; Krynica Zdrój- do 60% ; Łącko, Stary Sącz, Nawojowa, Kamionka Wielka – do 50%. W pozostałych gminach kształtuje się pomiędzy 20 – 32%.

¹⁸ Stan na dzień 31 XII 2009, US w Krakowie, Kraków 2009

W strukturze własnościowej sądeckich gruntów leśnych przeważają zdecydowanie publiczne – 44766,6 ha (w tym gminne – 4674,6 ha), a prywatne zajmują 23325 ha.

Lasy na obszarze powiatu charakteryzują się dobrym stanem zdrowotnym i sanitarnym. Jest to wynikiem prowadzenia właściwej gospodarki leśnej przez nadleśnictwa, ograniczenia w ostatnich latach emisji pyłów i gazów, podniesienia się poziomu wód gruntowych po suszy z lat 1994-2001. W lasach własności prywatnej nie występują działania dewastacyjne oraz nadmiernie przerzedzające wyręby. W ostatnich latach daje się zauważyć wyraźny wzrost zainteresowania zalesianiem gruntów nieleśnych, szczególnie na terenach o słabej klasie bonitacyjnej.

Lasy Państwowe powiatu nowosądeckiego są administrowane przez nadleśnictwa: Nawojowa, Piwniczna, Stary Sącz, a także Leśny Zakład Doświadczalny w Krynicy (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie).

Dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe – ogół wytworów kultury jakiejś zbiorowości, które przekazywane są z pokolenia na pokolenie i wykazują zdolność trwania w czasie¹⁹. Dziedzictwo kulturowe wiąże się z takimi pojęciami, jak: kultura, tradycja, ojczyzna, dorobek kulturowy, wartości kulturowe.

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568), regulująca w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie Narodowa Strategia Kultury na lata 2004–2013, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.

Cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;

¹⁹ *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, 2003, s. 900.

- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Zgodnie z art. 89 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (nt. jego zadań zob. art. 90 ustawy);
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków (nt. jego zadań zob. art. 91 ustawy).

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591) zostały określone zadania własne gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

W powiecie nowosądeckim jest wiele dóbr kultury zaliczanych do dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego.

Do dziedzictwa kulturowego materialnego zaliczyć możemy takie dobra kultury, jak:

- zabytki nieruchome: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia, świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiały

biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- zabytki archeologiczne: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Do dziedzictwa kulturowego niematerialnego zaliczyć możemy takie dobra kultury, jak:

- folklor
- gwara
- obyczaje
- wierzenia
- tradycja
- sztuka ludowa

Turystyka i rekreacja

Szlaki turystyczne – czyli trasy wycieczek, odpowiednio oznakowane charakterystycznymi symbolami.²⁰ Szlaki turystyczne muszą zapewniać bezpieczeństwo, być czytelne, przejrzyste oznakowane, powinny stanowić najkrótszą i najdogodniejszą drogę. Na Śląsku występują liczne szlaki turystyczne, bardzo zróżnicowane ze względu na ich trudność oraz sposób pokonywania trasy, np. piesze, konne, rowerowe. Łączna długość szlaków turystyki pieszej wynosi 636,8 km. Poniżej przedstawiono przykładowe szlaki turystyczne, występujące w powiecie nowosądeckim.

- Żegiestów-Zdrój – Trzy Kopce (672 m n.p.m.) – Pusta Wielka (1060 m n.p.m.) – schronisko PTTK Wierchomla – Runek (1085 m n.p.m.);
- Muszyna – Przehyba (871 m n.p.m.) – Wojkowa – Okopy Konfederatów Barskich – Muszynka;
- Krynica-Zdrój – Góra Parkowa (741 m n.p.m.) – Huzary (865 m n.p.m.) – Kopciowa – Jaworzynka (899 m n.p.m.) – Góra Krzyżowa (813 m n.p.m.) – Krynica Zdrój;

²⁰

<http://www.szlaki24.pl/szlaki-turystyczne> z dnia 14 marca 2011.

- Rytro – Kordowiec (763 m n.p.m.) – Niemcowa (1001 m n.p.m.) – Wielki Rogacz (1172 m n.p.m.) – Radziejowa (1262 m n.p.m.) – Przehyba (1173 m n.p.m.);
- Piwniczna-Zdrój – Pisana Hala (1043 m n.p.m.) – Sokołowska Góra (1028 m n.p.m.) – Frycowa;
- Bartkowa – Rożnów (zapora) – Ostra Góra (459 m n.p.m.) – Rąbkowa – Znamierowice – Just (381 m n.p.m.);
- Jazowsko – Łazy Brzyńskie – Kamień św. Kingi – Prehyba (1175 m n.p.m.);
- Łabowa – Łabowiec – Hala Łabowska (1021 m n.p.m.);
- Stary Sącz – Moszczenica – Zgrzypy (1124) – Przehyba (1173); szlak żółty, fragment Małopolskiego Szlaku Papieskiego.

Szlak Cerkwi Łemkowskich obejmuje 10 cerkwi zlokalizowanych w miejscowościach: Krynica-Zdrój, Berest, Polany, Piorunka, Czarna, Mochnaczka, Tylicz oraz Muszynka.

- cerkiew grekokatolicka p.w. św. Piotra i Pawła;
- cerkiew prawosławna p.w. św. równego apostołom księcia Włodzimierza;
- dawna cerkiew p.w. opieki Najświętszej Marii Panny;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. św. Kosmy i Damiana – Berest;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola – Polany;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. św. Kosmy i Damiana – Piorunka;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskiewy – Czarna;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola – Mochnaczka Niżna;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. Jana Ewangelisty – Muszynka;
- dawna cerkiew grekokatolicka p.w. św. Kosmy i Damiana – Tylicz;

Szlaki rowerowe

Ziemia Sądecka przez swoje ukształtowanie terenów zaspokoi potrzeby każdego rowerzysty. Zróżnicowanie wysokościowe tworzy szlaki dla osób o bardzo dobrej kondycji oraz dużej wytrzymałości, jednak nie brakuje też tras na wycieczki rodzinne dla osób o różnym stopniu sprawności fizycznej. Dodatkowo sądeckie trasy są urozmaicone przez

niepowtarzalne krajobrazy, tereny leśne oraz ciekawe obiekty architektoniczne. Wybrane ścieżki rowerowe to m.in.:²¹

- Szlak „Przez Górskie Zdroje”: Nowy Sącz – Kamionka Wielka – Bogusza – Kamianna – Krynica – Muszyna;
- Trasa z Grybowa: Grybów – Maślana Góra – Szymbark – Suchy Wierch – Ropa – Podchełmie;
- Trasa Piwniczna Zdrój i okolice: Piwniczna Zawodzie – Skorupy – Jarzębaki – Kokuszka – Piwniczna Zdrój;
- Trasa z Góry Parkowej: Góra Parkowa – Huzary – Góra Parkowa – Deptak w Krynicy-Zdrój;
- Trasa Piwniczna Zdrój i okolice: Sucha Dolina – Obidza – Rogacz – Niemcowa – Błankowa – Kosarzyska;
- Trasa chełmska – Jezioro Rożnowskie i okolice: Góra Białowodzka – Marcinkowice – Rdziostów – Chełmiec – Nowy Sącz – Januszowa – Librantowa – Klimkówka;
- Trasa w Nowym Sączu od Al. Piłsudskiego do ul. I Brygady (750m).

Szlaki konne

Turystyka jeździecka to doskonała metoda odpoczynku od pośpiechu życia codziennego, pozwala na obcowanie i przybliżenie się do przyrody oraz naturalnego środowiska. Świat oglądany z grzbietu konia przedstawia się inaczej, niż w czasie spaceru. Sport ten uczy szacunku do zwierząt oraz przybliży tradycyjny sposób poruszania się.

Na terenie Powiatu działa Sądecki Klub Górskiej Turystyki Jeździeckiej przy oddziale Beskid Nowy Sącz. W skład klubu wchodzi osoby, które posiadają Certyfikat Ośrodka Turystyki Jeździeckiej afiliowanego przy PTTK, uprawniający do prowadzenia wycieczek konnych oraz rajdów. Zrzesza on głównie ośrodki i gospodarstwa agroturystyczne.

Przykładowy szlak jeździecki:

- Starosądecki szlak górskiej turystyki jeździeckiej o długość około 100 km.

Przebieg szlaku: Sopotowiec (zielony szlak pieszy) – Spadzie (1128 m n.p.m.) w kierunku Przehyby – Skały św. Kingi – Dolina Jaworzynki (Jaworzynka 1128 m n.p.m) – Źródlika –

²¹ <http://www.cit.com.pl/index.php?md=Standard&prn=0&ist=282&Show> z dnia 29 października 2010.

prawym pasmem pod Zgrzypami (Zgrzypy 1124 m n.p.m.) – Gaboń (Agro-Tur-Konie) – stary szlak żółty w kierunku Starego Sącza (biegnie lasami) – nad Mostkami do Starego Sącza, tu łączy się z żółtym szlakiem papieskim, Ołtarz Papieski – most w kierunku rzeki Dunajec – Stary Sącz stawy – Gołkowice – Skrudzina – Gaboń.²²

Zabytki architektoniczne

Zabytki architektoniczne Beskidu Sądeckiego to przede wszystkim średniowieczne zamki, cerkwie oraz zabytkowe drewniane kościoły.

Do obiektów wartych zwiedzenia należą:

- drewniane cerkwie, m.in.: w Andrzejówce, w Bereście i Czyrnej, w Boguszy, w Binczarowej, w Dubnym i Jastrzębiku, w Królowej Górnej w Leluchowie oraz w Łabowej Cerkiew murowana;
- dawne dwory i zespoły parkowo-dworskie, m.in.: w Chełmcu, Dąbrowej, m. Grybów, Korzennej, Łososinie Dolnej, Marcinkowicach gm. Chełmiec, m. Muszyna, w Nawojowej, Polnej gm. Krynica-Zdrój, Witowicach Dln. gm. Łososina Dolna, w Wielogłowach gm. Chełmiec;
- kościoły zabytkowe, m.in: w Barcicach, Brzeznej gm. Podegrodzie, Chomranicach gm. Chełmiec, Czarnym Potoku gm. Łącko, Jazowsku gm. Łącko, Kruźlowej gm. Grybów, w Lipnicy Wlk. gm. Korzenna, Moszczenicy Niżnej gm. Stary Sącz, w Ptaszkowej gm. Grybów, w Kamionce Wielkiej, w Mystkowie
- grodziska, m.in.: w Marcinkowicach gm. Chełmiec, Maszkowicach gm. Łącko, Podegrodziu;
- ruiny zamków, m.in.: w Rożnowie gm. Gródek nad Dunajcem, w Rytrze;
- klasztor m.in. Zespół Klasztorno-Kościelny ss. Klarysek, w Starym Sączu w którego skład wchodzi: Kościół św. Trójcy z 1332 roku, Klasztor obecny z lat 1601-1604, oraz liczne kaplice.

²² <http://www.cit.com.pl/index.php?md=Standard&prn=0&ist=253&Show> z dnia 29 października 2010.

Miejscowości turystyczne

Powiat Nowosądecki podzielony jest na 16 gmin, które składają się z wielu miejscowości, zróżnicowanych pod względem występujących w nich atrakcji. Znajdują się tu miejscowości, będące uzdrowiskami, zaspokajające potrzeby turystów uprawiających sporty zimowe, o walorach religijnych z licznymi cerkwiemi lub kościołami oraz miejscowości z atrakcjami regionalnymi o silnym wpływie kultury ludowej. Warto również zaznaczyć, iż powiat nowosądecki położony jest na przygraniczu ze Słowacją, co jest niezwykle ważnym czynnikiem kształtującym ruch turystyczny. Rozwój turystyki przynosić obszarom recepcji, w tym transgranicznym obszarom recepcji turystycznej, wiele korzystnych zmian. Aktywizuje ona, bowiem lokalną gospodarkę poprzez to, że napływa do niej kapitał, rozwijają się małe i średnie przedsiębiorstwa, powstają nowe miejsca pracy, lokalne firmy notują wyższe obroty, zwiększają się dochody miejscowej ludności. Miejscowości najczęściej odwiedzane przez turystów to:

Muszyna

Miejscowość letniskowo–uzdrowiskowa. Na jej terenie występują wody mineralne: szczawy wodorowęglanowo–wapniowo–magnezowo–sodowe oraz żelaziste²³. Atrakcje turystyczne w Muszynie to m.in. ruiny byłego Biskupskiego zamku, kapliczka św. Floriana, barokowy kościół obronny p.w. św. Józefa, Muzeum Regionalne PTTK oraz cmentarz żydowski. Walory turystyczne to piękny krajobraz, klimat górski, czyste powietrze oraz zasoby wód mineralnych. W Muszynie odbywają się cykliczne imprezy, takie jak: Festyn Nad Popradem, Noc Świętojańska nad Popradem, Święto Wód Mineralnych i Jesień Popradzka. W mieście znajdują się liczne uzdrowiska, sanatoria oraz domy wypoczynkowe. Do użytku turystów jest także zespół basenów, kort tenisowy, grota solna, SPA, istnieje możliwość uczestnictwa w kuligu, bądź przejażdżki bryczkami. W Leluchowie jest przejście graniczne na stronę słowacką.

Krynica-Zdrój

Miejscowość pełni funkcję uzdrowiska, występują w niej wody mineralne bogate w szczawy żelaziste i borowiny, jest to najcenniejsze i najliczniej odwiedzane uzdrowisko w Polsce. Głównym punktem w Krynicy jest Deptak Zdrojowy, obok którego znajdują się sanatoria

²³ M. Gotfryd, *Małopolska. Przewodnik*, BOSZ, Olszanica 2007, s. 342.

oraz pensjonaty. Obecnie sanatoria Krynicy są na coraz wyższym poziomie i świadczą usługi, które zaspokajają bardzo wymagających turystów. Charakterystycznym punktem jest Dom Zdrojowy, Nowy i Stary. Miejscem, gdzie turyści mogą smakować wód, w które zasobna jest Krynica, jest Pijalnia Wód Mineralnych. Punkty, z których słynie Krynica to: Góra Parkowa, kolej gondolowa na Jaworzynę Krynicką, sztuczne lodowisko, nartostrady na Jaworzynie oraz inne szlaki narciarskie, Łazienki Borowinowe oraz pomnik Nikifora. W Krynicy odbywa się corocznie Forum Ekonomiczne, które sprzyja promocji oraz jest wizytówką miasta. Corocznie odbywa się tu Europejski Festiwal im. J. Kiepury, największy letni festiwal w Polsce i tej części Europy w dziedzinie muzyki operowej i operetki.

Krynica jest atrakcyjna turystycznie przez cały rok. W Krynicy znajdują się dwa muzea: Nikifora i Muzeum Turystyki Górskiej na Jaworzynie Krynickiej.

Stary Sącz

Miasto położone jest w Kotlinie Sądeckiej, otoczone Beskidem Sądeckim. W mieście najbardziej charakterystyczne są średniowieczny klasztor i rynek otoczony domami z podcieniami. Zbliżając się do centrum Starego Sącza można podziwiać kościół Klarysek oraz Ołtarz Papieski. W Starym Sączu znajduje się kościół parafialny p.w. św. Elżbiety, św. Rocha, stary cmentarz oraz kościół św. Krzyża. Stary Sącz leży na drogach biegnących z Nowego Sącza do Piwnicznej, Muszyny, a także na stronę słowacką. W mieście organizowany jest Festiwal Muzyki Dawnej, który przyciąga wielbicieli muzyki z całej Polski oraz Europy, jest to doskonała wizytówka i promocja miasta.

Grybów

Grybów leży we wschodniej części powiatu nowosądeckiego w dolinie rzeki Biała Tarnowska. Grybów to miasto o charakterze uniwersalnym; dominują w nim prywatne firmy usługowe, jednak nie brakuje też firm produkcyjnych oraz gospodarstw rolnych. W mieście jest rozbudowana baza noclegowa, posiada aż około 350 miejsc noclegowych. Centrum miasta posiada średniowieczny układ urbanistyczny. Zabytki Grybowa to m.in. neogotycki ratusz, kościół parafialny pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej, cmentarz z I wojny światowej, murowany dwór, Stara plebania z 1699r., Ratusz Rynku, oraz 300-letni dąb. Grybów to ważny ośrodek komunikacyjny, zarówno drogowy, jak i kolejowy, przebiega przez niego trasa

Tarnów – Krynica, a także Nowy Sącz – Jasło oraz trasy kolejowe, łączące Górny Śląsk z Podkarpaciem.

Rytró

Miejscowość leżąca w Dolinie Popradu, słynąca głównie z ruin zamku. Obecnie z zamku zachowała się wieża o wysokości około 10 metrów i fragmenty muru. Dzięki połączeniu kolejowemu Piwnicznej z Nowym Sączem miejscowość stała się modnym miejscem letniskowym. W 1991 r. w Rytrze wybudowano elektrownię wiatrową, wykorzystującą wiatry fenowe. Miejscowość posiada dobrą infrastrukturę turystyczną ze stacjami narciarskimi, hotelami oraz gospodarstwami agroturystycznymi. Wizytówką Rytra jest także trzygwiazdkowy hotel „Perła Południa”, który przygotowany jest do organizowania konferencji, bankietów, sympozjów naukowych. Sale konferencyjne są nowoczesnie wyposażone, dzięki czemu ośrodek jest jednym z niewielu, świadczących takie usługi w regionie. Ponadto hotel posiada swoje SPA, basen, halę sportową, saunę, siłownię, korty, a w odległości 200 m mieści się stok narciarski, co jest dodatkowym atutem turystycznym.

Łącko

Jest to jedna z najstarszych miejscowości Sądecczyzny. Leży na pograniczu Beskidu Wyspowego. Łącko słynie, jako Kraina Kwitnącej Jabłoni, uprawia się tu wiele odmian jabłoni, z których roczne zbiory przekraczają 20 tys. ton owoców. Na wiosnę, gdy drzewa zakwitają, odbywa się „Święto Kwitnącej Jabłoni”, w czasie zbiorów odbywa się „Owocobranie”, które obecnie łączy się ze „Świętem Śliwowicy”. W Łącku uprawia się także śliwy, z których powstaje kolejny symbol wsi – Łącka Śliwowica. Zabytki w Łącku to m.in.: kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, kaplica cmentarna z ok. połowy XIX wieku, dawna kolonia niemiecka „Osada Józefińska”. Miejscowość słynie z umiłowania i szacunku dla folkloru, istnieją w niej zespoły regionalne oraz orkiestra dęta.

Piwniczna Zdrój

Piwniczna nazywana jest uzdrowiskiem, jednak obecnie działa w niej tylko jedno sanatorium. Miasto słynie z wód mineralnych, nazywanych „kwaśnymi wodami”. Woda rozlewana jest w dwóch rozlewniach, w Piwnicznej i Zubrzyku. Okolice Piwnicznej są doskonałym ośrodkiem turystycznym dla narciarzy. Wyciągi narciarskie znajdują się w Suchej Dolinie,

Kukuszcze oraz Zamkowisku²⁴. Atrakcje turystyczne Piwnicznej to m.in.: narciarstwo, spływ łodziami Doliną Popradu, szlaki turystyczne (piesze, rowerowe, konne), Muzeum Regionalne, skatepark, jazda konna, paintball, korty tenisowe oraz wędkarstwo nad Popradem. W Mniskun/Popradem jest przejście graniczne na stronę Słowacką, dzięki czemu mamy dużo turystów korzystających (przynajmniej częściowo) z naszej bazy noclegowej i gastronomicznej a z oferty rekreacyjno-turystycznej po stronie słowackiej.

Rożnów

Letniskowa miejscowość nad Jeziorem Rożnowskim, znajdująca się w dolinie rzeki Dunajec. W Rożnowie znajdują się ruiny gotyckiego zamku, drewniany kościół z XVII wieku, szczątki muru narożnikowego oraz klasycystyczny dwór z początków XIX wieku, wokoło którego znajduje się ogród z charakterystycznymi lipami, które zostały uznane za pomniki przyrody. W okresie letnim Rożnów to miejscowość tętniąca życiem, z czystymi plażami, przystanią jachtów, polami namiotowymi, wypożyczalnią sprzętu wodnego oraz z obiektami agroturystycznymi.

Gródek nad Dunajcem

Miejscowość znajduje się na wschodnim brzegu Jeziora Rożnowskiego. Gródek to miejscowość turystyczna, znajdują się w nim pola namiotowe, domki letniskowe, wypożyczalnie sprzętu wodnego oraz kempingi. Charakterystycznym obiektem w Gródku jest ośrodek wypoczynkowy „Barbara”, który posiada 14 domków czteroosobowych, położonych nad brzegiem jeziora. Ośrodek posiada własną strzeżoną plażę z kąpieliskiem, wypożyczalnię sprzętu wodnego oraz łodzi rybackich. Na terenie ośrodka organizowane są zawody wędkarskie, wieczorki taneczne pod gwiazdami, wycieczki turystyczne, szkolenia dla firm, zielone szkoły oraz kolonie. Ośrodek organizuje także rejs statkiem.

Atrakcje turystyczne

Atrakcje turystyczne definiowane są, jako „wszelkie obiekty, stanowiące przedmiot zainteresowania turystów, przyciągające ruch turystyczny (...) atrakcją turystyczną mogą być np.: formy skalne, wygasłe wulkany, jaskinie, wodospady, obiekty historyczne, ruiny miast

²⁴ *Ziemia Sądecka. Atrakcje turystyczne*. Wyd. Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu 2007, s. 8.

starożytnych, świątynie, zamki i pałace, (...) festiwale, wydarzenia sportowe, imprezy plenerowe”.²⁵ Przykładowe atrakcje turystyczne występujące na Ziemi Sądeckiej:

Rynek w Nowym Sączu

Sądecki rynek jest drugim, co do wielkości (po krakowskim) rynkiem w Małopolsce²⁶. Z naroży rynku odchodzi 8 ulic. Jest to centralny plac miasta o powierzchni 19200 m². Centrum stanowi budynek ratusza, który obecnie jest siedzibą władz Nowego Sącza. Pierwszy ratusz był wybudowany w XV wieku, jednak został on zniszczony w pożarze. Obecny ratusz pochodzi z XIX wieku. Dookoła rynku znajduje się 30 kamienic. Obecna architektura rynku została ukształtowana po pożarze miasta w 1894 roku. Na wieży ratuszowej znajduje się od ponad wieku zegar, przywieziony z Pragi. W okolicy rynku znajduje się Kościół św. Małgorzaty, mury obronne miasta, Dom Gotycki oraz Baszta Kowalska. W czasie letnim na sądeckim rynku zlokalizowane są ogródki restauracyjne, gdzie można się posilić, podziwiając miasto z ponad 700-letnią historią. W kamienicach otaczających plac znajdują się sklepy, bary, biura podróży, mieszkania, w jednej z nich jest siedziba galerii Marii Ritter, malarki z Nowego Sącza.

Spływ Łodziami Doliną Popradu

Poprad to niezwykła rzeka o charakterze typowo górskim. Płyne z południa Tatr i zatacza wielki łuk ku północy, by w okolicach Leluchowa przekroczyć Karpaty, meandrując pomiędzy górami i wpaść do Dunajca w okolicach Starego Sącza. Poprad tworzy malownicze przełomy, za najpiękniejsze uważane te w okolicach Żegiestowa i Piwnicznej. W części tego przełomu, pomiędzy Piwniczną i Rytrem, przygotowano spływ łodziami. Jest to jedna z największych atrakcji regionu. Łodzie dzięki swej konstrukcji pozwalają na spływanie także przy niskim poziomie wody. W przygodę turystów zabiera dwóch flisaków, którzy podróż ubarwiają opowieściami o mijanych miejscach pięknego Beskidu. Spływ rozpoczyna się na przystani w Piwnicznej. Trasa ma 10 km i kończy się w Rytrze.

Zespół Klasztorny oraz Ołtarz Papieski w Starym Sączu

Klasztor sióstr Klarysek, ufundowany został w 1280 roku przez św. Kingę. Liczne pożary spowodowały jednak przebudowę, obecnie klasztor nadal jest w stylu gotyckim, ma

²⁵ W. Kurek, dz. cyt., s. 27.

²⁶ M. Gotfryd, dz. cyt., s. 327.

charakterystyczne żebrowo-krzyżowe sklepienie prezbiterium i kaplicy pod chórem. Po przebudowie w 1601 r. klasztor zyskał barokową ambonę, w 1699 r. powstał ołtarz główny. Do kościoła przylega także czternastowieczna kaplica św. Kingi. W 1999 roku błonia starosądeckie odwiedził papież Jan Paweł II, który dokonał kanonizacji błogosławionej Kingi. Po wizycie papieża zainteresowanie turystów miejscem było tak duże, że ołtarz papieski został na swoim miejscu. Ołtarz to drewniana dwukondygnacyjną konstrukcja, wykonana wg projektu architekta z Zakopanego. W dolnej części znajduje się Sala Pamięci Jana Pawła II oraz sklep z pamiątkami. Obecnie przy ołtarzu powstało Diecezjalne Centrum Pielgrzymowania, na które składa się ołtarz papieski, muzeum i Dom Pielgrzyma "Opoka". Co roku na początku wakacji na starosądeckich błoniach organizowane są Papieskie Dni Młodych.

Sądecki Park Etnograficzny

Udostępniono go zwiedzającym w roku 1975, zajmuje obszar 20 ha, mieści się w nim 68 obiektów. Administratorzy Parku Etnograficznego dążą do możliwie najwierniejszego odtworzenia dawnej wsi sądeckiej. Park dzieli się na poszczególne grupy etniczne, zamieszkujące niegdyś Ziemię Sądecką. W centrum mieści się dwór szlachecki wraz z charakterystycznym dla niego ogrodem i zabudową gospodarczą. Budynki są wyposażone, umeblowane, znajdują się w nich przedmioty, z których dawniej korzystali ich mieszkańcy, w niektórych są również pokazane ich stroje. W Skansenie organizowanych jest wiele imprez, w czasie których można podziwiać ręczne wykonywanie produktów, rzemiosło, taniec, śpiew grup etnicznych oraz degustować dawne potrawy oraz wypieki. Obecnie w sąsiedztwie Skansenu znajduje się Miasteczko Galicyjskie, które jest rekonstrukcją małomiasteczkowej zabudowy z przełomu XIX i XX wieku.

Kolej linowa na Górę Parkową w Krynicy-Zdrój

Kolej została wybudowana w 1937 roku, do dnia dzisiejszego nadal budzi zainteresowanie turystów. Jej dolna stacja zlokalizowana jest w kluczowym dla Krynicy miejscu przy deptaku, a górna stacja to szczyt Góry Parkowej, czyli 732 m n.p.m. Droga kolejki biegnie przez Park Zdrojowy, który również jest przygotowany do pokonywania trasy pieszo, są wyznaczone także ścieżki zdrowia. Na szczycie góry na turystów czekają liczne atrakcje, takie jak: zjeżdżalnie, trasy na wycieczki rowerowe czy jogging, plac zabaw stylizowany na wioskę

indiańską oraz zaplecze gastronomiczne. Turystów zainteresować jeszcze może tor saneczkarski, na którym dawniej odbywały się zawody o randze międzynarodowej.²⁷

Tor Kajakowy w Wietrznicach koło Łącka

Kajakarstwo górskie to rozrywka dla osób lubiących aktywny wypoczynek z dozą adrenaliny. Na torze odbywają się zawody, jest możliwość wynajęcia toru, przeprowadzania szkoleń oraz nauki. Tor jest doskonałym miejscem dla osób doświadczonych, jak i początkujących. Tor kajakowy jest udostępniany również zielonym szkołom oraz wycieczkom, możliwe jest także przeprowadzenie spotkania integracyjnego dla firm. Tor Kajakarstwa Górskiego w swoim ośrodku oferuje noclegi, a także możliwość wynajęcia miejsca na polu namiotowym, a także zapewnia posiłki.

Jaworzyna Krynicka – szczyt w Beskidzie Sądeckim

Jaworzyna Krynicka to szczyt o wysokości 1114 m n.p.m., blisko Krynicy–Zdrój. Jaworzyna Krynicka zapewnia doskonałą rozrywkę zarówno latem, jak i zimą. W letnie dni można tu jeździć na rowerze po paśmie Jaworzyny oraz uprawiać wędrówki piesze. Trasy do spacerów jak i rowerowe są zróżnicowane pod względem trudności, dzięki czemu każdy znajdzie odpowiednią dla siebie. Również dla najmłodszych czeka wiele atrakcji i mnóstwo miejsc do zabawy. Na zgłodniałych turystów czeka kuchnia regionalna w karczmach, podczas posiłku można podziwiać panoramę Beskidu Niskiego, Sądeckiego i Tatr. Jaworzyna Krynicka zapewnia doskonałą rozrywkę także zimą. Posiada najdłuższą oświetloną nartostradę w Polsce, snowpark, 8 tras zjazdowych o łącznej długości ponad 12 km, 2 wyciągi szkoleniowe dla dzieci, kolej gondolową, 2 kolejki krzeselkowe oraz 9 wyciągów narciarskich. Jaworzyna jest doskonale przygotowana na przyjęcie rzeszy turystów, posiada 1000 miejsc parkingowych, wypożyczalnię sprzętu narciarskiego, hotel z odnową biologiczną oraz zaplecze gastronomiczne. Przyjeżdżając na Jaworzynę niezależnie od pory roku, wieku oraz stanu kondycyjnego każdy zapewne znajdzie coś dla siebie.

²⁷ <http://www.krynica.pl/Kolejka-na-Górę-Parkową-c64.html> z dnia 10 stycznia 2011

Stacje narciarskie: Dwie Doliny Muszyna – Wierchomla i Ryterski Raj

Sądecczyzna to prawdziwy raj dla wielbicieli białego szaleństwa. Zlokalizowano tu wiele stacji narciarskich, liczących sobie kilometry tras, jak również pojedynczych wyciągów, zachwycających kameralnością i spokojem. Jedną z największych stacji narciarskich regionu jest kompleks Dwie Doliny Muszyna – Wierchomla. Nowoczesne obiekty z bazą hotelową, gastronomiczną i świetnie przygotowanymi trasami, co rok przyciągają tu narciarzy z całego kraju, a także zagranicznych gości. Warto wspomnieć o bogatej ofercie zabiegów spa, które oferuje miejscowy hotel, idealne miejsce także na organizowanie konferencji, sympozjów i seminariów. Narciarze do dyspozycji mają tu 10 wyciągów, prowadzących do bardzo zróżnicowanych pod względem stopnia trudności tras. Jest szkołka narciarska, wypożyczalnia sprzętu i szereg atrakcji, także w sezonie letnim.

Choć mniejsza, to jednak stacja narciarska Ryterski Raj, zlokalizowana w Rytrze, niedaleko Piwnicznej Zdrój, także ma do zaoferowania swoim gościom noclegi o wysokim standardzie, a także kilka tras dla amatorów narciarstwa. Na szczyt Jastrzębiej Góry prowadzi kolej linowa, pozwalająca w wygodny sposób podziwiać bardzo rozległą panoramę Beskidu Sądeckiego i Doliny Popradu.

W całym regionie zlokalizowano także wiele wyciągów narciarskich, często w sąsiedztwie infrastruktury hotelowo-gastronomicznej. Miłośnicy białego szaleństwa mogą, zatem wybierać pomiędzy dłuższymi wyprawami z możliwością nocowania w pobliżu stoków, lub kilkugodzinnymi wypadami z jednego z sądeckich ośrodków miejskich. Jedną z takich stacji jest Kamianna, oferująca narciarzom trzy wyciągi, lub Cieniawa, oddalona kilka kilometrów od Nowego Sącza. Oferta stacji narciarskich Sądecczyzny jest przebogata i przykładowe powyższe propozycje nie wyczerpują jej nawet w niewielkiej części.

Muzeum Pszczelarstwa w Stróżach i Pasięka „Barć” w Kamiannej

Do niewątpliwych i unikalnych atrakcji powiatu nowosądeckiego należy zaliczyć, mające długą tradycję, pszczelarstwo, reprezentowane przez dziesiątki małych gospodarstw agroturystycznych, a przede wszystkim dwa duże ośrodki, zajmujące się tym jednym z najbardziej ekologicznych aspektów rolnictwa. W Stróżach mieści się Muzeum Pszczelarstwa im. Bogdana Szymusika, jako część Gospodarstwa Pasięcznego „Sądecki Bartnik”, istniejące od 2000 roku, dokumentujące wielowiekową małopolską tradycję tej wciąż mało znanej dziedziny wiedzy. Dysponuje ono ogromną kolekcją uli i innych eksponatów, używanych w procesie pozyskiwania miodu i produktów pszczelich.

W Kamiannej w gminie Łabowa, miejscowości słynnej z pszczelarstwa, funkcjonuje Pasięka „Barć”. W samym środku nieskażonej przyrody zapoznać można się z pracą pszczelarzy, a przede wszystkim dowiedzieć się więcej o tym skarbie natury, skosztować różnych jego rodzajów i pod okiem specjalisty wybrać najbardziej odpowiadający pod względem smakowym i właściwości leczniczych miód.

Park linowy ABLANDIA w Rytrze

Jest to doskonały pomysł na spędzanie czasu wolnego w sposób aktywny. Park Linowy znajduje się w sąsiedztwie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, około 20 km od Nowego Sącza. Park swoje przeszkody ma dostosowane zarówno dla osób dorosłych jak i dzieci. Kombinacja przeszkód uczy utrzymania równowagi, pokonania strachu oraz odpowiedzialności i podejmowania rozważnych decyzji. Park został wybudowany na zasadach międzynarodowych standardów. Oferta Parku w Rytrze jest przygotowana dla klientów indywidualnych, jak i grup zorganizowanych, w tym szkolnych. Do dyspozycji gości jest także szalas drewniany z paleniskiem, w którym można się posilić oraz ogrzać w chłodniejsze dni.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Rzeźba terenu

Dominującą formę naturalnego krajobrazu na terenie powiatu nowosądeckiego tworzy flisz karpach w postaci uławiconych osadów okrucowych, budujący wzgórza Beskidów Zachodnich i Środkowych. Beskidy stanowią około 80% powierzchni powiatu nowosądeckiego wznosząc się na południe od linii Grybów - Korzenna - Łososina Dolna. Ich wysokości są zróżnicowane zależnie od regionu. W Beskidzie Niskim we wschodniej części powiatu (gminy Łabowa, Kamionka, Grybów, Krynica Zdrój) osiągają najczęściej 700 – 900 m n.p.m., w Beskidzie Sądeckim często przekraczają 900, a nawet 1000 m n.p.m. W Beskidzie Wyspowym w zachodniej części powiatu teren opada łagodnie ku Kotlinie Sądeckiej i dolinie Dunajca, wzgórza nie przekraczają tu z reguły 900 m n.p.m. Góry tej części Karpat charakteryzuje często układ pasmowy. Najwyraźniej reprezentują go pasa Radziejowej, Jaworzyny Krynickiej w Beskidzie Sądeckim, a także Jaworza i Czerszli w Beskidzie Niskim. Dla Beskidu Wyspowego typowe jest z kolei występowanie

odosobnionych gór wznoszących się ponad poziom zrównania śródgórskiego, z których najwyższe znajdują się poza powiatem nowosądeckim.

Charakterystycznym makroelementem morfologii powiatu jest Kotlina Sądecka splatająca wokół siebie rzeźbę Beskidu Niskiego, Sądeckiego i Wyspowego. Kotlina, jest zrównanym obszarem o powierzchni ponad 200 km². W jej obrębie zbiegają się doliny Dunajca, Popradu i Kamienicy – trzech głównych rzek powiatu. Łagodna morfologia kotliny stworzyła warunki do intensywnego rozwoju osadnictwa w obrębie takich ośrodków miejskich jak Nowy Sącz (miasto na prawach powiatu) i Stary Sącz.

Najbardziej charakterystycznym elementem krajobrazowym tej części powiatu jest głęboko wcięta w podłoże i silnie meandrująca dolina Dunajca ze zbiornikiem Rożnowskim o powierzchni 16 km² na pograniczu gmin Łososina Dolna i Gródek nad Dunajcem.

Sądecczyzna usytuowana jest w obrębie głównej jednostki strukturalnej Karpat, tzw. fliszowych Karpat zewnętrznych. W ich obrębie wyróżniono kilka jednostek strukturalnych (płaszczyzn) przesuniętych z południa na północ w okresie fałdowań.

Powiat nowosądecki leży, w przeważającej części, na płaszczynie magurskiej, którą podzielono na 3 serie tektoniczno – facjalne: strefę krynicką, strefę sądecką (bystrzycką) oraz strefę gorlicką (raczańską). Tereny powiatu to głównie obszary górzyste, pogórza oraz doliny rzeczne. Rzeźbę terenu Ziemi Sądeckiej urozmaica Dolina Dunajca wraz ze swoimi dopływami takimi jak: Poprad i Kamienica.

Zasoby wodne

Sądecczyzna charakteryzuje się gęstą siecią hydrograficzną. Łączna długość rzek i potoków wynosi około 1900 km, z czego większość przypada na dorzecze Dunajca.

Dunajec wpływa na teren powiatu w przełomie tylmanowskim, swym korytem oddzielając Gorce od Beskidu Sądeckiego. Płynąc dalej stanowi centralną oś Kotliny Sądeckiej i skupia główne osadnictwo terenu. Za Nowym Sączem na rzece utworzono dwa zbiorniki retencyjne: Jezioro Rożnowskie oraz Jezioro Czchowskie (stanowiące naturalną granicę powiatu). W Kotlinie Sądeckiej do Dunajca uchodzi druga ważna rzeka Sądecczyzny – Poprad. Rzeka ta ma swe źródła w Tatrach Słowackich. Płynąc przez Beskid Sądecki Poprad dzieli go na dwa główne pasma: zachodnie – Radziejowej i wschodnie – Jaworzyny. Trzecią, co do

wielkości rzeką jest Kamienica Nawojowska, uchodząca również do Dunajca. Stanowi ona granicę między Beskidem Sądeckim, a Niskim. We wschodniej części powiatu płynie Biała, uchodząca do Dunajca na terenie powiatu tarnowskiego.

Resztę cieków wodnych stanowią liczne górskie potoki i rzeczki spływające do Popradu, Kamienicy lub bezpośrednio do Dunajca. Rzeki Sądecczyzny charakteryzują się nieregularnością przepływów, co wynika w głównej mierze z różnych poziomów opadów i warunków ukształtowania terenu.

Potoki i rzeki na terenie powiatu są zasilane wodami gruntowymi, roztopowymi i deszczowymi. Sezonowy rozkład zasilania cieków przez te rodzaje wód zmienia się ze wzrostem wysokości n.p.m. Obserwowane zmiany przepływu potoków i rzek stanowią efekt sumarycznego zasilania przez wymienione rodzaje wód. Największy udział w zasilaniu cieków na tym obszarze mają wody deszczowe, (ponad 50%), co tłumaczy szybkie formowanie się wezbrań. Wody gruntowe stabilizujące przepływ cieków uczestniczą tylko w 30–45% w odpływie, a lokalnie nawet w mniejszym stopniu. Duże zasoby wodne regionu nie są jednoznaczne z wielkością zasobów dyspozycyjnych. Nieregularność przepływów rzek górskich w znacznym stopniu ograniczają możliwość korzystania z tych zasobów.

Wody podziemne

Powiat nowosądecki według hydrogeologicznego podziału A.S. Kleczkowskiego w całości znajduje się w obrębie jednostki hydrogeologicznej MK – masyw fałdowy karpacki (orogen karpacki) z systemem czwartorzędowych dolin i kotlin. Są to rozległe obszary tzw. poziomów użytkowych o miąższości warstwy wodonośnej ponad 2 m (w utworach czwartorzędowych zwykle powyżej 5m) z wodami przydatnymi do picia i na potrzeby gospodarcze o potencjalnej wydajności ze studni wierconej ponad 10 m³/h. Obszary te odpowiadają kryteriom przyjmowanym przez Państwowy Instytut Geologiczny dla wyznaczania użytkowych poziomów wód podziemnych.

Obszar powiatu nowosądeckiego leży w zasięgu sześciu Głównych Zbiorników Wód Podziemnych /GZWP/.

Największe znaczenie użytkowe dla powiatu nowosądeckiego ma zbiornik GZWP Nr 437, Dolina rzeki Dunajec – Nowy Sącz, ze względu na jego zasobność, a przede wszystkim na jego udział w powierzchni powiatu i wielkość poboru wód.

O mniejszym znaczeniu pozostałych zbiorników decyduje ich częściowe położenie w granicach powiatu. Są to: GZWP Nr 434 Dolina rzeki Biała Tarnowska, GZWP Nr 435 Dolina rz. Dunajec – Zakliczyn, GZWP Nr 438 Magura – Nowy Sącz, GZWP Nr 439 Magura – Gorce.

Głównymi elementami, które wpływają na poziom zanieczyszczenia i zagrożenia wód podziemnych są:

- Koncentracja działalności gospodarczej na danym terenie, w tym intensywna eksploatacja wód podziemnych;
- Warunki hydrogeologiczne, określające podatność użytkowych poziomów wodonośnych na przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni terenu.

Zagrożenie wód podziemnych można rozpatrywać, jako potencjalne i aktualne. Zagrożenie potencjalne wynika z budowy geologicznej zbiornika, występowania lub braku warstw izolujących zbiorniki, warunków zasilania, krążenia drenażu oraz zagospodarowania powierzchni terenu. Zagrożenie aktualne wynika z istniejących ognisk zanieczyszczeń oraz ich oddziaływania na wody podziemne. Ogniska zanieczyszczeń można zakwalifikować, jako wielkopowierzchniowe, liniowe i pasmowe, mało powierzchniowe i punktowe.

Podstawy do oceny, jakości wód podziemnych w ujęciu formalno-prawnym reguluje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny wód podziemnych (Dz. U. nr 143 poz. 896).

Zgodnie z nim dla określenia, jakości wody przyjmuje się następującą klasyfikację:

- klasa I – wody o bardzo dobrej jakości;
- klasa II – wody o dobrej jakości;
- klasa III – wody o zadawalającej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych lub słabego wpływu działalności człowieka;

- klasa IV – wody o niezadowalającej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych oraz wyraźnego wpływu działalności człowieka;
- klasa V – wody o złej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych potwierdzają znaczący wpływ działalności człowieka.

Na terenie powiatu nowosądeckiego w punktach badań wód podziemnych w miejscowościach Zawadka -gm. Łososina Dolna, Wierchomla Wielka - gm. Piwniczna, Stary Sącz, Rytro, Zbyszyce- gm. Gródek n/Dunajcem występuje II klasa, jakości wody(stan na listopad 2010).

Wody powierzchniowe

Charakterystyka rzek i większych potoków na terenie powiatu nowosądeckiego przedstawia się następująco:

Dunajec jest prawym dopływem Wisły II rzędu w kilometrze 160,6 o całkowitej długości 249²⁸ km. Za źródłowy odcinek przyjmuje się Czarny Dunajec. Na 199,2 km Czarny Dunajec łączy się z Białym Dunajcem i od tego punktu rozpoczyna się bieg rzeki Dunajec. Między 154,0 a 171,0 km Dunajec stanowi granicę Państwa ze Słowacją. Wzdłuż Dunajca zlokalizowane są zapory Czorsztyńska, Rożnowska i Czchowska. W 104 km swego biegu Dunajec opuszcza Kotlinę Sądecką, przecina Pogórze Rożnowskie. Następnie wkracza w obręb Kotliny Sandomierskiej. Szerokość doliny Dunajca zwiększa się z 6 do 8 km. Całkowita długość rzeki na terenie powiatu wynosi 40,5 km.

Wody Dunajca są zarówno źródłem wody pitnej (dla mieszkańców Starego i Nowego Sącza, Brzeska i Tarnowa), służą do celów przemysłowych, jak i są odbiornikiem ścieków.

Potok Moszczenicki – prawobrzeżny dopływ Dunajca w 114,3 km o długości 10,5 km przepływający przez Stary Sącz. Na stan czystości jego wód wpływ mają ścieki o charakterze socjalno-bytowym.

Poprad – jest prawobrzeżnym dopływem Dunajca w km 111,8 o łącznej długości 170 km (w Polsce 62,6 km na terenie powiatu nowosądeckiego) i powierzchni zlewni 2077,3 km² (w Polsce 482,8 km²). Źródła Popradu znajdują się na terenie Słowacji – dopływ Wielkiego

²⁸ Dane wg Małego Rocznika Statystycznego Polski, 2010 r.

Stawu Pińczowskiego na wysokości 1960 m n.p.m. uważany jest za główne źródło rzeki. Zlewnia Popradu stanowi ponad 30% całkowitej zlewni Dunajca.

Potok Muszynka – prawobrzeżny dopływ Popradu w kilometrze 53,0 o całkowitej długości 20,1 km i powierzchni zlewni 148 km². Wpływ na jakość wód potoku ma wielkość ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych przez potok Kryniczanka. Wody Muszynki pobierane są do celów pitnych dla Uzdrowiska Krynica. Ujęcie wody o nominalnej wydajności 10368 m³/d zlokalizowane jest w Powroźniku.

Kamienica Nawojowska – jest prawym dopływem Dunajca w kilometrze 106,3 o całkowitej długości 32,30 km i powierzchni zlewni 238 km². Na jakość wód w górnym biegu wpływ mają obszarowe zanieczyszczenia rolnicze, a w odcinku dolnym (w obrębie Nowego Sącza) rzuty ścieków bytowo-socjalnych bezpośrednio do kolektorów kanalizacji deszczowej.

Łososina – jest lewobrzeżnym dopływem Dunajca wpadającym do zbiornika Czchowskiego, o całkowitej długości 56,0 km i powierzchni zlewni 407 km². Wypływa ze stoków Jasienia (Beskid Wyspowy) na wysokości 760 m n.p.m. Średni spadek doliny 9,6%. Amplituda wahań stanu wody wynosi 4-5 m. Rzeka przepływa przez tereny o wyraźnej przewadze użytkowania rolniczego nad leśnym.

Biała Tarnowska – jest prawobrzeżnym dopływem Dunajca w kilometrze 30,3 o całkowitej długości 101,8 km (na terenie powiatu nowosądeckiego 34,5 km). Wypływa na wysokości 730 m n.p.m. spod Ostrego Wierchu w Beskidzie Niskim (zbudowanym głównie z utworów fliszowych – piaskowców i łupków). Całkowita powierzchnia zlewni wynosi 983 km². Zlewnia Białej Tarnowskiej w górnym i środkowym odcinku ma charakter rolniczo-rekreacyjny.

Główne źródła zanieczyszczeń rzeki na odcinku w obrębie powiatu nowosądeckiego stanowią ścieki komunalne odprowadzane z oczyszczalni w Grybowie oraz spływy obszarowe. Przy ujściu do Dunajca powierzchnia zlewni całkowitej wynosi 983 km².

Notowana jedna z wyższych w kraju suma opadów dla województwa małopolskiego ma znaczący wpływ na zasoby wodne głównych rzek powiatu: Dunajca i Popradu. Wysokie stany wód związane są również z roztopami i występują na ogół w marcu i kwietniu. Wezbrania letnie, związane z maksimum opadowym, zaznaczają się wyraźnie na obszarze powiatu. Na rzekach występują również katastrofalne niżówki (bardzo niskie stany wody, będące

następstwem posuchy). Zjawisko to łagodzi retencja wody w zespole zbiorników retencyjnych Rożnów-Czchów.

Obowiązek badania i oceny, jakości wód powierzchniowych w ramach PMŚ wynika z art. 155a ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r., nr 239, poz. 2019 z późn. zm.). Zgodnie z ust. 3 tego artykułu badania jakości wód powierzchniowych w zakresie elementów fizykochemicznych, chemicznych i biologicznych należą do kompetencji wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Nadrzędnym celem Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE jest ochrona wód i środowiska wodnego dla przyszłych pokoleń. Celem operacyjnym jest osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód powierzchniowych i podziemnych do roku 2015. Dobry stan wód oznacza stan możliwie bliski naturalnemu, czyli taki, w którym widoczna jest jak najmniejsza ingerencja człowieka, a także woda płynąca w naturalnie ukształtowanym korycie.

Oceny, jakości wód dokonuje się porównując pomierzone wartości wskaźników zanieczyszczeń z normatywami określonymi w załączniku nr 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 roku w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. Nr 204, poz. 1728). Ocenę przedstawia tabela 9.

Rozporządzenie określa wartości zalecane i dopuszczalne dla wskaźników fizycznych, chemicznych i bakteriologicznych oraz ustala trzy kategorie, jakości wód, które w zależności od stopnia zanieczyszczenia muszą być poddane standardowym procesom uzdatniania, w celu uzyskania wody przeznaczonej do spożycia:

- **Kategoria A1** – woda wymagająca prostego uzdatniania fizycznego, w szczególności filtracji oraz dezynfekcji;
- **Kategoria A2** – woda wymagająca typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania wstępnego, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji, dezynfekcji (chlorowania końcowego);
- **Kategoria A3** – woda wymagająca wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji, adsorpcji na węglu aktywnym, dezynfekcji (ozonowania, chlorowania końcowego).

Tabela 3 Ocena przydatności wód powierzchniowych ujmowanych do celów pitnych w 2009 roku – wg WIOŚ w Krakowie, 2010 rok

Rzeka	Punkt pomiarowo -kontrolny		Kategoria wód ogólna	Kategoria wód wg wskaźników	
	Nazwa	km		Fizyko - chemicznych	Bakteriologicznych
Zlewnia Dunajca					
Dunajec	Jazowsko	124,2	A3	A1	A3- liczba bakterii coli fek.
Dunajec	Świniarsko-powyżej ujęcia dla Nowego Sącza	110,8	A3	A2 –odczyn pH	A3- liczba bakterii coli
Dunajec	Stary Sącz	116,0	A2	A2 –odczyn pH	A3- liczba bakterii coli fek.
Zlewnia Popradu					
Muszynka	Powroźnik - powyżej ujęcia dla Krynicy	7,2	A2	A2- barwa	A2- ogólna liczba bakterii coli, liczba bakterii coli fek., paciorkowce fekalne
Szczawnik	Muszyna- ujęcie do Popradu	3,6	A2	A1	A2- ogólna liczba bakterii coli, liczba bakterii coli fek., paciorkowce fekalne
Czarny Potok	Krynica	3,6	A2	A1	A2- ogólna liczba bakterii coli, liczba bakterii coli fek., paciorkowce fekalne
Zlewnia Białej Tarnowskiej					
Biała tarnowska	Kąclowa	81,8	A3	A1	A3- ogólna liczba bakterii coli, liczba bakterii coli fek.

W roku 2009 monitoringiem operacyjnym celowym objęto w województwie małopolskim 33 jednolite części wód powierzchniowych wykorzystywane na cele wodociągowe. Wody badano w 42 punktach pomiarowo-kontrolnych, z tego w 7 zlokalizowanych na terenie powiatu nowosądeckiego.

Sztuczne zbiorniki wodne

Ważną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych w zlewni Dunajca, w tym na terenie powiatu nowosądeckiego odgrywają sztuczne zbiorniki wodne powstałe w wyniku spiętrzenia wód Dunajca zaporami w Rożnowie i Czchowiu o charakterze kompleksowym spełniający trzy podstawowe – przeciwpowodziową, energetyczną i rekreacyjną.

Zbiornik Rożnowski powstał w 1942 roku w wyniku spiętrzenia wód Dunajca w km 80,0 w rejonie Pogórza Rożnowskiego. Linia brzegowa jest nieregularna, zbiornik tworzy szereg różnej wielkości zatok, półwyspów i cieśnin. Stoki i brzegi zbiornika ulegają silnej erozji, sprzyjającej powstawaniu osuwisk i innego rodzaju ruchów masowych. Znajduje się na terenie dwóch gmin – Gródek nad Dunajcem i Łososina Dolna. Jest drugim pod względem wielkości (pojemności całkowitej) sztucznym zbiornikiem w województwie małopolskim i szóstym w skali kraju.

Parametry zbiornika:

- pojemność całkowita (przy maksymalnym piętrzeniu) – 159,3 mln m³
- pojemność użytkowa całkowita (przy maksymalnym piętrzeniu) – 125,0 mln m³
- powierzchnia zlewni – 4 874 km²
- powierzchnia zalewu – 16 km²
- długość linii brzegowej – 56 km
- długość zbiornika – 22 km
- szerokość maksymalna – 1,5 km
- głębokość maksymalna – 8-10m
- wahania poziomu wody – 12 m

Zbiornik Czchowski jest zbiornikiem wyrównawczym dla zbiornika w Rożnowie. Postać po ukończeniu budowy zapory w Czchowie w 1949r. (montaż urządzeń energetycznych zakończono w roku 1954) Zbiornik Czchowski zasilany jest głównie wodami Dunajca, a w mniejszym stopniu także wodami potoku Łososina oraz kilku mniejszych cieków.

Parametry zbiornika:

- pojemność całkowita – 12 mln m³
- pojemność użytkowa – 6 mln m³
- powierzchnia zlewni zbiornika – 5 400 km²
- powierzchnia zalewu – 3,4 km²
- długość linii brzegowej – 21 km
- głębokość maksymalna – 9,6 m

W ramach monitoringu wód powierzchniowych Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie dokonuje oceny eutrofizacji zbiorników zaporowych. W roku 2009 przeprowadzono ocenę sześciu zbiorników zaporowych w województwie małopolskim w tym zbiorników w Rożnowie i Czchowie. Podstawą oceny było przytoczone wcześniej

rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz.U. Nr 162 poz. 1008) oraz opracowane przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska „Wytyczne do oceny eutrofizacji wód za lata 2007-2009”. Zarówno zbiornik Rożnowski jak i zbiornik Czchowski ocenione zostały, jako niezeutrofizowane.

Surowce mineralne

Budowa geologiczna i tektonika oraz urozmaicona morfologia Karpat fliszowych, w obrębie, których usytuowany jest powiat nowosądecki, zasadniczo rzutują na występowanie surowców mineralnych. Na terenie powiatu nowosądeckiego największe znaczenie użytkowe mają surowce skalne: piaskowce, kruszywa naturalne oraz surowce ilaste. Piaskowce występują we wszystkich jednostkach strukturalnych Karpat Fliszowych i stosowane są w różnych dziedzinach budownictwa i drogownictwa, w zależności od ich własności technologicznych.

W rejonie sądeckim występuje 13 udokumentowanych złóż piaskowca o zasobach geologicznych 153768 tys. t (wg stanu na 31.12.2009 r.). Z tego aktualnie eksploatowanych jest 5 złóż, z których w roku 2009 wydobyto 1208 tys. t. Kruszywa naturalne występują w 15 udokumentowanych złożach o zasobach geologicznych 34322 tys. t. Eksploatowane są 4 złoża, z których w roku 2009 wydobyto 137 tys. t. Surowce ilaste ceramiki budowlanej to 9 złóż o zasobach 1257 tys. t. Eksploatowane są 2 złoża, z których łącznie wydobyto 18 tys. t.

Piaskowce występują we wszystkich jednostkach strukturalnych Karpat fliszowych i stosowane są w różnych dziedzinach budownictwa i drogownictwa, w zależności od ich własności technologicznych.

Wody mineralne

W powiecie nowosądeckim wody mineralne typu szczaw występują w obrębie wydzielonej centralnej strefy hydrochemicznej, obejmującej dorzecze Popradu w granicach gmin uzdrowiskowych: Krynica-Zdrój, Muszyna i Piwniczna-Zdrój.

Wodami leczniczymi określane są wody podziemne niezanieczyszczone pod względem chemicznymi mikrobiologicznym, o naturalnej zmienności cech fizycznych i chemicznych, spełniające, co najmniej jeden z następujących warunków:

- zawartość rozpuszczonych składników mineralnych stałych – nie mniej niż 1000 mg/dm³,

- zawartość jonu żelazawego – nie mniej niż 10 mg/dm³ (wody żelaziste),
- zawartość jonu fluorkowego – nie mniej niż 2 mg/dm³ (wody fluorkowe),
- zawartość jonu jodkowego – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody jodkowe),
- zawartość siarki dwuwartościowej – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody siarczkowe),
- zawartość kwasu metakrzemowego – nie mniej niż 70 mg/dm³ (wody krzemowe),
- zawartość radonu – nie mniej niż 74 Bq (wody radonowe),
- zawartość dwutlenku węgla niezwiązanego – nie mniej niż 250 mg/dm³ (250-999 mg/dm³ wody kwasowęglowe, ≥ 1000 mg/dm³ szczawa), występujące w złożach na terenie 72 uzdrowisk i miejscowości.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie złóż na terenie powiatu nowosądeckiego do wód leczniczych zaliczone zostały wody złóż w uzdrowiskach: Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój i Żegiestów oraz w miejscowościach: Andrzejówka, Leluchów, Jastrzębik, Milik, Powroźnik, Szczawik, Złockie, Głębokie, Łomnica-Zdrój, Zubrzyk i Tylicz.

Zasoby eksploatacyjne wód leczniczych i o właściwościach leczniczych wg stanu na dzień 31.12.2009 r. wynoszą 228,24 m³/h. Wydobycie tylko wód leczniczych w ramach koncesji udzielonych przez Ministra Środowiska wynosiło 365759,90 m³ w 2009 roku.

Powiat nowosądecki posiada największe w skali województwa małopolskiego i jedne z największych w kraju, zasoby wód leczniczych.

Klimat

Klimat podmiotowego obszaru kształtują następujące czynniki:

- położenie na obszarze gór i pogórza;
- duże, pionowe urozmaicenie rzeźby terenu;
- bogata sieć hydrograficzna, położenie w widłach Kamienicy, Dunajca i Popradu;
- bezpośrednie sąsiedztwo rozległego pasma Karpat.

Wg regionalizacji klimatycznej D. Martyn i W. Okołowicza obszar powiatu położony jest w regionie Karpackim. Charakteryzuje się on malejącym w kierunku wschodnim i południowo-wschodnim wpływem oceanicznym, a rosnącym wpływem kontynentu. W kierunku południowym zdecydowanie wzrasta wpływ wyżyn i gór na warunki

klimatyczne. Zmienia się nie tylko poziomy, ale i pionowy rozkład składników pogody (temperatura powietrza, opady atmosferyczne, ciśnienie atmosferyczne itd.).

Najcieplejszym miesiącem w roku jest lipiec, najchłodniejszym styczeń. Wiosna rozpoczyna się w dolinach 11 do 15 dni wcześniej, niż w szczytowych partiach gór. Początek zimy przypada w obszarach graniczących z Kotliną Sądecką na I dekadę grudnia, natomiast w wyższych partiach gór nawet na I dekadę listopada. Wymienione terminy to także okresy pojawiania się pokrywy śnieżnej.

Liczba dni z pokrywą śnieżną waha się od 63 do 154. Częstym i niekorzystnym zjawiskiem w Beskidzie są wczesnojesienne i późnowiosenne przymrozki potęgowane przez inwersję temperatury powietrza.

Opady atmosferyczne wykazują wyraźną zależność od wysokości. Roczna suma opadów w partiach przyszczytowych wynosi ok. 1000 mm, natomiast poniżej w osłoniętych dolinach 750 do 800 mm. Najbardziej deszczowym miesiącem jest lipiec, najmniej opadów przypada na okres zimy. Roczne zachmurzenie kształtuje się na poziomie, około 50%, co w olbrzymim stopniu ma decydujący wpływ na temperaturę, wilgotność i opady.

Obszar powiatu nowosądeckiego jest zaliczany do terenów o największym zróżnicowaniu klimatycznym w Polsce.

Zanieczyszczenie powietrza

Wpływ na stan czystości powietrza na terenie powiatu nowosądeckiego posiadają głównie powierzchniowe źródła emisji, mniejsze znaczenie posiadają źródła liniowe. Znaczenie źródeł punktowych jest niewielkie.

- Punktowe źródła emisji.

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w „Programie ochrony powietrza dla województwa małopolskiego: strefa dąbrowsko-tarnowska i gorlicko-limanowska”²⁹, spośród pięciu punktowych źródeł emisji (rozumianych, jako duże instalacje spalania paliw oraz źródła

²⁹ „Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego strefa dąbrowsko-tarnowska i gorlicko-limanowska” (POP), załącznik do uchwały nr VI/70/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 lutego 2011 r.

technologiczne mające znaczny udział w emisji zanieczyszczeń) zlokalizowanych na terenie strefy gorlicko-limanowskiej, na terenie powiatu nowosądeckiego zlokalizowane jest tylko jedno takie źródło emisji. Jest to zakład Goran Sp. z o.o., Grupa Stolbud Pruszyński, producent stolarki budowlanej związanej z obróbką drewna. Ww. zakład posiada decyzję określającą dopuszczalną wielkość emisji i dotrzymuje wymaganych standardów w zakresie ochrony powietrza. Obok ww. zakładu, na terenie powiatu nowosądeckiego zlokalizowane są mniejsze podmioty gospodarcze, m.in.: fermy zwierząt, ubojnie, tartaki, betoniarnie, stacje paliw, zakłady przetwórstwa mięsnego, warsztaty napraw pojazdów. Emisja zanieczyszczeń z tych zakładów nie posiada znaczącego wpływu na stan, jakości powietrza w skali powiatu. Emisja z powiatu nowosądeckiego z zakładów objętych sprawozdawczością stanowiła 0,077% wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych oraz 0,0005% wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych emitowanych z województwa małopolskiego (GUS dane za rok 2010).

- Powierzchniowe źródła emisji zanieczyszczeń.

Powierzchniowe źródła emisji związane są z występowaniem skupisk niskich emitorów (głównie paleniska domowe, małe kotłownie, warsztaty rzemieślnicze i rolnicze). Emisja z tego rodzaju źródeł jest w znacznym stopniu emisją niezorganizowaną. Zgodnie z danymi GUS, ponad 55% mieszkańców strefy gorlicko-limanowskiej w 2009 roku posiadało dostęp do gazu sieciowego. Jednak jedynie 9% mieszkań ogrzewanych było gazem. Na terenie miejscowości uzdrowiskowych Krynica Zdrój, Muszyna oraz Piwniczna Zdrój konieczny jest dalszy rozwój sieci gazowej (na terenie miejscowości Piwniczna Zdrój w 2009 roku sieci gazowej nie było w ogóle).

Sieć ciepłownicza na terenie powiatu nowosądeckiego jest rozwinięta bardzo słabo – jedynie część Starego Sącza podłączona jest do sieci ciepłowniczej Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Nowym Sączu. Głównym źródłem ogrzewania budynków na terenie powiatu nowosądeckiego są piece węglowe, kaflowe lub kotły domowe, charakteryzujące się niską sprawnością a tym samym stanowiące źródło znaczącej emisji zanieczyszczeń do powietrza.

- Liniowe źródła emisji zanieczyszczeń.

Do liniowych źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza zaliczane są trasy komunikacji samochodowej. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery

przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki ołowiu, kadmu, niklu i miedzi.

Oddziaływanie ruchu samochodowego na środowisko ma tendencje rosnące. Największe potencjalne zagrożenie emisją komunikacyjną występuje wzdłuż dróg o największym ruchu samochodowym (drogi krajowe, drogi wojewódzkie), przy czym zasięg oddziaływania ograniczony jest do pasa terenu bezpośrednio sąsiadującego z drogą.

Największe znaczenie dla ruchu komunikacyjnego w powiecie nowosądeckim ma droga krajowa nr 75 Branice – Niepołomice – droga nr 4 – Brzesko – Nowy Sącz – Krzyżówka – Muszynka (granica Państwa).

Znaczącym elementem układu komunikacyjnego na terenie powiatu nowosądeckiego są również drogi powiatowe, a w kontekście ruchu turystycznego także drogi gminne.

Zgodnie z danymi zawartymi w Programie Ochrony Powietrza, dominujący wpływ na stan zanieczyszczenia powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 na terenie strefy gorlicko-limanowskiej, a tym samym powiatu nowosądeckiego, posiadają powierzchniowe źródła emisji – 89,4%. Udziały emisji liniowej i punktowej są bardzo zbliżone i wynoszą kolejno: 5,5% i 5,1%. W zakresie emisji benzo(a)pirenu jego poziom w powietrzu w 99,4% jest rezultatem emisji ze źródeł powierzchniowych.

- Zanieczyszczenia napływowe

Wpływ, na jakość powietrza atmosferycznego w powiecie nowosądeckim posiada również emisja napływowa – głównie emisja z terenu miasta Nowy Sącz, (które stanowi enklawę w obrębie powiatu nowosądeckiego), a także emisja z sąsiadujących powiatów, tj. gorlickiego, tarnowskiego, brzeskiego, limanowskiego i nowotarskiego; znaczenie ma również emisja transgraniczna (napływ zanieczyszczeń z terenu Słowacji).

Roczną ocenę, jakości powietrza za rok 2010 wykonano w oparciu o następujące akty prawne:

- Ustawa Prawo ochrony środowiska (z uwzględnieniem wymogów dyrektywy 2008/50/WE i dyrektywy 2004/107/WE),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 47, poz.281),

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 grudnia 2008 roku w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. nr 5, poz. 31 z 2009 roku).

Zgodnie z danymi przedstawionymi w rocznej ocenie, jakości powietrza na terenie województwa małopolskiego w 2010 roku, powiat nowosądecki położony jest na terenie strefy małopolskiej. Roczna ocena, jakości powietrza za rok 2010 została po raz pierwszy przeprowadzona w zmienionym układzie stref, do roku 2009 powiat nowosądecki położony był na terenie strefy gorlicko-limanowskiej.

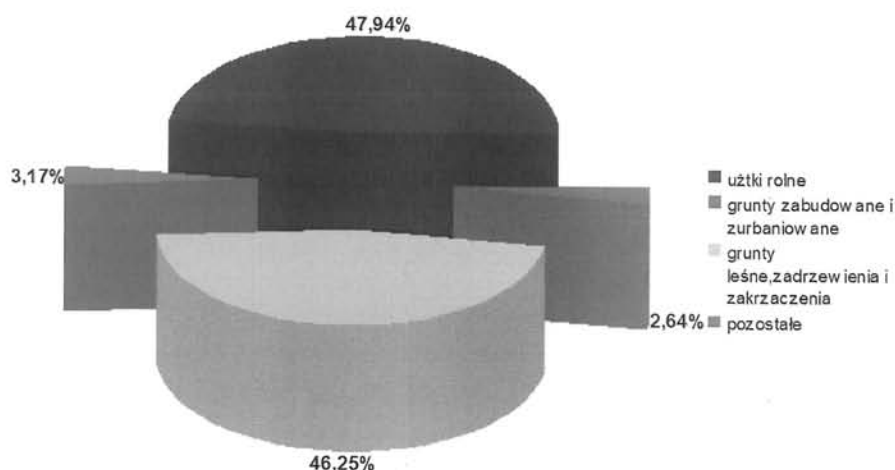
Gleby

Podstawowe kierunki użytkowania powierzchni ziemi na terenie powiatu nowosądeckiego wynikają z warunków przyrodniczych, geomorfologicznych i społecznych. W strukturze użytkowania powierzchni ziemi dominują użytki rolne – 74297 ha, tj. 47,94%, następnie grunty leśne, zadrzewione i zakrzaczone, które łącznie zajmują powierzchnię 71667 ha, tj. 46,25%. Lasy porastają 67237 ha, co przekłada się na wskaźnik lesistości 43,4%. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 4913 ha, tj. 3,17%. Pozostałe grunty, (w tym wody) zajmują 4091 ha, tj. 2,64%.

Pomimo trudności warunków przyrodniczych i ekonomicznych niewielki procent powierzchni ziemi leży odłogiem. Ziemia jest traktowana, jako lokata kapitału, co przy liberalizacji przepisów prawnych dotyczących obrotu ziemią powoduje dalsze rozdrabnianie już i tak małych gospodarstw.

Strukturę użytkowania gruntów w powiecie przedstawia wykres 1, według stanu na 31 XII 2009 – US Kraków 2010.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w powiecie nowosądeckim

Środowisko glebowe na terenie powiatu jest dosyć zróżnicowane, co wynika w dużej mierze z różnorodności podłoża geologicznego, różnorodności topograficznej związanej z nachyleniami i wysokością powierzchni terenu, pośrednio także z bogactwa szaty roślinnej, a wreszcie zmienności czynników antropogenicznych.

Cechą charakterystyczną dla pokrywy glebowej Sądecczyzny jest powszechne występowanie gleb bielicowych o charakterze lessowym i gleb brunatnych kwaśnych. Ze względu na różnorodny skład mechaniczny oraz właściwości fizyczne gleby posiadają różną wartość rolniczą. Dominują gleby IV i V klasy bonitacyjnej. Pod względem przydatności rolniczej określanej klasą bonitacyjną, 44% gleb powiatu należy do klasy IV, 34% - klasy V, 13% do klasy VI, 8% do klasy III, a zaledwie 0,4% do klasy II.

O warunkach dla rozwoju rolnictwa w gminach Powiatu mówi wskaźnik, jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wg IUNG w Puławach). Wynosi on (w skali 100 pkt.) od 69,5 pkt. w Podegrodziu do 37,1 pkt. w Krynicy-Zdrój.

W kierunkach zagospodarowania użytków rolnych przeważają grunty orne i łąki, w dalszej kolejności pastwiska i sady.

Osuwiska

Jedną z form zachodzących współcześnie procesów rzeźbotwórczych są ruchy masowe. Polegają one na grawitacyjnym przemieszczaniu mas skalnych zainicjowanym zewnątrz - w wyniku oddziaływania klimatu, hydrosfery, zmian warunków występowania wód podziemnych, a także poprzez czynniki antropogeniczne. Najbardziej powszechnym przejawem ruchów masowych w polskich warunkach środowiskowych jest osuwanie, czyli stosunkowo szybkie przemieszczanie mas zwietrzelinowych i skalnych po stoku z prędkością wahającą się najczęściej od kilku centymetrów do kilku metrów na sekundę. Obszarem największej częstotliwości powstawania osuwisk w Polsce są Karpaty. Powiat nowosądecki położony w centralnej części pasma Zewnętrznych Karpat Zachodnich jest obok powiatów nowotarskiego, limanowskiego, a także żywieckiego i cieszyńskiego w województwie śląskim, jednym z obszarów największej koncentracji osuwisk. Dużą powierzchnię zajmują ponadto tereny o dużej predyspozycji do osuwania. Oprócz warunków geologicznych (flisz karpacki) i morfologicznych (zróznicowanie wysokości, strome zbocza) dużą rolę odgrywa w nim przebieg doliny Dunajca, a także innych rzek tworzących sieć hydrograficzną zlewni Dunajca.

Osuwiska powstają najczęściej na stokach o nachyleniu od 25° do 55°. Bezpośrednią przyczyną ich powstawania jest zachwianie stabilności zbocza. Same zmiany kąta nachylenia stoków są najczęściej powodowane działalnością erozyjną rzek, podcinających stok u jego podstawy (erozja boczna), lecz także niszczącą działalnością wiatrów i opadów atmosferycznych, a głównie wód opadowych i roztopowych lub zamrozów, a także miąższość pokrywy glebowej (zwietrzeliny).

W ramach tworzenia Systemu Osłony Przeciwsuwiskowej – projektu o skali ogólnokrajowej realizowanego przez Państwowy Instytut Geologiczny na terenie całej Polski zidentyfikowano i opisano powstałe osuwiska oraz wstępnie wytypowano obszary predysponowane do występowania ruchów masowych. Projekt ma na celu ułatwienie działań leżących w gestii władz lokalnych (głównie na poziomie powiatowym) w zakresie problematyki ruchów masowych, tj. działań zmierzających do rozpoznania zagrożenia, a także i działań zapobiegawczych ograniczających negatywne skutki występowania takich zjawisk.

W powiecie nowosądeckim osuwiska najliczniej występują w dolinach Dunajca i Popradu. W ramach Systemu Osłony Przeciwsuwiskowej na terenie powiatu zidentyfikowano

i udokumentowano 74 osuwiska powstałe w 2010 roku głównie w wyniku wezbrań rzecznych i stanów powodziowych Dunajca i jego dopływów. Znaczna część udokumentowanych osuwisk znajduje się w gminie Gródek nad Dunajcem, większość z nich powstała w obrębie zboczy o dużych nachyleniach wokół Jeziora Rożnowskiego. Są to jednocześnie jedne z większych osuwisk o powierzchniach dochodzących do 30 ha. Pozostałe osuwiska znajdują się na terenach gmin Stary Sącz, Piwniczna-Zdrój, Chełmiec i Grybów.

INFRASTRUKTURA DROGOWA I TECHNICZNA

Komunikacja i transport publiczny

Aktualnie w powiecie nowosądeckim znajduje się 496,9 km dróg powiatowych, co stanowi 7,55% ogółu dróg powiatowych w regionie. W ciągach tych dróg zlokalizowanych jest około 174 mostów i 1941 przepustów. Sieć komunikacyjną w obrębie samego powiatu, głównie pomiędzy mniejszymi miejscowościami, a zarazem nieodzowny element zaplecza związanego z rozwijającą się na tym terenie rekreacją i krajoznawstwem stanowią drogi gminne. Są one podstawą transportu na terenie powiatu w komunikacji pomiędzy poszczególnymi miejscowościami. Niewielką rolę dla komunikacji miejscowej odgrywa kolej. Jest ona jednak ważna z uwagi na połączenia w skali ponadlokalnej. Największymi węzłami komunikacji kolejowej są stacje Nowy Sącz i Stróże.

W powiecie brak jest dróg szybkiego ruchu oraz autostrad. Podstawową sieć komunikacyjną w Nowym Sączu tworzą drogi gminne (167 km) oraz powiatowe (40,6 km). Istnieje sieć połączeń między miastami za pośrednictwem MPK, PKS, prywatnych przewoźników oraz PKP. Planowana jest w najbliższym czasie budowa obwodnicy północnej oraz zachodniej miasta Nowy Sącz oraz budowa mostu granicznego na rzece Poprad wraz z dojazdami i budowa skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 971 i drogą powiatową nr 1519 K. W dużej mierze ograniczeniem rozwoju infrastruktury komunikacyjnej jest górzasty teren.

Przez miasto Nowy Sącz oraz powiat nowosądecki przechodzą:

- drogi krajowe:
 - nr 28 (Zator – Wadowice – Sucha Beskidzka – Jordanów – Rabka-Zdrój – Limanowa – Nowy Sącz – Gorlice – Jasło – Przemyśl);

- nr 75 (Branice – Niepołomice – droga nr 4 – Brzesko – Nowy Sącz – Krzyżówka – Muszynka (granica Państwa));
- nr 87 (Nowy Sącz, Stary Sącz, Rytro, Piwniczna-Zdrój);
- drogi wojewódzkie:
 - nr 969 (Nowy Targ – Stary Sącz);
 - nr 975 (Dąbrowa Tarnowska – Dąbrowa);
 - nr 981 (Zborowice – Krynica).

Komunikację miejską stanowią autobusy Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego (MPK Nowy Sącz). Obecnie MPK obsługuje linie o numerach od 1 do 44, będące zarówno trasami na terenie miasta, jak również pobliskich miejscowości.

Przez Nowy Sącz przechodzą 2 szlaki kolejowe:

- nr 96 (Tarnów – Leluchów);
- nr 104 (Chabówka – Nowy Sącz).

Bezpośrednie połączenia z Nowego Sącza: Budapeszt, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Sopot, Gdynia, a także Tarnów, Malbork, Krynica, Stróże.

Na terenie powiatu znajdują się także lądowiska dla helikopterów (np. Nowy Sącz, Krynica).

W Łososinie Dolnej położonej 20 km od Nowego Sącza zlokalizowane jest lotnisko obsługujące małe samoloty typu awionetki. Planowana jest budowa lotniska w Starym Sączu.

Gospodarka wodno-ściekowa

Zaopatrzenie w wodę

Sieć wodociągowa

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców powiatu nowosądeckiego bazuje głównie na lokalnych sieciach wodociągowych zasilanych zarówno z ujęć wód podziemnych jak i ujęć wód powierzchniowych.

Zasilanie z wód powierzchniowych ma miejsce w gminie Stary Sącz, w oparciu o ujęcie na rzece Dunajec w Starym Sączu i ujęcie na potoku Jaworzynka, a także w przypadku miasta

Grybów, gdzie funkcjonują ujęcia wód na Białej Tarnowskiej. Zaopatrzenie pozostałych gmin bazuje głównie na ujęciach wód podziemnych. W ostatnich latach zasilanie sieci wodociągowych z ujęć wód powierzchniowych stanowiło około 25 % całkowitego poboru wód zarówno na cele komunalne jak i cele przemysłowe.

W odniesieniu do ostatniej dekady (2000-2009) pobór wody na terenie powiatu nowosądeckiego wzrósł od ok. 3,0 do 3,9 hm³ (średni wzrost o ok. 0,1 hm³ rocznie), co związane jest głównie ze wzrostem poboru wód na cele przemysłowe, lecz także z rozbudową sieci wodociągowej i wzrostem poboru wód na cele komunalne. Wg danych za rok 2009 największe zużycie wody w gospodarstwach domowych ma miejsce na terenie gminy Krynica-Zdrój gdzie wyniosło 403,5 dam³/r. Wysokie zużycie odnotowano także w gminie Kamionka Wielka – 381,9 dam³/r. Poziom zużycia 100 dam³/r przekroczone były ponadto w gminach Stary Sącz, Muszyna, Chelmec i w gminie wiejskiej Grybów. Zużycie jednostkowe w powiecie nowosądeckim wyniosło w 2009 roku 10,4 m³/mieszkańca/rok.

Za wymiarnik stanu infrastruktury technicznej związanej z zaopatrzeniem w wodę można uznać długość sieci wodociągowej w gminach. Według stanu na dzień 31 XII 2009 r. łączna długość sieci wodociągowej na terenie powiatu wynosiła 985,40 km, a ilość przyłączy – 16794. Roczne zużycie wody na 1 mieszkańca w 2009 roku wyniosło 10,4 m³.

Powiat nowosądecki dla potrzeb zaopatrzenia w wodę tak dla celów komunalnych, jak i przemysłowych korzysta z zasobów wodnych zlewni Dunajca. W okresie ostatnich lat pobór wody z ujęć zlokalizowanych na terenie powiatu systematycznie wzrasta. Wzrost ten obserwowany jest głównie na ujęciach komunalnych pobierających wodę podziemną.

W roku 2009 pobrano dla celów przemysłowych ogółem 751 dam³ wody, z czego 165 dam³ pochodziła z ujęć powierzchniowych, a 665 dam³ z ujęć podziemnych.

Tabela 4. Urządzenia wodociągowe w powiecie nowosądeckim w 2009 r.³⁰

Miasto / Gmina		Liczba mieszkańców	Sieć wodociągowa rozdzielcza* [km]
1		2	3
Miasta	Grybów	5 979	8
Gminy miejsko-wiejskie	KrynicaZdrój	16 533	64,6
	Muszyna	11 464	29,7
	Piwniczna Zdrój	10 505	19,3
	Stary Sącz	22 570	119,4

³⁰ Stan na dzień 31 XII 2009, US w Krakowie, Kraków 2009

Gminy wiejskie	Chelmiec	25 800	262
	Gródek nad	9 035	57,5
	Grybów	23 273	63
	Kamionka Wielka	9 611	137,2
	Korzenna	13 588	48
	Łabowa	5 385	3,4
	Łacko	15 261	61
	Łososina Dolna	10 079	5,6
	Nawojowa	8 029	18
	Podegrodzie	11 935	72,7
	Rytko	3 654	16
Powiat nowosądecki	202 701	16 533	

Sieć kanalizacyjna

Gęstość sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu nowosądeckiego wyniosła w 2009 roku 34,0 na 100 km² powierzchni. Wskaźnik gęstości sieci w skali województwa małopolskiego wynosi 62,5 km/100 km², wyraźnie wyższy jest również w skali podregionu nowosądeckiego gdzie wynosi 49,6 km/100 km².

Z sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu nowosądeckiego korzysta ok. 28,8% mieszkańców powiatu. Łączna długość sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu wynosi 527 km, liczba podłączeń wynosi 10210. Przyrost sieci kanalizacyjnej oraz liczba podłączeń do sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu nowosądeckiego w roku 2009 w porównaniu do roku 2001 wzrosła dwukrotnie, co przedstawia tabela 5.

Tabela 5 Sieć kanalizacyjna w powiecie nowosądeckim- stan na 31.XII.2009r.

Powiat nowosądecki			
Łączna długość sieci kanalizacyjnej		Liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej	
2001 rok	2009 rok	2001 rok	2009 rok
254,60 km	527 km	5 436	10 210

W 2009 roku z terenu Powiatu Nowosądeckiego odprowadzono ogółem **2 666,7 dm³ ścieków**. Do rzek w zlewni **Dunajca** wprowadzono 752 tys. m³ ścieków (w tym 6,4 tys. m³ ścieków przemysłowych), **Popradu** – 4,5 mln m³, (co stanowi 83% ogólnej ilości wprowadzonych ścieków), **Łososiny** – 66,7 tys. m³ (w tym 40,5 tys. m³ to ścieki przemysłowe) i **Białej Tarnowskiej** – 66,6 tys. m³ (w tym 7,8 tys. m³ ścieków przemysłowych).

Na terenie Powiatu Nowosądeckiego działa 26 oczyszczalni ścieków i są to oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne. Wszystkie miasta posiadają miejskie oczyszczalnie ścieków, natomiast gminne oczyszczalnie ścieków znajdują się w następujących gminach:

- Chelmiec – w miejscowościach: Mała Wieś i Chelmiec;
- Gródek n/Dunajcem – w miejscowościach: Rożnów i Gródek n/Dunajcem;
- Łącko – w miejscowościach: Łącko i Jazowsko;
- Łososina Dolna – w miejscowościach: Łososina Dolna i Tęgoborze;
- Podegrodzie – w miejscowości Podrzecze;
- Rytro – w miejscowości Rytro;
- Muszyna – w miejscowościach: Muszyna, Żegiestów, Andrzejówka;
- Łabowa – w miejscowości Maciejowa.

Gminy: Grybów, Kamionka Wielka, Korzenna i Nawojowa nie posiadają komunalnych oczyszczalni ścieków.

Gospodarka odpadami

Nieodłącznym elementem działalności i bytowania człowieka są odpady: komunalne (powstające głównie w gospodarstwach domowych) i poprodukcyjne (powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej).

Odpady komunalne powstają w:

- gospodarstwach domowych;
- obiektach infrastruktury związanej z handlem, usługami, szkolnictwem, turystyką, działalności gospodarczą i wytwórczą.

Szacuje się, że w powiecie nowosądeckim w roku 2010 wytworzono ok. 63 tys. Mg odpadów komunalnych (313 kg/M, rok). Około 90% masy wytwarzanych w powiecie odpadów stanowiły niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne. Wśród nich najwięcej było odpadów kuchennych ulegających biodegradacji (26%), odpadów mineralnych, w tym popiołu (22%), papieru, tektury (16%) oraz tworzyw sztucznych (13%).

Na terenie powiatu w roku 2009 znajdowało się 5 składowisk, na których składowane były odpady komunalne. Wszystkie składowiska spełniały wymagania techniczne (nie wymagały dostosowania). W roku 2010 zostało zamknięte składowisko w Krynicy-Zdrój.

Zgodnie z zapisami Kpgo2010, jaki i Planu gospodarki odpadami dla województwa małopolskiego na terenie województwa zamierza się dążyć do zredukowania ilości małych, nieefektywnych składowisk lokalnych w ilości 5 do 15 (max) do końca 2014. Pozostałe składowiska powinny być zamknięte do końca 2014 roku.

Powiat nowosądecki wraz z gminami podjął inicjatywę opracowania i wdrożenia koncepcji kompleksowego zagospodarowania odpadów. *Koncepcja kompleksowego zagospodarowania odpadów z terenu miasta Nowego Sącza oraz powiatu nowosądeckiego* została przyjęta przez Konwent Burmistrzów i Wójtów Powiatu Nowosądeckiego. W ramach jej realizacji wyrażono wolę rozpoczęcia inwestycji pn. „Zakład Utylizacji Odpadów”. Zakład obejmowałby sortownię, kompostownię i składowisko odpadów inertnych. Deklaracja gmin o przystąpieniu do wspólnej realizacji w/w zadania wyrażana jest w formie stosownych uchwał Rad Gmin. Dotychczas wolę współpracy wyraziły gminy: Łabowa, Nawojowa, Chełmiec, Gródek n/Dunajcem, Łososina Dolna, Rytro, Piwniczna Zdrój, Muszyna, Kamionka Wielka, Łącko, Korzenna.

Powodzenie w prowadzeniu wszelkich działań zmierzających do poprawy stanu środowiska zależy w głównej mierze od świadomości ekologicznej społeczeństwa i jego aprobaty w tym zakresie.

W tym celu opracowany został *Program edukacji ekologicznej mieszkańców powiatu nowosądeckiego oraz miasta Nowego Sącza*, w którym szczególną uwagę poświęcono:

- prawidłowej gospodarce odpadami oraz zagrożeniom wynikającym z niewłaściwego postępowania z odpadami;
- podnoszeniu poziomu świadomości i upowszechnianiu informacji na temat konieczności ograniczania strumienia odpadów oraz roli, jaką odgrywa segregacja i selektywna zbiórka (z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych).

Dominujący udział w ilości odpadów mają kopalnie odkrywkowe surowców skalnych, przy czym odpady te są wykorzystywane na potrzeby budownictwa drogowego i rekultywacji terenu.

Ilość odpadów niebezpiecznych wytworzonych w powiecie nowosądeckim jest bliska 42,2 Mg, co w skali województwa stanowi 0,0048% ogólnej ilości odpadów niebezpiecznych.

W wyżej wymienionej liczbie nie są uwzględnione odpady budowlane, zawierające azbest, a stwarzające duże zagrożenie zanieczyszczenia środowiska.

Mając na względzie powyższe opracowany został *Program usuwania odpadów zawierających azbest z terenu powiatu nowosądeckiego*.

Program ten, wskazując na zagrożenia wynikające z niewłaściwego postępowania z materiałami zawierającymi azbest, przedstawia wymogi – przewidziane przepisami prawa – jakie należy zachować przy pracach związanych z demontażem płyt eternitowych z dachów, transportem i ich składowaniem na składowiskach przeznaczonych do tego celu.

Ze względu na wysokie koszty wymiany pokryć dachowych Zarząd Powiatu podjął decyzję o wsparciu akcji likwidacji źródeł zagrożenia azbestem poprzez uruchomienie na ten cel środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Od początku realizacji programu usunięto 3556 Mg (1526 posesji) za kwotę ok. 1,25 mln zł.

System energetyczny

System energetyczny powiatu nowosądeckiego jest relatywnie dobrze rozwinięty. Na terenie powiatu zlokalizowana jest elektrownia wodna oraz węzeł energetyczny w gminie Gródek nad Dunajcem. Na terenie powiatu zlokalizowanych jest także 7 stacji energetycznych o mocy 110kV. Stacje i linie wysokiego napięcia na terenie powiatu są w dobrym stanie technicznym. Gminy wymagające wzmocnienia elektroenergetycznego poniżej 110kV to Chelmiec, Korzenna, Grybów, Kamionka Wielka, Nawojowa, Podegrodzie i Łącko. W 2009 r. na terenie powiatu było 57 541 tys. odbiorców energii elektrycznej. Średnie zużycie w ciągu roku energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 639,5 kW h.

Sieć gazownicza

W zakresie sieci gazowniczej teren powiatu nowosądeckiego posiada rezerwy tak po stronie wysokiego, jak i niskiego ciśnienia. W większości gminy powiatu są całkowicie zgazyfikowane, niedoinwestowanie w tym zakresie występuje jedynie w gminach Łącko, Muszyna – obszar wiejski, Nawojowa, Piwniczna, Podegrodzie i Rytro. Do roku 2011 planowana jest budowa gazociągu wysokiego ciśnienia Nowy Sącz – Zawada oraz Piątkowa – Rytro i modernizacja gazociągu Nowy Sącz - Biegonice.

Należy podkreślić, iż długość sieci gazowej systematycznie wzrasta i tak w powiecie nowosądeckim wynosi ona 1 514,4 km. W 2009 r. na terenie powiatu było ok. 24,6 tys. odbiorców gazu. Roczne zużycie gazu z sieci wynosiło 15,9 hm³, tj. 78,7 m³ na 1 mieszkańca.

GOSPODARKA

Gospodarka pozarolnicza

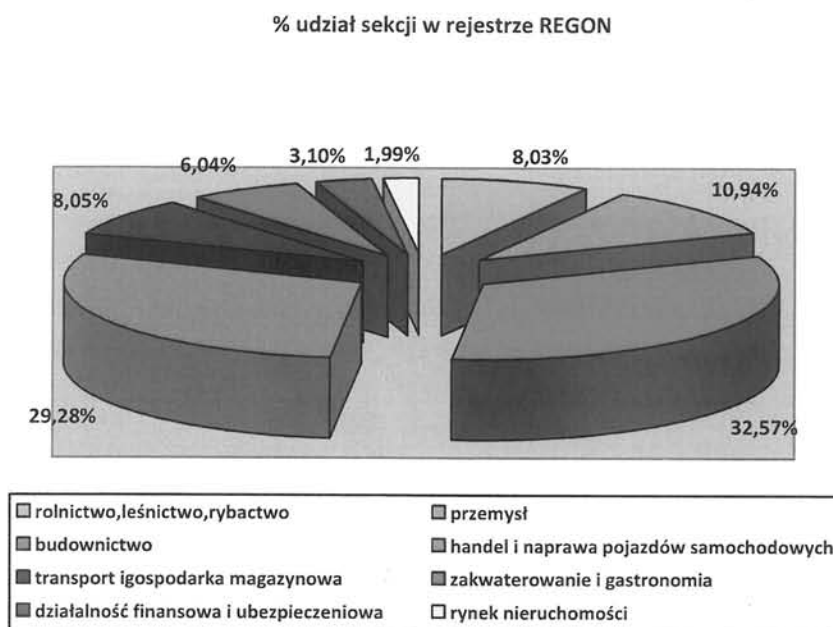
W ostatnich latach liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON systematycznie się zwiększa, w 2009 r. na terenie powiatu nowosądeckiego zarejestrowanych było 12 549 podmiotów gospodarczych, z czego 96,12% w sektorze prywatnym, natomiast na koniec 2010 roku zarejestrowanych podmiotów było już 13 352. W skali roku liczba podmiotów uległa zwiększeniu o 803 podmioty (6,40%), wyraźnie widać tendencję zwyżkową zakładanych podmiotów gospodarczych. Wzrost nastąpił zarówno w sektorze prywatnym jak i w sektorze publicznym.

Sektor publiczny skupiał 3,9 % ogółu podmiotów, natomiast sektor prywatny w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wyniósł 96,1%. Ilość podmiotów gospodarczych oraz zmiany w postaci powstawania nowych podmiotów czy wyrejestrowania istniejących zależy od wielu czynników, wśród których jest stabilna polityka gospodarcza kraju.

Najwięcej podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON działało na terenie gmin: Krynica (1948 podmioty), Stary Sącz (1530 podmiotów), Chełmiec (1615 podmiotów) i gmina Grybów (1131 podmiotów). Według miejscowości najwięcej podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON w 2009 r. było na terenie miasta Krynica (1562 podmioty). Do głównych obszarów działalności należą budownictwo oraz handel. Ten rodzaj działalności prowadzi niemal, co drugie przedsiębiorstwo w regionie.

Poniżej na wykresie przedstawiony jest procentowy udział poszczególnych sekcji w rejestrze REGON.

Wykres 2. % udział sekcji w rejestrze REGON.

Struktura podmiotów powiatu nowosądeckiego zarejestrowanych w bazie REGON jest zróżnicowana, reprezentowane są prawie wszystkie sekcje PKD, z wyjątkiem sekcji rybactwo oraz organizacje i zespoły eksterytorialne. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w sekcji budownictwa oraz handlu i naprawy pojazdów samochodowych. Stosunkowo dużo podmiotów działa w sekcjach przemysłu i transporcie.

W powiecie nowosądeckim dominują mikro i małe przedsiębiorstwa. Firmy, w których zatrudnionych jest więcej niż 50 pracowników stanowią niespełna 1% ogółu zarejestrowanych podmiotów. Najliczniejszą grupę zarejestrowanych podmiotów stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, stanowią one 93,93 % wszystkich podmiotów nie ma natomiast podmiotu zatrudniającego 1000 i więcej pracowników.

Na koniec 2009r. liczba pracujących wyniosła 36 945 osób łącznie z osobami pracującymi na indywidualnych gospodarstwach rolnych. Tabela 6 przedstawia osoby pracujące w odniesieniu do płci w różnych przedziale czasowym.

Tabela 6. Osoby pracujące łącznie z pracą na indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	32 657	33 196	34 537	36 066	36 945
w tym:					
mężczyźni	16 498	16 912	17 648	18 626	19 282
Kobiety	16 159	16 284	16 889	17 440	17 663
Według sektorów własności					
sektor prywatny	9 561	9 487	9 541	9 451	9 436
sektor publiczny	23 096	23 709	24 996	26 615	27 509

Na przestrzeni lat widać wyraźny przyrost pracujących mężczyzn, notowano też stały wzrost liczby pracujących w firmach zatrudniających powyżej 9 osób, ale tylko w sektorze prywatnym, natomiast w sektorze publicznym widać minimalny spadek pracujących

W strukturze pracujących według płci przeważają mężczyźni, liczba zatrudnionych kobiet wynosiła 17 663 osób, co stanowi około 47,8 % pracujących w podmiotach objętych ewidencją. Biorąc pod uwagę płeć i sektor można zaobserwować charakterystyczne różnice dla obu płci, gdzie w podmiotach zaliczanych do sektora publicznego dominują kobiety.

Rolnictwo

W powiecie nowosądeckim jest – 74 297 ha użytków rolnych, co stanowi 47,94 ogólnej powierzchni gruntów. W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty orne stanowią 53,1%, użytki zielone 43,6 %, sady 3,3%. Gospodarstwa indywidualnych rolników zajmują 89,3% użytków rolnych. W powiecie jest 19 183 indywidualnych gospodarstw rolnych, średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 3,82 ha, średnio na jedno gospodarstwo składa się 3,1 działek ewidencyjnych.

W większości gospodarstw produkcja ma wciąż wszechstronny, niewyspecjalizowany charakter. W strukturze upraw dominują zboża, pastewne i ziemniaki. Wśród zbóż najczęściej uprawia się pszenicy.

Istotną gałęzią produkcji na terenie powiatu jest ogrodnictwo. Sady, o łącznej powierzchni 2 445 ha koncentrują się głównie w gminach Łososina Dolna, Łącko, Podegrodzie, Stary Sącz i Korzenna. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat można zaobserwować powstawanie wysoko towarowych, nowoczesnych sadów intensywnych głównie jabłoniowych z udziałem najnowszych form prowadzenia i doboru odmianowego.

W produkcji zwierzęcej podstawowym kierunkiem jest chów bydła, w tym krów mlecznych. Pogłowie bydła wynosi ponad 51 tys. w tym ponad 61% krów, pogłowie trzody 27,7 tys. sztuk, owiec 3,7 tys. sztuk. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wynosi 70,3 szt.

Według spisu rolnego w 1996 roku na wsi sądeckiej mieszka 149 tys. mieszkańców tj. 80% ogółu mieszkańców. Z rolnictwem związanych jest 132 tys. osób, z czego w wieku produkcyjnym 54,6%, poprodukcyjnym 13,8%. Praca w gospodarstwie rolnym jest głównym źródłem utrzymania jedynie dla 17,4% gospodarstw domowych.

SFERA SPOŁECZNA

Struktura demograficzna

Powiat nowosądecki zamieszkiwany jest przez 202 701 osoby, co stanowi około 6,14 % mieszkańców Małopolski (3 298 270 osób). Charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników gęstości zaludnienia – 131 os/km².

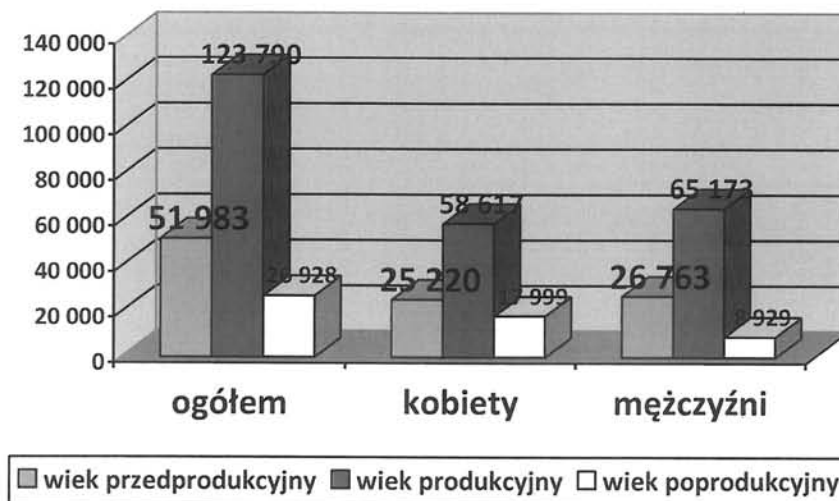
W powiecie nowosądeckim ziemskim na 100 mężczyzn przypada 101 kobiet, struktura płci może więc zostać oceniona, jako zrównoważona.

Pod względem struktury wiekowej ludności w powiecie nowosądeckim przeważają ludzie młodzi. Najliczniejsze grupy wiekowe to osoby pomiędzy 19 a 24 rokiem życia. Stosunkowo liczną grupę stanowią osoby w wieku 30-39 lat, podobnie prezentuje się również struktura wiekowa społeczeństwa według płci. Mężczyźni przeważają liczebnie w młodszych grupach wiekowych (do 54 lat), kobiety natomiast zdecydowanie dominują w grupach wiekowych starszych.

Opisane powyżej prawidłowości potwierdza poniższy wykresy, obrazujące strukturę wiekową mieszkańców powiatu nowosądeckiego według podziału na osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Najliczniejsze są grupy osób w wieku produkcyjnym, a więc mężczyźni pomiędzy 18 a 64 i kobiety między 18 a 59 rokiem

życia, przy czym mężczyźni dominują w grupie wiekowej przedprodukcyjnej i produkcyjnej, kobiet natomiast znacznie więcej niż mężczyzn jest w grupie wiekowej poprodukcyjnej.

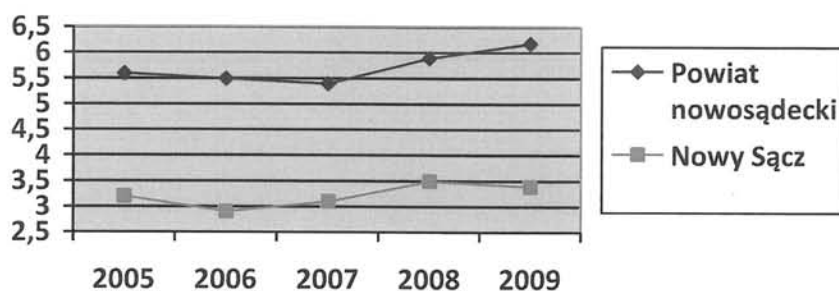
Wykres 3. Struktura wiekowa ludności powiatu nowosadeckiego według płci w 2009 roku.

W powiecie ziemskim wskaźnik obciążenia ekonomicznego, a więc liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, wyniósł w 2009 roku 63,7. Wskaźnik ten wydaje się być stosunkowo korzystny, na przestrzeni ostatnich kilku lat wartość tego wskaźnika dla powiatu nowosadeckiego wykazywała tendencje spadkową (od 68,2 w roku 2006, 66,4 w 2007, 65,0 w 2008 do 63,7 w roku 2009). Spadek tego wskaźnika to zjawisko korzystne, będące wynikiem sukcesywnego powiększania się liczby osób w wieku produkcyjnym. Równocześnie obserwuje się spadek ilości osób w wieku przedprodukcyjnym, związany z niską liczbą urodzeń. Systematycznie wzrasta też liczba osób po 65 roku życia (59 roku życia w przypadku kobiet), co można tłumaczyć wydłużaniem się średniej długości życia. Tym samym podwyższa się średnia wieku mieszkańców tego regionu. Ogólnie jednak wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym przewyższa wzrost ilości mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym, co przesądza o korzystnej, spadkowej tendencji wskaźnika obciążenia ekonomicznego, zwłaszcza w powiecie nowosadeckim w ostatnich latach. Powiat ziemski charakteryzuje wzrost liczby ludności na przestrzeni kilku lat.

Jedną z głównych przyczyn wzrostu liczby mieszkańców jest stale utrzymujący się w latach 2005 – 2009 dodatni przyrost naturalny, będący na znacznie wyższym poziomie niż wskaźnik przyrostu naturalnego dla całego województwa małopolskiego.

Wykres 4. Przyrost naturalny w powiecie nowosądeckim na przestrzeni lat.

Jednym z czynników, które wpływają na spadek lub przyrost ludności są migracje, zarówno na pobyt stały, jak i czasowy. Głównymi przyczynami stałych migracji są sprawy rodzinne (m.in. zawieranie małżeństw) oraz chęć poprawy warunków mieszkaniowych, zaś czasowych – zmiana pracy lub nauka. Powiat nowosądecki charakteryzuje się dodatnim saldem migracji stałej dla migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności, które jednak w roku 2009 utrzymywało się na niskim poziomie: 0,1 na 1000 mieszkańców. Z kolei wskaźnik ten dla powiatu grodzkiego był ujemny i wynosił $-1,8$ co oznacza przewagę odpływu ludności z Nowego Sącza. Taki układ wartości salda migracji stałej wskazuje na większą atrakcyjność zamieszkiwania na terenie powiatu ziemskiego, niż powiatu grodzkiego, co wiązać należy z mniejszymi kosztami nieruchomości i utrzymania poza miastem oraz istniejącą tendencją do osiedlania się na terenach podmiejskich.

Bezrobocie

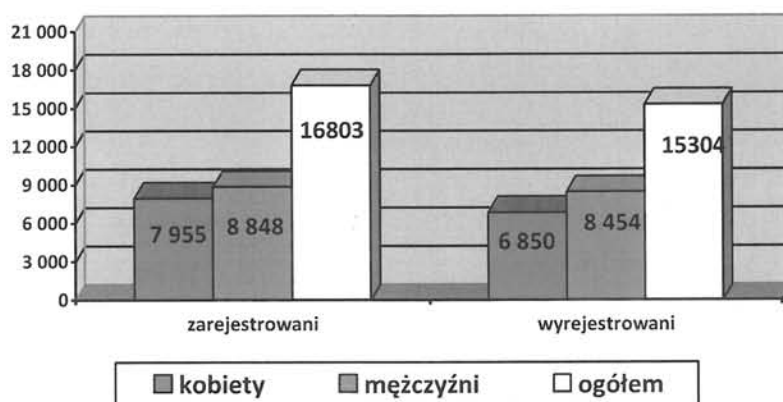
W powiecie nowosądeckim na koniec 2010 roku zanotowano 12 642 osób bezrobotnych. W okresie całego roku zarejestrowało się najwięcej osób bezrobotnych (16803) w porównaniu do ostatnich 10 lat. Najczęstszymi przyczynami rejestracji są:

- zakończenie umów na czas określony,
- zakończenie prac sezonowych związanych z pracami zewnętrznymi (budownictwo, rolnictwo, drogownictwo, gastronomia), ukończenie szkoły ponadgimnazjalnej i chęć szukania pracy lub skorzystania z propozycji stażu przez absolwentów,
- powrót z pracy za granicą, powrót po urlopie wychowawczym przez kobiety,
- możliwość korzystania z ubezpieczenia zdrowotnego i wymogi opieki społecznej.

Stopa bezrobocia na koniec 2010 roku w powiecie nowosądeckim wyniosła 18,7% i była wyższa o ponad 8% od stopy bezrobocia w Nowym Sączu i w całym województwie małopolskim. Stopa bezrobocia zarówno w powiecie nowosądeckim, jak również w Nowym Sączu gwałtownie wzrosła z początkiem nowego roku. Przyczyny można się doszukiwać w fakcie, iż wiele osób pozostawiło kwestie zarejestrowania się, jako bezrobotny na 2010 rok, gdyż nowe przepisy umożliwiają prawo do zasiłku wypłacanego przez cały rok, a nie jak to miało miejsce wcześniej – tylko przez sześć miesięcy.

W 2010 roku zarejestrowało się łącznie 16 803 osoby, wyrejestrowania dokonały 15 304 osoby. Poniższy wykres ilustruje „wymianę” osób bezrobotnych tj. osób wychodzącymi z bezrobocia, a tymi, którzy zarejestrowali się, jako osoby bezrobotne.

Wykres 5. Bezrobotni zarejestrowani i wyrejestrowani wg płci w 2010 roku.

Jak widać więcej zarejestrowanych odnotowano mężczyzn – 8 848 tj. 52,7% ogółu rejestrujących się, a mniej kobiet – 7 955, co stanowi 47,3%. Liczba bezrobotnych jest wysoka, a do poprawy sytuacji na rynku pracy konieczny jest wzrost ilości ofert pracy, bo tylko w ten sposób będzie można lokować nadwyżkę siły roboczej.

Większość zarejestrowanych osób bezrobotnych mieszka na wsi – 10 380 osób, co stanowi 82,1% ogółu zarejestrowanych. W miastach powiatu nowosądeckiego tj. w Grybowie, Piwnicznej, Krynicy, Muszynie i Starym Sączu mieszka pozostała część bezrobotnych, tj. 2 262 osoby, co stanowi 17,9% ogółu osób bezrobotnych.

Wśród 16 gmin powiatu nowosądeckiego najwyższy poziom bezrobocia występuje w gminie Chelmiec (14,7% ogółu bezrobotnych), Stary Sącz (11,9%), Grybów (9,9%), Krynica (8,0%)

i Łącko (7,4%). Najmniej bezrobotnych zarejestrowanych jest z gminy Rytko (1,9%) oraz z miasta Grybów (2,4%). Ilość bezrobotnych w gminach wiąże się z potencjałem demograficznym gmin – liczna gmina równa się więcej bezrobotnych, a mniejsza gmina to mniej bezrobotnych.

Jak wynika z danych statystycznych duże problemy ze znalezieniem pracy mają młode osoby oraz te, które wchodzi dopiero po raz pierwszy na rynek pracy. Lokalny rynek nie jest w stanie wchłonąć dużej grupy bezrobotnych, a głównym ograniczeniem zatrudnienia młodych ludzi jest brak miejsc pracy. Z drugiej strony grupa ta stanowi wielką szansę dla gospodarki i jej dynamicznego rozwoju.

Struktura wykształcenia bezrobotnych niewiele się zmieniła, czyli nadal najliczniejszą grupą są bezrobotni z wykształceniem zawodowym, na drugim miejscu są bezrobotni z wykształceniem podstawowym i średnim zawodowym. Nadal rośnie liczba osób z wykształceniem wyższym – głównie kobiet.

Tabela 7. Bezrobotni wg wykształcenia w latach 2006-2010.

Lata	Wykształcenie					
	ogółem bezrobotni	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i niższe
2010	12642	1319	3576	1408	4387	1952
2009	11143	940	3188	1229	3948	1838
2008	8629	666	2536	879	2996	1552
2007	11253	574	3187	920	4381	2191
2006	13548	544	3757	899	5545	2803

W Powiatowym Urzędzie Pracy dla powiatu nowosądeckiego według stanu na koniec 2010 roku zarejestrowanych, jako bezrobotne pozostawało 621 osób niepełnosprawnych, w tym 291 mężczyzn i 330 kobiet. Strukturę wiekową osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP dla powiatu nowosądeckiego analizowano w podziale na sześć grup wiekowych (18 – 24, 25 – 34, 35 – 44, 45 – 54, 55 – 59, 60 lat i więcej) na podstawie danych na dzień 31.12.2010 roku. Najwięcej osób niepełnosprawnych zarejestrowanych, jako bezrobotne

znajduje się w przedziale wiekowym 45 – 54 lata (220 osób), najmniej natomiast w grupie osób w wieku 60 lat i więcej (18 osób). Biorąc pod uwagę stopień niepełnosprawności, zdecydowanie najliczniejszą grupę zarejestrowanych tworzą osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności – 378 osób. Najmniej jest bezrobotnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności – 31 osób zarejestrowanych w PUP dla powiatu nowosądeckiego. Z kolei analizując kryterium wykształcenia zauważyć można, że najwięcej bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jest, jako osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (257 osoby). Druga najliczniejsza grupa to niepełnosprawni z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, najmniejszą grupą są natomiast osoby z wykształceniem wyższym (29 niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP).

Edukacja

Na podstawie danych pochodzących ze Spisu Powszechnego z 2002 roku (brak danych późniejszych) można określić poziom wykształcenia mieszkańców powiatu nowosądeckiego. Największa liczba, bo blisko 28% mieszkańców, posiada wykształcenie podstawowe. Nieco ponad 23% osób ukończyło zasadniczą szkołę zawodową, wykształcenie średnie ma z kolei prawie, co piąta osoba w powiecie. Udział ludności z wykształceniem wyższym wynosi niestety tylko 3,74%. Generalnie należy stwierdzić, iż kobiety są lepiej wykształcone od mężczyzn, świadczy o tym ich procentowa przewaga nad mężczyznami na wszystkich poziomach wykształcenia. Wyjątek stanowi tu tylko grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gdzie zdecydowanie przeważają mężczyźni (ponad 30% mężczyzn legitymuje się takim wykształceniem, przy 16%-owym wskaźniku dla kobiet).

System wychowania przedszkolnego w powiecie nowosądeckim tworzy 46 przedszkoli i 141 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. W roku 2009 uczęszczało do nich 4930 dzieci, w tym 2644 do przedszkoli, a 2286 do oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Najwięcej placówek przedszkolnych występuje w Grybowie (18) oraz w Starym Sączu (16) i Chełmcu (17). Tylko 1 placówka przedszkolna znajduje się na terenie gminy Rytko. W powiecie nowosądeckim w roku szkolnych 2008/2009 na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat przypadało 225 miejsc w przedszkolach. Poniższa tabela przedstawia wychowanie przedszkolne w 2009 roku w powiecie nowosądeckim.

Tabela 8. Wychowanie przedszkolne w powiecie nowosądeckim w 2009 roku.

Miasto /gmina	Placówki		Liczba miejsc w przedszkolach	Liczba oddziałów		Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli	
	ogółem	w tym przedszkola		ogółem	w tym przedszkola	Ogółem	w tym przedszkola
Ogółem powiat	165	46	2613	256	115	4930	2644

Niestety miejsc w przedszkolach jest mniej niż chętnych dzieci, alternatywą mogą być miejsca w punktach przedszkolnych zakładanych i prowadzonych przez osoby fizyczne i przyzakładowe przedszkola.

W roku szkolnym 2009/2010 na terenie powiatu nowosądeckiego funkcjonowały 138 szkoły podstawowe posiadające 1299 pomieszczeń szkolnych. Do szkół tych uczęszczało 16 877 uczniów w klasach I-VI (jest to 8,15% wszystkich uczniów szkół podstawowych w Małopolsce). W roku szkolnym 2008/2009 szkoły podstawowe na terenie powiatu ukończyło 3061 absolwentów. Najwięcej szkół podstawowych zlokalizowanych jest w gminie Chelmec (16), Grybów (15), Korzenna (14). Z kolei najmniej tych placówek znajduje się w Rytrze (1) oraz mieście Grybów (2). Sieć szkół podstawowych w powiecie jest gęsta, o czym świadczy wskaźnik 122 uczniów przypadających na 1 szkołę podstawową, podczas gdy średnia wojewódzka wynosi 139.

W zakresie edukacji gimnazjalnej na terenie powiatu można pobierać naukę w 55 szkołach posiadających 449 pomieszczeń szkolnych. W roku 2009 uczęszczało do nich 9284 uczniów (jest to 7,8% wszystkich uczniów gimnazjów w Małopolsce). W roku szkolnym 2008/2009 gimnazja opuściło 3359 absolwentów. Najwięcej szkół gimnazjalnych zlokalizowanych jest w gminie Chelmec (9), Grybów (7), Korzenna (4). Z kolei po 1 gimnazjum znajduje się w Rytrze, Łabowej, Nawojowej oraz mieście Grybów. Zazwyczaj dysproporcje takie wynikają po prostu z liczby uczniów danej gminy.

Możliwość kształcenia ponadgimnazjalnego gwarantuje w powiecie 38 placówek; w powiecie jest 10 liceów ogólnokształcących, 1 liceum profilowane, 11 technikum, 10 zasadniczych szkół zawodowych, 5 szkół dla dorosłych oraz 1 szkoła policealna.

W powiecie nowosądeckim w roku szkolnym 2009/2010 nie istniała żadna szkoła wyższa, ani jej filia, tym niemniej bliskość Nowego Sącza, Tarnowa oraz Krakowa umożliwia kontynuowanie nauki przez młodzież powiatu. Podstawowe znaczenie mają zwłaszcza

zlokalizowane w Nowym Sączu trzy uczelnie wyższe, w tym jedna szkoła wyższa państwowa oraz dwie uczelnie wyższe niepubliczne, a także trzy ośrodki zamiejscowe (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Nowym Sączu, Politechnika Krakowska Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Nowym Sączu, Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie Punkt Konsultacyjny w Nowym Sączu).

System szkolnictwa specjalnego obsługujący uczniów z terenów powiatu nowosądeckiego funkcjonuje w mieście Nowym Sączu, gdzie znajdują się 2 specjalne szkoły zawodowe, 1 gimnazjum i 1 szkoła zawodowa. W powiecie nowosądeckim w 2008 roku wydatki miast i gmin na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie wyniosły 999,00 zł.

Ochrona zdrowia

Sieć placówek zdrowotnych w powiecie tworzą przychodnie, ośrodki zdrowia, praktyki lekarskie, 1 szpital oraz 42 apteki. W układzie przestrzennym sytuacja w poszczególnych gminach wygląda różnie. Są gminy – jak Muszyna, czy Łącko – gdzie znajduje się po kilka wszystkich wyżej wymienionych rodzajów placówek medycznych, a są takie – jak Łabowa, bądź Rytro – gdzie funkcjonuje tylko 1 ośrodek zdrowia i 1 apteka. Należy również zaznaczyć, iż Miasto Grybów ma również dobrze rozwiniętą opiekę medyczną tj. 3 przychodnie oraz 4 apteki na niecałe 6 000 mieszkańców. Zazwyczaj dysproporcje takie wynikają po prostu z liczby mieszkańców danej gminy. W gminach małych bezcelowe wydaje się organizowanie placówek medycznych dla niewielkiej liczby potencjalnych pacjentów. Niepokojący jest natomiast bardzo niski wskaźnik łóżek szpitalnych przypadających na 10 tys. ludności; w powiecie nowosądeckim wynosi on 10 łóżek, co jest wartością 4-krotnie mniejszą, niż wskaźnik wojewódzki (43,6 łóżka/10 tys. mieszkańców). Na niekorzystnym poziomie kształtuje się również liczba ludności przypadająca na 1 aptekę; wynosi ona 4826 osób/1 aptekę.

Uzdrowiskowy charakter powiatu podkreślają funkcjonujące na jego terenie 22 placówki uzdrowiskowe. Są to szpitale i sanatoria uzdrowiskowe (Krynica-Zdrój – 10, Muszyna – 8, Piwniczna-Zdrój – 1), zakłady przyrodolecznicze (Krynica-Zdrój i Muszyna po 1 placówce) oraz 1 przychodnia uzdrowiskowa zlokalizowana w Krynicy-Zdroju.

Tabela 9. Dostępność ludności powiatu nowosądeckiego do opieki zdrowotnej w 2009 roku.

Powiat nowosądecki	Łóżka w szpitalach ogólnodostępnych na 10 tys. Ludności	Ambulatoryjna opieka zdrowotna					Apteki	Liczba ludności na 1 aptekę
		Zakłady opieki zdrowotnej	Praktyki lekarskie	Udzielone porady				
				ogółem	w tym lekarskie	na 1 mieszkańca		
	10,00	74	15	1048	944	5,2	42	4826

Spśród 1584 zgonów, które miały miejsce w powiecie nowosądeckim w 2008 r. 47,54% spowodowanych było chorobami układu krążenia, 25% zgonów miało swoją przyczynę w chorobach nowotworowych, natomiast 6,38% zgonów wynikało z przyczyn zewnętrznych takich jak urazy, zatrucia itp.

Pomoc społeczna

Na terenie Powiatu Nowosądeckiego działają 3 domy pomocy społecznej tj. w Kłęczanach na 66 miejsc, Zbyszycach na 122 miejsca i Muszynie na 65 miejsc oraz 2 placówki opiekuńczo – wychowawcze: Dom Dziecka w Kłęczanach na 28 miejsc i jeden Rodzinny Dom Dziecka w Lipnicy Wielkiej na 8 miejsc. Wyżej wymienione placówki są samodzielnymi organizacyjnie placówkami Powiatu Nowosądeckiego wchodzącymi w skład powiatowej administracji zespolonej. Ponadto na zlecenie Powiatu prowadzone są dwie placówki opiekuńczo – wychowawcze: w Mochnacze Niższej dla 14 dziewczynek i w Gostwicy 14 chłopców – obie placówki prowadzone są przez Zgromadzenia.

Pomoc społeczna realizowana jest również przez Gminne Ośrodki Opieki/Pomocy Społecznej. W domach i zakładach pomocy społecznej stacjonarnej przewidziano 343 miejsc, w których na koniec 2009 roku przebywało 341 pensjonariuszy. Jak widać jest to prawie 100% obłożenie. W powiecie nowosądeckim w 2009 roku PCPR udzielił świadczeń na kwotę 1813,5 tys. zł, Gminne Ośrodki Opieki/Pomocy Społecznej udzieliły świadczeń ogółem – w tym z zadań własnych i zleconych – 13354,3 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiło 75,07 zł.

Bezpieczeństwo publiczne – policja, straż pożarna

Porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli pilnuje Komenda Miejska Policji w Nowym Sączu, 6 terenowych Komisariatów (Grybów, Krynica-Zdrój, Muszyna, Łososina Dolna, z/s w Tęgoborzy, Piwniczna-Zdrój i Stary Sącz) oraz 5 Posterunków (Gródek nad Dunajcem, Korzenna, Łącko, Chełmiec i Nawojowa).

W 2009 roku w powiecie nowosądeckim i Nowym Sączu stwierdzonych przestępstwa w zakończonych postępowaniach przygotowawczych było 5979 tj. 71% w tym; udział w bójce lub pobiciu 79,7%; drogowe 99%; kradzież rzeczy 24,7%; kradzież z włamaniem 31,4%; rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszanie rozbójnicze 63,6%; gospodarcze 91,9%.

Na terenie powiatu nowosądeckiego zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej realizuje Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej (KM PSP) w Nowym Sączu, wspomagana przez jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu powiatu. W strukturach organizacyjnych KM PSP funkcjonują 3 Jednostki Ratowniczo-Gaśnicze (2 na terenie Nowego Sącza i 1 w Krynicy-Zdroju). Ponadto na terenie powiatu działa 96 Ochotniczych Straży Pożarnych, z których 25 należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. W latach 2006 – 2010 zanotowano 12376 zdarzeń.

Rok 2010 był kolejnym rokiem, w którym odnotowano znaczny wzrost liczby podjętych działań ratowniczych. Analizując działania ratownicze podjęte w 2010 roku przez jednostki ochrony przeciwpożarowej na terenie działania Komendy Miejskiej PSP w Nowym Sączu należy stwierdzić znaczny wzrost liczby podjętych działań ratowniczych w stosunku do 2009 roku, gdzie wzrost wyniósł o 1818 interwencje (tj. o 51,3%). Tak znaczny wzrost liczby interwencji spowodowany był przede wszystkim wystąpieniem zjawiska powodzi w maju i czerwcu, nastąpiło znaczne zwiększenie ilości zdarzeń w grupie miejscowe zagrożenia (tj. o 1645 zdarzeń), które stanowią 81% wszystkich interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej. Pożary stanowią 17% wszystkich interwencji, a alarmy fałszywe tylko 2%.

Warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe powiatu nowosądeckiego stanowiły na koniec 2009 r. 48609 mieszkań, w których znajdowało się 198816 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 4118,7 tys. m².

Zasoby mieszkaniowe powiatu stanowiły 4,51% zasobów województwa małopolskiego, co lokowało powiat na szóstej pozycji w województwie.

Średnia wielkość mieszkania w powiecie nowosądeckim na koniec 2009 r. wynosiła 84,7 m², a przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 4,09. W porównaniu do przeciętnego mieszkania w województwie małopolskim, mieszkanie w powiecie nowosądeckim było większe o 9,6m² i posiadało o 0,27 izby więcej. Statystyczny mieszkaniec powiatu nowosądeckiego na koniec 2009 r. miał do dyspozycji 20,3m² powierzchni użytkowej mieszkania.

Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w 2009 roku w powiecie nowosądeckim.

Wyszczególnienie	Mieszkanie	Izba	Pow. użytkowa mieszkania w tys. m ²	Przeciętna				
				Liczba izb w mieszkaniu	Liczba osób		Pow. użytkowa w m ²	
					na 1 mieszkanie	na 1 izbę	na 1 mieszkańca	na 1 osobę
Województwo Małopolskie	1077563	4112085	80915	3,82	3,06	0,8	75,1	24,5
Powiat Nowosądecki ogółem	48609	198816	4118,77	4,09	4,17	1,02	84,7	20,3

W bilansie zasobów mieszkaniowych w 2009 roku ujęto fizyczne ubytki zasobów mieszkaniowych zaistniałe w wyniku rozbiórek, pożarów, powodzi, łączenia małych mieszkań w jedno duże mieszkanie oraz ubytki spowodowane oficjalnie zgłoszonym przekwalifikowaniem mieszkań na cele niemieszkalne. Nie są natomiast ujęte niektóre kategorie ubytków, pomniejszających stan ilościowy mieszkań, lecz niepowodujących ubytków fizycznych istniejących obiektów tj. ubytki związane z przeprowadzaniem się mieszkańców do nowych domów i przeznaczeniem starych domów do różnych celów gospodarczych, bądź pozostawieniem ich pustymi (niezamieszkanymi).

Najwięcej mieszkań powiecie nowosądeckim wyposażonych było w wodociąg – 94,1% ogółu mieszkań, w mniejszym stopniu w ustęp – 84,6% i łazienkę – 85,5%. W gaz sieciowy wyposażonych było 52,0%, a w centralne ogrzewanie 72% mieszkań. W województwie małopolskim odnotowano podobny udział mieszkań wyposażonych w wodociąg, jak w powiecie małopolskim, natomiast mniej mieszkań w powiecie nowosądeckim wyposażonych było w ustęp, gaz z sieci, łazienkę i centralne ogrzewanie.

Raport z analizy diagnostycznej Powiatu Nowosądeckiego

W toku prac związanych z budowaniem aktualizacji strategii rozwoju odbyły się spotkania konsultacyjne i przeglądowe z udziałem pracowników starostwa oraz mieszkańców Powiatu Nowosądeckiego.

W pracach nad niniejszym raportem uczestniczył zespół koordynatorów i Zarząd Powiatu. Przeprowadzona diagnoza stanu aktualnego powiatu nowosądeckiego dała możliwość dokładnego poznania powiatu oraz pozwoliła dodatkowo przybliżyć i określić najważniejsze jego atuty i problemy.

1. Odrębność przyrodnicza, bogactwo żywej przyrody, walory krajobrazowe oraz zachowany w dużym stopniu naturalny charakter zasobów środowiska naturalnego spowodowały, iż obecnie region ten należy do wyjątkowych w skali kraju, w tym także pod względem wielkości powierzchni objętej przepisami o ochronie przyrody. Walory przyrodnicze powiatu nowosądeckiego sprawiły, że znaczna część jego obszaru została objęta prawną ochroną przyrody w formie: parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszaru NATURA oraz stanowisk dokumentacyjnych.
2. O bogatej przeszłości powiatu świadczą liczne zabytki architektury sakralnej i architektury świeckiej.
3. Walory krajobrazowe (wysoka lesistość, występujące zbiorniki wodne), różnorodność terenu, liczne szlaki turystyczne piesze i rowerowe predysponują ten obszar do rozwoju wypoczynku i turystyki dla mieszkańców i zwiedzających. W ostatnich latach zauważa się jednak mniejsze zainteresowanie wypoczynkiem na tym terenie, o czym świadczy mniejsza liczba osób korzystających z noclegów ogólnodostępnych (hotele, kempingi, domki letniskowe).

4. Powiat posiada duże zasoby wód podziemnych, które są podstawowym źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną, oraz powierzchniowych. Oprócz oczywistych walorów, istnieją liczne słabe strony i zagrożenia dla środowiska przyrodniczego. Na ich obraz składają się: niezadawalający stan, jakości wód ze względu na zawartość zanieczyszczeń, tj. ścieki z oczyszczalni, punktowych skażeń gleb poprzez odprowadzanie ścieków bezpośrednio do gruntu oraz duża dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.

5. Powiat posiada stosunkowo dobrze ukształtowany system połączeń komunikacyjnych. W zakresie ruchu drogowego można ustalić podstawowe zadania strategiczne: doprowadzenie dróg do wymaganych norm i standardów oraz poprawę bezpieczeństwa ruchu. Również dobrze rozwinięty jest transport miejski oraz prywatny.

6. Ważnym elementem w poziomie infrastrukturalnego rozwoju powiatu jest wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną. Z przeprowadzonej diagnozy stanu wynika, że w ostatnim analizowanym okresie (2009r.) wybudowano ok. 985 km sieci wodociągowej, oraz 527 km. sieci kanalizacyjnej. Tak słaby poziom przedsięwzięć w tym zakresie stwarza ogromne problemy, mające negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze, a także rozwój gospodarczy i społeczny powiatu. Konieczne jest podjęcie działań inwestycyjnych, zwiększających zasięg systemów kanalizacyjnych oraz wodociągowych.

7. W powiecie dobrze rozwinięta jest sieć telekomunikacyjna oraz telefonia komórkowa, do której mają dostęp mieszkańcy całego powiatu. Natomiast nieco słabiej rozwinięta jest sieć informatyczna, która dostępna jest głównie w instytucjach publicznych, szkołach, itp.

8. Powiat nowosądecki cechuje dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych. Wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych najliczniejszą grupę stanowią podmioty prywatne (szczególnie z sektora usług i handlu). Dobrze rozwinięta jest sieć instytucji otoczenia biznesu: lokalne banki, oddziały i filie banków, towarzystwa ubezpieczeniowe itp. Jednakże stale powiat nowosądecki plasuje się na najniższym miejscu w województwie pod względem ilości podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

9. Niezbyt korzystna struktura obszarowa gospodarstw (rozdrobnienie), w powiecie nowosądeckim istnieje 28,3 tys. gospodarstw rolnych (stan na 2002r. brak danych aktualnych), zajmują one powierzchnię

ponad 92 tys. ha. Gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą jest 79,3%, pozostałe nie prowadzą takiej działalności. Zdecydowana większość z nich to gospodarstwa małe, przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 3,25 ha. Pod względem posiadanej powierzchni użytków rolnych struktura gospodarstw wygląda następująco:

- 35% gospodarstw posiada od 0 do 1 ha użytków rolnych,
- 23,1% – od 1 do 2 ha,
- 15,5% – od 2 do 3 ha,
- 10,6% – od 3 do 4 ha,
- 6,6% – od 4 do 5 ha,

Gleby o niskiej, jakości stanowią ok. 44% ogółu użytków rolnych, a niespełna 0,4% należy do klas najwyższych. Duże znaczenie w strukturze użytkowania gruntów mają lasy i grunty leśne – 46,25%.

10. W analizowanym okresie zauważa się stały dodatni przyrost naturalny. Pozytywnym zjawiskiem demograficznym jest też duży udział ludności w wieku produkcyjnym, która stanowi 61% ogółu ludności.

11. Wskaźniki w strukturze bezrobocia w analizowanym okresie:

- bardzo duży odsetek kobiet pozostających bez zatrudnienia – 59%;
- najliczniejszą liczbę bezrobotnych stanowili bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym – 5530 osób (54%);
- wysoka stopa bezrobocia – 17,6% (maj 2011 r.).

12. Realizacja wielu programów (projektów unijnych) aktywizujących bezrobotnych mieszkańców powiatu nowosądeckiego.

13. W zakresie bezpieczeństwa publicznego zauważa się spadek liczby zagrożeń pożarami, zagrożeniami miejscowymi oraz spadek liczby przestępstw.

14. Teren powiatu w zakresie ochrony zdrowia zabezpiecza 75 zakłady opieki zdrowotnej i 15 praktyk lekarskich (wg. danych z 2009r). Ochronę zdrowia w powiecie charakteryzuje: znaczny spadek liczby porad udzielonych mieszkańcom o 118 138 w roku 2006 i niewielki wzrost o 5 577 w 2007 roku, spadek liczby łóżek szpitalnych, wzrost liczby aptek.

15. Pomoc społeczną powiatu nowosądeckiego cechuje: znaczny wzrost osób korzystających z pomocy społecznej zwłaszcza rodzin bezrobotnych, żyjących w ubóstwie,

niepełnosprawnych, czy mających problem alkoholowy. Ze wzrostem osób pobierających zasiłki systematycznie wzrasta kwota wydatków na opiekę społeczną. Na tym tle pozytywnie należy ocenić działalność szeregu instytucji tj. PCPR, WTZ, DPS, niosących pomoc w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, pomoc socjalną, poradnictwo prawne i psychologiczne. Instytucje te stale współpracują z organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami i kościołem.

16. Powiat charakteryzuje duża liczba szkół ponadgimnazjalnych (liceów, szkół technicznych, szkół zawodowych). Ponadto uczniowie tych szkół uczestniczą w programach unijnych, takich jak wymiana uczniów, zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, kursy kwalifikacyjne oraz korzystają z kompleksowego doradztwa doradców zawodowych. Szkoły techniczne i zawodowe są wyposażone w niezbędne pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczne pracownie do praktycznej nauki zawodu. Szkoły ponadgimnazjalne powiatu nowosądeckiego zostały wyposażone w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz sprzęt komputerowy i specjalistyczny do nauki danego zawodu w ramach wdrażanych projektów dofinansowanych z funduszy Unii Europejskiej.

Wszystkie placówki ponadgimnazjalne wyposażone są w łącza internetowe oraz nowoczesne sale komputerowe. Pomimo przeprowadzanych remontów część placówek oświatowych wymaga poprawy stanu technicznego.

17. Istniejącą obecnie w powiecie nowosądeckim sieć placówek kultury należy uznać za zadowalającą. Są to biblioteki oraz ich filie, ośrodki kultury, kina, kluby sportowe, szkółki muzykowania ludowego oraz szkółki ginących zawodów, zespoły artystyczne itp. Obiekty kulturalne dostosowywane są dla osób niepełnosprawnych.

Zdecydowanie atutem powiatu w dziedzinie kultury jest duża liczba organizowanych imprez okolicznościowych (patriotycznych, sportowych, kulturalnych).

Strategia Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego przyjęta uchwałą Nr Rady Powiatu Nowosądeckiego z dnia składa się z 18 celów operacyjnych ujętych w 3 celach strategicznych. Zapisane w poprzedniej strategii zadania zostały częściowo zrealizowane lub są realizowane na bieżąco. Natomiast inwestycje nie wykonane zostały uwzględnione do realizacji w zaktualizowanej Strategii.

CZEŚĆ II ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest metodą stosowaną w opracowaniach strategii rozwoju jednostek terytorialnych, w tym: regionów, województw, powiatów, miast i gmin. Pozwala na przeanalizowanie atutów i słabości danej jednostki terytorialnej. W szczególności identyfikuje mocne strony (*Strengths*), słabe strony (*Weaknesses*), szanse (*Opportunities*) i zagrożenia (*Threats*).

Głównym celem analizy SWOT jest określenie aktualnej i perspektywicznej pozycji przedmiotu analizy SWOT oraz prognoza strategii postępowania. Zakres rodzajowy czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy SWOT jest bardzo szeroki.

Przeprowadzona analiza SWOT pozwoli zidentyfikować problemy, potencjał rozwojowy, uwarunkowania zewnętrzne, stanowiące zagrożenia i szanse rozwoju powiatu. Jest ona podsumowaniem diagnozy stanu powiatu i w niej umiejscowionych większości rozstrzygnięć niezbędnych do wyznaczenia celów i zadań strategicznych.

Atuty i słabości powiatu stanowią bezpośredni fundament do wnioskowania szans i zagrożeń rozwoju, które bardziej bądź mniej przyczyniają się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej i wizerunku powiatu. Zjawiska i czynniki określane jako mocne lub słabe strony wywierają wpływ na dalszy rozwój jednostki samorządowej w sposób odpowiednio pozytywny (szanse) bądź negatywny (zagrożenia). Zagrożenia mają zawsze charakter obiektywny i wymagają działań zapobiegawczych. Szanse mogą być również obiektywne, jednakże poprzez strategię należy je planowo i świadomie powiększać.

Mocne strony – to obszary, gdzie obecnie podejmowane działania uważane są za skuteczne w odniesieniu do obecnych i przyszłych potrzeb. To zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu nowosądeckiego, na które bezpośredni wpływ ma sam powiat.

Słabe strony – to obszary występowania słabości w odniesieniu do obecnych i przyszłych potrzeb oraz przeszkody w wykorzystaniu szans. To zjawiska ograniczające możliwości rozwoju, na które bezpośredni wpływ ma sam powiat.

Szanse – to obszary, które będą miały korzystny wpływ na rozwój powiatu. To zewnętrzne zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu, których

występowanie jest uwarunkowane czynnikami leżącym i poza możliwościami bezpośredniego wpływu powiatu.

Zagrożenia – to obszary, które będą miały niekorzystny wpływ na rozwój powiatu. To zjawiska negatywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu, których występowanie jest uwarunkowane czynnikami, leżącymi poza możliwościami bezpośredniego wpływu powiatu.

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu nowosądeckiego pozwala na sformułowanie analizy SWOT:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Korzystna struktura demograficzna powiatu – wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym; - Dodatni przyrost naturalny; - Dobrze rozbudowana i rozwijająca się sieć szkolnictwa ponadgimnazjalnego; - Rozwinięta sieć otoczenia biznesu; - Dobrze rozwinięta infrastruktura sanatoryjna; - Liczne walory turystyczne; - Walory przyrodnicze z dużymi obszarami terenów prawnie chronionych; - Bogata oferta kulturalna; - Złoża kopalin pospolitych; - Zmniejszanie się udziału sektora rolniczego; - Zrównoważone budżety większości gmin powiatu; - Wysoki udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetowych powiatu i gmin; - Promocja regionu; - Położenie przygraniczne - rozwój sektora usługowego i turystycznego - Prężne ośrodki rozwoju – Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Stary Sącz, Grybów; - Liczne inicjatywy lokalne, mające na celu rozwój powiatu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wysoki stopień pauperyzacji społeczeństwa; - Wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego (długotrwale bezrobotni, kobiety, mieszkańcy małych miejscowości); - Ujemne saldo migracji; - Zbyt niska dostępność do placówek ochrony zdrowia; - Zła sytuacja finansowa przedsiębiorstw; - Spadek nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw; - Niewystarczająca dostępność komunikacyjna; - Słabo rozwinięta sieć wodociągowa i gazownicza - Braki w sieciach kanalizacyjnych; - Niewystarczająco rozwinięty system oczyszczalni ścieków; - Brak odpowiednich terenów inwestycyjnych; - Ograniczone możliwości administracji lokalnej w zakresie wspierania rozwoju gospodarczego powiatu; - Niski poziom dochodów budżetowych powiatu; - Mała powierzchnia gospodarstw rolnych; - Ograniczone możliwości rozwoju ze względu na tereny obszaru NATURA 2000 - Informacja i promocja gospodarcza słabo rozwinięta.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Możliwość wykorzystania stosunkowo tanich zasobów ludzkich; - Wzrost znaczenia sektora usług rynkowych i nierynkowych; - Wykorzystanie atrakcyjności turystycznej; - Lokalizacja powiatu w obszarze przygranicznym; - Współpraca powiatu z gminami (koordynacja działań prorozwojowych); - Bliskość Nowego Sącza (rynek zbytu produktów rolnych, moda na osiedlanie się poza miastem); - System ofert inwestycyjnych; - Możliwość realizacji i udział w projektach; współfinansowanych z funduszy pomocowych w ramach programowania na lata 2007 – 2013 oraz 2014 – 2020; - Możliwość skorzystania ze środków pomocowych i kredytów preferencyjnych na tworzenie nowych miejsc pracy; - Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych; - Wzrost ogólnego poziomu życia społeczeństwa związany ze wzrostem gospodarczym kraju; - Tworzenie i inicjowanie współpracy związków międzygminnych; - Informatyzacja powiatu; - Rozwój przedsiębiorczości i aktywności społecznej; - Napływ kapitału zagranicznego; - Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarach wiejskich; - Promocja powiatu i jego walorów turystycznych i krajobrazowych; - Rozwój systemu rodzinnej opieki zastępczej; - Krzewienie wśród młodzieży powiatu wartości ekologicznych i lokalnych tradycji; - Rozwój działalności agroturystycznej, uzupełniającej ofertę turystyczną powiatu; - Rozszerzanie zasięgu imprez kulturalnych; - Organizacja imprez popularyzujących kulturę fizyczną. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak efektywnego systemu wspierania rozwoju małych i średnich firm; - Niewystarczające działania w zakresie kształtowania polityki przestrzennej; - Zmniejszająca się liczba pracujących; - Przejmowanie wykwalifikowanych kadr przez duże miasta (Kraków, Nowy Sącz); - Zagrożenie powodziami; - Wysokooprocentowane kredyty inwestycyjne; - Niestabilność przepisów prawa i przepisów wykonawczych; - Zła polityka kredytowa państwa i banków komercyjnych; - Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych, udzielających wsparcia finansowego; - Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS; - Migracja wykwalifikowanej siły roboczej i młodzieży; - Niskie finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia; - Niska opłacalność produkcji rolnej; - Źle funkcjonująca reforma zdrowia; - Konkurencyjność cenowa produktów rolnych, importowanych z krajów UE; - Zbyt mała liczba inwestycji generujących miejsca pracy; - Bezrobocie i brak możliwości zatrudniania pozarolniczego na terenach wiejskich; - Wzrost patologii społecznej; - Zwiększenie środków finansowych na pomoc społeczną; - Brak skutecznej polityki państwa i regionu w celu aktywizacji terenów o dużym potencjale produkcyjnym.

CZEŚĆ III SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO

Powiat Nowosądecki jest jednym z 22 powiatów województwa małopolskiego. Uwarunkowania zewnętrzne mają duży wpływ na jego rozwój społeczno-gospodarczy. W okresie obowiązywania zaktualizowanego dokumentu strategicznego będzie oddziaływać wiele czynników, które będą modyfikować rozwój powiatu w kierunku osiągnięcia wyznaczonych celów.

Poniżej przedstawiony scenariusz rozwoju powiatu nowosądeckiego odnosi się do wizji przyszłości, która ukazuje futurystyczny obraz powiatu po zrealizowaniu wszystkich założonych kierunków działań i zadań. Podstawę do opracowania scenariusza rozwoju stanowią założenia i instrumenty zewnętrzne. Scenariusz szans i zagrożeń obejmuje cały proces rozwoju przy uwzględnieniu wszystkich czynników oddziaływujących.

1. INSTRUMENTY ZEWNĘTRZNE

Instrumentami, które mają bardzo duże znaczenie na przyszłościowy rozwój powiatu, są:

- członkostwo Polski w strukturach Unii Europejskiej, które przekłada się na możliwość korzystania z pomocy finansowej na rozwój regionu;
- obecny oraz nowy okres programowania 2014–2020 i dostępność do funduszy pomocowych, dzięki którym współfinansowane będą projekty inwestycyjne i rozwojowe;
- opracowanie i wdrożenie regionalnej polityki państwa, która powiązana jest z regionalnymi i lokalnymi strategiami rozwoju oraz narodową strategią, uwzględniającą:

- * politykę regionalną,
- * politykę zrównoważonego rozwoju,
- * rozwój transportu i komunikacji,
- * ochronę środowiska,
- * rozwój zasobów ludzkich i zatrudnienie.

Bardzo duży wpływ na rozwój powiatu będzie miała polityka regionalna, finansowa, gospodarcza i społeczna państwa. Ogromne oddziaływanie będzie również ze strony

priorytetów rozwojowych, opracowanych i przyjętych przez struktury instytucjonalne Unii Europejskiej.

Powyższe czynniki, w zależności od tego, z jakim natężeniem będą następowały, stanowią będą o szansach bądź zagrożeniach rozwoju powiatu w perspektywie do 2020 roku.

2. SCENARIUSZ OPTYMISTYCZNY

W scenariuszu optymistycznym pod uwagę bierze się atuty i potencjał powiatu, a także wszystkie uwarunkowania zewnętrzne, które mają bardzo istotny wpływ na jego przyszłościowy rozwój. W tym zakresie wymaga się pobudzenia aktywności społeczności lokalnej i jej integracji dla wspólnego celu. W scenariuszu optymistycznym rozwój powiatu nowosądeckiego opiera się na prawidłowym i umiejętnym wykorzystaniu instrumentów krajowych, wojewódzkich i lokalnych.

W obecnym okresie programowania unijnego niezwykle szansę na realizację działań i zadań na terenie powiatu nowosądeckiego stwarza pomoc finansowa w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Dzięki współfinansowaniu unijnemu mogą być zrealizowane przedsięwzięcia inwestycyjne w zakresie m.in. budowy dróg, modernizacji i przebudowy budynków użyteczności publicznej (szpitala powiatowego, placówek szkolnych itp.), budowy hal sportowych, sal gimnastycznych i boisk wielofunkcyjnych oraz szerokopasmowego Internetu. Dzięki unijnym środkom pieniężnym mogą być zrealizowane również projekty ukierunkowane na aktywizację osób bezrobotnych i wzrost zatrudnienia w powiecie, a także projekty podnoszące kompetencje oraz kwalifikacje uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Dla władz i społeczności lokalnej ważny jest rozwój oraz kształtowanie kapitału społecznego na terenie powiatu. Edukacja młodzieży, odpowiadająca zapotrzebowaniom rynku pracy, będzie kontynuowana przy współpracy z przedsiębiorcami, aby młodzież lepiej poznała środowisko biznesu i ekonomii. W procesie nauczania będą wykorzystywane nowoczesne techniki multimedialne, a metody kształcenia (wykorzystujące nauki przyrodniczo–matematyczne i techniczne) będą ukierunkowane głównie na innowacyjność i technologię (badania i rozwój). Działania w zakresie edukacji powinny być ukierunkowane również na propagowanie kształcenia zawodowego w celu wprowadzenia na rynek pracy wykwalifikowanych i fachowych pracowników.

Polityka zdrowotna dla władz powiatu ma również duże znaczenie. Wszelkie działania na szczeblu powiatu w zakresie ochrony zdrowia są tematem działań podejmowanych przez starostwo. W tej kwestii cele związane ze zdrowiem będą zmierzać do działań podejmowanych na szczeblu Unii Europejskiej oraz zgodnie z ustawodawstwem krajowym i rozporządzeniami wykonawczymi Ministra Zdrowia. W celu ochrony zdrowia będą prowadzone działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz promocji zdrowego stylu życia. Ponadto będą prowadzone ciągłe zadania inwestycyjne w zakresie unowocześnienia bazy i wyposażenia Szpitala Powiatowego oraz Sądeckiego Pogotowia Ratunkowego w celu poprawy dostępności do specjalistycznych usług medycznych.

Polityka zwalczania bezrobocia i promocji zatrudnienia nieodzownie łączy się z rozwojem ekonomicznym i przedsiębiorczości, dzięki czemu tworzone są nowe miejsca pracy. Konsekwencją tego jest wzrost dochodowości mieszkańców i popyt na dobra konsumpcyjne. Promocja i aktywizacja rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw powinna być skierowana głównie do osób długotrwale bezrobotnych, którzy przy udziale dotacji jednorazowych i ułatwieniach prawno-finansowych będą mogli rozpocząć działalność gospodarczą. Wspieranie aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym winno być realizowane wspólnie przez instytucje, należące do sektora publicznego oraz sektora pozarządowego, które to prowadzą szereg działań na rzecz osób bezrobotnych. Pobudzenie przedsiębiorczości i mobilności wśród mieszkańców odbywać się będzie poprzez cykl szkoleń, warsztatów, seminariów, programów kształcenia organizowanych między innymi przez Centrum Kształcenia Praktycznego. Takie zajęcia mają głównie na celu podnoszenie bądź zmianę kwalifikacji zawodowych w odpowiedzi na dynamicznie zmieniający się rynek pracy. Dla celów promocji i udzielania niezbędnych informacji na temat prowadzenia i rozwoju przedsiębiorczości oraz pozyskiwania funduszy zewnętrznych zostało utworzone Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich, gdzie każdy przyszły i aktualny przedsiębiorca zdobędzie potrzebne informacje.

Powiat Nowosądecki odznacza się bardzo dużą lesistością terenu i bogactwem walorów środowiska przyrodniczego. Te tereny mogą być wykorzystane jak najbardziej do rozwoju turystyki, rekreacji i agroturystyki. Opracowanie profesjonalnej oferty promującej walory przyrodnicze i kulturalne powiatu przyczyni się również do aktywizacji gospodarczej w sektorze turystyki dla społeczności lokalnej.

Na podstawie powyższego scenariusza optymistycznego przyjmuje się, że w perspektywie do 2020 roku powiat poprzez dynamiczny i zrównoważony rozwój umocni swoją pozycję w stosunku do pozostałych powiatów województwa małopolskiego. Stanie się względem nich bardziej konkurencyjny. Dzięki temu wzrośnie poziom zaspokojenia potrzeb materialnych i społecznych mieszkańców powiatu.

3. SCENARIUSZ PESYMISTYCZNY

Scenariusz pesymistyczny zakłada występowanie pewnych negatywnych rozwojowych procesów społeczno–ekonomicznych w układzie międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim i lokalnym. Mogą mieć one charakter okresowy bądź długofalowy. W scenariuszu rozwoju należy założyć również możliwość występowania wewnętrznych czynników i zjawisk o znaczeniu ujemnym, które będą utrudniać dalszy zrównoważony rozwój. Takimi negatywnymi czynnikami może być niska aktywność społeczności lokalnej bądź częsta jej rotacja i migracja.

Za zjawiska utrudniające rozwój powiatu możemy uznać m.in.:

- zbyt dużą biurokratyzację w zakresie wsparcia finansowego z funduszy pomocowych;
- niski lub niższy niż dotychczasowy napływ środków z regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020 z przeznaczeniem na infrastrukturę drogową;
- niestabilną politykę państwa odnośnie aspektów społeczno–gospodarczych;
- słabą promocję innowacyjnych sektorów gospodarki;
- negatywne skutki przeprowadzanych reform w zakresie ochrony zdrowia (przekształcenie placówek ochrony zdrowia w spółki kapitałowe na mocy prawa handlowego), oświaty, ubezpieczeń społecznych;
- wysoką stopę bezrobocia;
- zmniejszającą się liczbę wykwalifikowanych pracowników technicznych;
- negatywne zmiany w strukturze demograficznej – spadek ilościowy i jakościowy (starzenie się społeczeństwa, migracja do ośrodków większych aglomeracji miejskich i do krajów Unii Europejskiej);
- rosnący kryzys gospodarczy, a co za tym idzie restrukturyzację przedsiębiorstw;
- rosnące nakłady finansowe na pomoc społeczną;
- zagrożenie, wynikające ze skutków klęsk żywiołowych, tj. powódzie czy osuwiska.

W zależności od tego, jak wyżej wymienione negatywne zjawiska będą oddziaływać na rozwój powiatu, takie będą podejmowane działania, aby łagodzić ich skutki. Te przedsięwzięcia będą się koncentrować głównie w obszarach problemowych jak: efektywne ubieganie się i wykorzystywanie środków pomocowych na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, utrzymanie i rozbudowa placówek ochrony zdrowia, bazy oświatowej, infrastruktury sportowej, ochrona i rozwój potencjału ekonomicznego przedsiębiorstw z sektora MŚP.

CZĘŚĆ IV PRIORYTETOWE KIERUNKI ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego jest dokumentem programowym polityki rozwoju powiatu. Strategia wyznacza cele i kierunki działania, które przyczynią się do przełamywania problemów społecznych i gospodarczych oraz do podniesienia konkurencyjności powiatu. Jest to wyzwanie, któremu powiat nowosądecki musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Diagnoza i ocena sytuacji strategicznej powiatu nowosądeckiego wykazały, że zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne mają tu bardzo złożony charakter. Wiele jest atutów, które mogą stać się filarem strategii rozwoju powiatu, ale istnieje też wiele słabości i zagrożeń, z którymi powiat musi się zmierzyć.

W wyniku analizy szeregu uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, określono priorytetowe kierunki rozwoju powiatu nowosądeckiego. Uwzględniając zakres kompetencji powiatu oraz ograniczoną dostępność środków do wykorzystania w celu stymulowania procesów rozwojowych, skoncentrowano się głównie na określaniu zadań publicznych ponadgminnych, wynikających z ustawy o samorządzie powiatowym, mających charakter organizacyjny i systemowy, o kluczowym znaczeniu dla tworzenia podstaw do trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kierunki rozwoju powiatu

1. Infrastruktura drogowa

Jakość życia mieszkańców jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych obszarach powiatu. Najlepsze warunki życia mają mieszkańcy miejscowości położonych najbliżej głównego ośrodka usługowo-administracyjnego na terenie powiatu, którym jest Miasto Nowy Sącz. W gorszej sytuacji znajdują się mieszkańcy oddalonych od tego miasta miejscowości. W celu wyrównania szans w dostępie do usług bardzo duże znaczenie odgrywa, jakość dróg, umożliwiających dogodny dojazd. Między innymi, dlatego niezbędne jest podejmowanie inwestycji związanych z budową i przebudową dróg powiatowych, (co leży w kompetencji powiatu) oraz krajowych i wojewódzkich, znajdujących się w granicach powiatu. Ponadto

w kontekście rozwoju powiatu konieczna jest budowa drogi szybkiego ruchu, łączącej powiat nowosądecki ze stolicą województwa.

2. Edukacja

Samorząd powiatowy będzie dążył do podnoszenia poziomu edukacji i rozszerzenia oferty kształcenia, wzrostu poziomu świadczonych usług edukacyjnych oraz standardu istniejącej bazy oświatowej. W celu umożliwienia mieszkańcom dostatniego życia należy zapewnić im odpowiedni poziom edukacji. Jednym z podstawowych zadań jest budowa, przebudowa i adaptacja do standardów europejskich budynków i sal dydaktycznych szkół ponadgimnazjalnych, obiektów i terenów sportowych, a także doposażenie ich w sprzęt multimedialny, audiowizualny i sportowy. Następnym zadaniem, przed którym stoją placówki oświatowe jest zmiana systemów nauczania, ze zwróceniem uwagi na zmieniające się potrzeby rynku pracy. W tym celu uczniowie nadal powinni brać czynny udział w unijnych i międzynarodowych programach wymiany uczniów i praktykach zagranicznych, dzięki którym zdobywają nowe doświadczenia, uczą się języków obcych, rozwijają zainteresowania naukowe. Dodatkowo szczególnej uwagi wymaga kształcenie dorosłych. Zadaniem powiatu jest także wspieranie inicjatyw w zakresie promocji lokalnych imprez kulturalnych, wpływających na wizerunek oraz istotnie podnoszących atrakcyjność powiatu. Doradztwem dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie wyboru kierunków kształcenia, zawodu i planowania kariery zajmuje się Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz doradcy zawodowi, zatrudnieni w szkołach w ramach projektów realizowanych przez Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich, które nadal będzie realizowało programy dotyczące poradnictwa zawodowego. Działalność tej placówki zostanie wzbogacona o intensywne badania rynku pracy i monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych. W tym celu zostanie wyposażona w niezbędne narzędzia badawcze. Ponadto stale będą realizowane projekty ukierunkowane na doradztwo zawodowe z przeznaczeniem dla młodzieży szkolnej oraz zajęcia dodatkowe podnoszące ich kompetencje kluczowe.

3. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Jednym z podstawowych zadań jest zapewnienie mieszkańcom powiatu nowosądeckiego lepszego dostępu do opieki zdrowotnej, szczególnie specjalistycznej, i opieki społecznej. Obecnie mieszkańcy powiatu mają możliwość leczenia się głównie w Szpitalu Powiatowym w Krynicy-Zdrój, który jest jednostką organizacyjną powiatu. Powiat stale inwestuje

w rozwój oraz modernizację przedmiotowej jednostki, co gwarantuje wysoki poziom świadczonych tam usług medycznych.

Powiat nowosądecki podejmuje działania na rzecz stworzenia sprawnego systemu zapobiegania kryzysom rodziny oraz kompleksowego wsparcia osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, objętych szeroko rozumianą pomocą społeczną. W przypadku osób niepełnosprawnych podejmowane są działania zmierzające do zwiększenia uczestnictwa tych osób w życiu społecznym powiatu, szczególnie poprzez niwelowanie barier architektonicznych, technicznych, transportowych oraz rozbudowywanie placówek zapewniających rehabilitację społeczną oraz pracę zawodową. Działania te winny być prowadzone we współpracy z organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, lokalnymi przedsiębiorcami i służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo.

Niezbędnym również wydaje się zapewnienie lokalnej społeczności możliwości rozwoju kultury fizycznej i intelektualnej. Podwyższanie poziomu intelektualnego i sprawności fizycznej mieszkańców powoduje wzrost aktywności społecznej i zaangażowanie w rozwiązywanie problemów oraz podejmowanie działań, zmierzających do rozwoju powiatu. Zintegrowanie różnych grup mieszkańców oraz ich aktywizacja są niezwykle ważne, wręcz fundamentalne dla dalszego powodzenia wszelkich szeroko rozumianych działań prorozwojowych.

4. Administracja

Istotnym czynnikiem w rozwoju powiatu w sferze instytucjonalnej będzie poprawa, jakości funkcjonowania administracji samorządowej poprzez tworzenie profesjonalnej kadry urzędniczej, poprawy dostępności mieszkańców do usług publicznych oraz zapewnienie przejrzystości działań administracji. Wprowadzanie nowoczesnych metod i narzędzi zarządzania, które obecnie są w trakcie wdrażania w Starostwie Powiatowym w Nowym Sączu oraz w urzędach gmin z terenu powiatu. Natomiast wykwalifikowana kadra pracowników zwiększa możliwości skutecznego i efektywnego realizowania zadań i projektów. Koncentracja potencjałów intelektualnych i ekonomicznych stwarza większe szanse skorzystania ze środków zewnętrznych, w tym z funduszy Unii Europejskiej, dla realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych powiatu.

5. Turystyka

Powiat Nowosądecki jest obszarem o bardzo dużym potencjale turystycznym, w którym to upatruje się szansę na rozwój całego powiatu oraz podniesienie stopy życia jego mieszkańców. Atrakcyjność turystyczna stanowi podstawowy warunek rozwoju ruchu turystycznego. Obszar Powiatu Nowosądeckiego cechują liczne walory przyrodnicze, jak również kulturowe, co stanowi znaczący atut w rozwoju turystyki na badanym terenie. Czynnikiem decydującym o wyborze miejsca wypoczynku, obok walorów turystycznych i zapewnienia właściwych warunków pobytu, jest również zagospodarowanie turystyczne. Decydujące znaczenie w infrastrukturze turystycznej posiada baza materialna, która obejmuje obszar od bazy noclegowej, przez gastronomiczną (żywieniową), komunikacyjną i towarzyszącą, aż po znaczący sektor usług zdrowotnych i urody (uzdrowiska, obiekty wellness i spa), służący nie tylko turystom, ale przede wszystkim mieszkańcom stałym. Istotnym czynnikiem rozwoju branży turystycznej, która jest oferentem atrakcji i produktów turystycznych będzie wspieranie przedsiębiorstw turystycznych podejmujących budowę, modernizację, podnoszenie standardów obiektów i jakości usług, stworzenie instrumentów finansowych, doradztwa, szkolenia i marketingu oraz budowa marki i produktów markowych. Wspieranie i organizacja imprez kulturalnych oraz promocyjno-turystycznych, propagujących walory powiatu. Poza tym położenie powiatu na obszarze NATURA 2000 sprzyja rozwojowi tej gałęzi gospodarki.

CZEŚĆ V MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO DO 2020 ROKU

MISJA

Po przeprowadzonej analizie stanu obecnego i raportu, dotyczącego diagnozy powiatu nowosądeckiego wraz z analizą SWOT, kolejny etap prac to sformułowanie misji i wizji zaktualizowanej strategii, które wyznaczą generalny cel rozwoju subregionu. Misja jest wyrazem aspiracji i długofalowych zamierzeń społeczności lokalnej i władz powiatu. Definiuje przyszłościowy obraz powiatu, formułuje trendy rozwojowe i zadania oraz informuje o wspólnych wartościach i przekonaniach leżących u podstaw podejmowania określonych działań. Misja rozwoju posiada wartość informacyjną dla mieszkańców powiatu, podmiotów gospodarczych i całego jego otoczenia. Nakreśla, co władze lokalne pragną osiągnąć w wyznaczonym horyzoncie czasowym w oparciu o własne możliwości i zasoby przy współudziale środków zewnętrznych.

Nadrzędną rolą misji jest wyznaczenie specyfiki powiatu i jego potencjału, warunków i możliwości, koncentracja uwagi nad działaniami strategicznymi. Mobilizuje do aktywności. Określenie misji jest niezbędne do nakreślenia wizji rozwoju, celów strategicznych i kierunków działań, które będą realizowane w najbliższym czasie.

Ta idea ujmuje główne i planowane kierunki działania strategicznego, którego założenia muszą być zrealizowane w wyznaczonym czasie. Formułowanie misji wymaga uprzedniego wyznaczenia roli i funkcji, jakie powiat ma pełnić w czasie określonym w dokumencie planistycznym.

Generalnym przesłaniem misji ujętej w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego jest nakreślenie obrazu powiatu w perspektywie do 2020 roku oraz profil dążeń i aspiracji jego mieszkańców.

Za cel nadrzędny powiatu uznano:

POWIAT NOWOSĄDECKI OBSZAREM EUROPY

O DUŻYCH MOŻLIWOŚCIACH ROZWOJU

Zredagowana w taki sposób misja powiatu jest esencją wszystkich społecznych oczekiwań i potrzeb mieszkańców, którzy dążą wraz z władzami powiatu nowosądeckiego do poprawy standardu i jakości życia. Od momentu, kiedy Polska stała się państwem członkowskim Unii Europejskiej, powiat nowosądecki stał się również regionem Europy, w rozwoju którym muszą być zachowane standardy i przepisy unijne. Promuje świadczenie usług administracji publicznej na wysokim poziomie, które po wprowadzeniu Systemu Zarządzania Jakością staną się dużo bardziej profesjonalne i mobilne. Ponadto misja odzwierciedla dążenia do rozwoju przedsiębiorczości i ożywienia gospodarczego tego regionu. Tereny inwestycyjne gmin powiatu nowosądeckiego są najlepszym miejscem na inwestycje i rozwój przedsiębiorczości w celu pobudzenia potencjału w niej drzemiącego. Zdecydowanie rozwój sektora MŚP przyczyni się bardzo pozytywnie do systematycznego zmniejszania stopy bezrobocia w powiecie i zwiększonej mobilności zawodowej mieszkańców.

WIZJA

Wizja rozwoju powiatu jest zwięzłą formułą, która opisuje pożądaną obraz przyszłego rozwoju do roku 2020, stan do którego pragną dążyć w swoich działaniach zarówno władze lokalne jak i mieszkańcy powiatu według reguł gwarantujących jej zrównoważony rozwój. Jej istotą jest urealnienie celu nadrzędnego. Przedstawia ulepszony obraz rozwoju powiatu nowosądeckiego, konieczny do osiągnięcia.

WIZJA i MISJA:

Powiat nowosądecki – obszarem o bogatej ofercie turystycznej i kulturalnej, zapewniającym mieszkańcom możliwość rozwoju i wysoką jakość życia, atrakcyjnym do prowadzenia działalności gospodarczej.

Misją władz samorządowych powiatu nowosądeckiego jest tworzenie warunków dla jak najlepszej realizacji wizji Powiatu, z wykorzystaniem szans, jakie stwarza jego potencjał, w celu podniesienia poziomu i jakości życia mieszkańców oraz rozwoju i umocnienia konkurencyjności Powiatu.

Misja podkreśla powszechność zaangażowania w realizację wizji powiatu nowosądeckiego, opisując rolę władz samorządowych oraz akcentując obywatelski sposób zarządzania powiatem. Należy przez to rozumieć wdrażanie zasad interaktywnego i partnerskiego modelu zarządzania powiatem, wprowadzanie mechanizmów partycypacji mieszkańców w procesach zarządzania i wspieranie organizowania się wspólnoty samorządowej powiatu – jego mieszkańców, ich organizacji i przedstawicielstw – dla urzeczywistnienia wizji powiatu.

Rozwinięciem i uzasadnieniem realności w osiągnięciu przedstawionej wizji i urzeczywistnieniu misji jest prezentowana w kolejnym rozdziale struktura celów rozwoju powiatu nowosądeckiego.

CZĘŚĆ VI CELE STRATEGICZNE

1. CELE STRATEGICZNE

Zrównoważony rozwój powiatu charakteryzuje się tym, że odpowiada potrzebom społeczności lokalnej i nie stanowi równocześnie żadnych zagrożeń dla możliwości rozwoju przyszłych pokoleń. Dzięki temu zaspokojone są potrzeby aktualne i przyszłe. Zrównoważony rozwój to cel nadrzędny, który władze powiatu i społeczność wyznaczają sobie, by go osiągnąć w wyznaczonym czasie, dzięki odpowiednio dobranym celom strategicznym, opracowanym na podstawie przeprowadzonej analizy i diagnozy stanu obecnego, przeprowadzonych konsultacji oraz przyjętej misji i wizji.

Opracowane cele strategiczne i operacyjne są odpowiedzią na potrzeby mieszkańców, instytucji publicznych, władz powiatu i są podstawą do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Cele strategiczne odznaczają się długim horyzontem czasowym, który wynika z wizji rozwoju, będącymi jej kwintesencją. Ustalają kierunek rozwoju życia społeczno-ekonomicznego powiatu. Wyznaczają zakres działań, które mają prowadzić do zwiększenia możliwości dalszego postępu w rozwoju.

Cel strategiczny I:

ROZWÓJ GOSPODARCZY POWIATU POPRZEZ UDOSKONALONY UKŁAD KOMUNIKACYJNY I SPRAWNĄ INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ O STANDARDZIE EUROPEJSKIM ORAZ STAŁY ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GOSPODARCZEJ I OBSZARÓW WIEJSKICH GWARANCJĄ WZROSTU EKONOMICZNEGO REGIONU

Cel strategiczny II:

ROZWÓJ SFERY SPOŁECZNEJ POWIATU POPRZEZ WYSOKI POZIOM OCHRONY ZDROWIA ORAZ POMOCY SPOŁECZNEJ, ZACHOWANIE

BOGACTWA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH POWIATU ORAZ LIKWIDACJĘ ZJAWISKA BEZROBOCIA

Cel strategiczny III:

ROZWÓJ STREFY INSTYTUCJONALNEJ POWIATU POPRZEZ WZROST EFEKTYWNOŚCI FUNKCJONOWANIA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ NA TERENIE POWIATU ORAZ STAŁĄ JEGO PROMOCJĘ

Powyższe cele wyrażają zgodność z celami, działaniami i zadaniami przyjętymi w nadrzędnych dokumentach planistycznych:

- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007–2015
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

2. CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Do każdego celu strategicznego przypisany jest cel operacyjny, do których z kolei przypisane są kierunki działań. W dalszej części dokumentu zostały przedstawione cele i kierunki działań.

Takie przedsięwzięcie jest niezwykle ważne i niezbędne, aby faktycznie i realnie realizować cele zawarte w tejże strategii.

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ	PODMOITY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ CELÓW OPERACYJNYCH
<p>CEL STRATEGICZNY I. ROZWÓJ GOSPODARCZY POWIATU POPRZEZ UDOSKONALONY UKŁAD KOMUNIKACYJNY I SPRAWNĄ INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ O STANDARDZIE EUROPEJSKIM ORAZ STAŁY ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GOSPODARCZEJ I OBSZARÓW WIEJSKICH GWARANCJĄ WZROSTU EKONOMICZNEGO REGIONU</p>	<p>I.1 Rozwój przedsiębiorczości i inwestycji</p>	<p>I.1.1 Utworzenie i działalność Powiatowego Punktu Informacji Gospodarczej I.1.2 Promocja przedsiębiorczości i postaw innowacyjnych I.1.3 Współpraca z przedsiębiorcami, stowarzyszeniami i instytucjami otoczenia biznesu w zakresie rozwoju gospodarczego powiatu I.1.4 Prowadzenie działalności informacyjnej w zakresie dostępu do instrumentów wsparcia finansowego dla przedsiębiorców I.1.5 Sporządzenie i aktualizacja katalogu terenów o charakterze inwestycyjnym z przeznaczeniem na</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Powiatowy Urząd Pracy • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania

		<p>działalność gospodarczą dla potencjalnych inwestorów</p> <p>I.1.6 Aktywizacja różnych środowisk powiatu w działaniach na rzecz rozwoju i współpracy poprzez działanie podejmowane przez Sąddeckie Obserwatorium Runku Pracy, Edukacji i Zatrudnienia</p> <p>I.1.7 Podejmowanie działań wspierających rozwój MŚP poprzez min. szkolenia oraz doradztwo</p>	
<p>I.2 Usuwanie barier w funkcjonowaniu układu drogowego powiatu w zakresie obsługi komunikacyjnej obszaru oraz dostępności do zewnętrznych połączeń drogowych</p>	<p>I.2.1 Oddziaływanie na racjonalizację przebiegu i poprawy parametrów technicznych dróg krajowych i wojewódzkich</p> <p>I.2.2 Dostosowanie parametrów technicznych dróg powiatowych do przejęcia ruchu z dróg krajowych i wojewódzkich</p> <p>I.2.3 Przebudowa obiektów mostowych, nie spełniających warunków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowy Zarząd Dróg • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania 	

	<p>I.3 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego</p>	<p>technicznych oraz narażonych na zniszczenie powodziowe</p> <p>I.2.4 Odbudowa i zabezpieczenie infrastruktury drogowej zniszczonej oraz narażonej na zniszczenia przez powódź i osuwiska</p> <p>I.2.5 Usuwanie przyczyn i zmniejszanie zagrożeń bezpieczeństwa ruchu drogowego</p> <p>I.2.6 Wspieranie starań o budowę lotniska komunikacyjnego w Starym Sączu</p> <p>I.3.1 Wdrożenie jednolitego systemu elektronicznego obiegu dokumentów w jednostkach samorządu terytorialnego powiązanego z elektroniczną skrzynką podawczą</p> <p>I.3.2 Budowa platform teleinformatycznych dla systemów informatycznych powiatu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Wydział Administracyjny Starostwa Powiatu Nowosądeckiego • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego
--	---	--	--

		<p>I.3.3 Tworzenie e-usług dla sektora publicznego i prywatnego</p> <p>I.3.4 Promocja usług edukacyjnych za pomocą systemu e-learning</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowy Urząd Pracy • Szkoły Powiatu Nowosądeckiego • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
<p>I.4 Rozbudowa gospodarki przestrzennej</p>	<p>I.4.1 Scalanie rozdrobnionych gruntów, wsparcie tworzenia stref aktywności gospodarczej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Geodezji i Budownictwa • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania 	
<p>I.5 Rozwój infrastruktury technicznej /wodno-kanalizacyjnej, teleinformatycznej, drogowej/</p>	<p>I.5.1 Rozbudowa i modernizacja sieci dróg powiatowych stanowiących połączenie z drogami krajowymi i wojewódzkimi</p> <p>I.5.2 Modernizacja i przebudowa dróg powiatowych na terenie powiatu jako czynniki stymulujący rozwój społeczno- gospodarczy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowy Zarząd Dróg • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa 	

		<p>I.5.3 Przebudowa już istniejących i budowa nowych chodników wzdłuż ulic i dróg powiatowych</p> <p>I.5.4 Budowa nowych ścieżek zdrowia oraz ciągów rowerowych i pieszych</p> <p>I.5.5 Modernizacja mostów i przepustów w ciągach dróg powiatowych</p> <p>I.5.6 Wspieranie budowy sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków na terenie Powiatu</p> <p>I.5.7 Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w obiektach jednostek powiatowych</p> <p>I.5.8 Wspieranie i propagowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
<p>I.6 Poprawa stanu środowiska naturalnego</p>		<p>I.6.1 Koordynacja realizacji zadań służących poprawie stanu środowiska naturalnego ujętych w "Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa

		<p>Nowosądeckiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019"</p> <p>I.6.2 Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej i placówek oświatowych</p> <p>I.6.3 Poprawa czystości powietrza poprzez realizację zadań wynikających z programu ochrony powietrza dla strefy gorlicko- limanowskiej</p> <p>I.6.4 Wspieranie racjonalnego systemu gospodarki odpadami</p> <p>I.6.5 Realizacja "Programu usuwania odpadów zawierających azbest z terenu powiatu nowosądeckiego"</p> <p>I.6.6 Realizacja oraz wspieranie programów, konkursów, olimpiad mających na celu wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu</p> <p>I.6.7 Rejestracja i monitoring osuwisk oraz terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi, zabezpieczenie i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
--	--	--	---

	<p>właściwe zagospodarowanie terenów osuwiskowych i terenów o predyspozycjach osuwiskowych</p> <p>I.6.8 Współdziałanie z administracją rządową i samorządową w celu realizacji kompleksowego systemu ochrony przed powodzią</p> <p>I.6.9 Rekultywacja zbiorników wodnych Rożnów- Czchów</p>		
<p>I.7 Rozwój rolnictwa i terenów wiejskich</p>	<p>I.7.1 Wspieranie nowoczesnych i ekologicznych form rozwoju rolnictwa, sadownictwa i leśnictwa</p> <p>I.7.2 Organizacja rynku produktów rolnych oraz promocja produktów ekologicznych i regionalnych</p> <p>I.7.3 Wspieranie poprzez rozwój nowoczesnego doradztwa tworzenia miejsc pracy w działalności pozarolniczej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Szkoły Powiatowe • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania 	
<p>I.8 Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi</p>	<p>I.8.1 Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa 	

	<p>turystyki, agroturystyki oraz rekreacji i sportu</p>	<p>wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych</p> <p>I.8.2 Opracowanie skutecznej oferty promującej walory turystyczne Powiatu</p> <p>I.8.3 Rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjno – wypoczynkowej</p> <p>I.8.4 Poprawa dostępności posiadanych zasobów turystycznych</p> <p>I.8.5 Wspieranie budowy i tworzenia nowych atrakcji turystycznych mogących stać się produktem turystycznym regionu</p> <p>I.8.6 Wspieranie organizacji imprez sportowych, rekreacyjnych i innych, jako forma aktywnego wypoczynku promujących zdrowy tryb życia</p> <p>I.8.7 Wspieranie i organizacja imprez kulturalnych oraz promocyjno-turystycznych propagujących walory Powiatu</p>	<p>Nowosądeckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Wydział Edukacji, Kultury i Sportu • Szkoły Powiatowe • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
--	---	---	---

<p>CEL STRATEGICZNY II: ROZWÓJ SFERY SPOŁECZNEJ POWIATU POPRZEZ WYSOKI POZIOM OCHRONY ZDROWIA ORAZ POMOCY SPOŁECZNEJ, ZACHOWANIE BOGACTWA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH POWIATU, ORAZ LIKWIDACJĘ ZJAWISKA BEZROBOCIA</p>	<p>II.1 Powiat Nowosądecki jako ośrodek edukacji, propagujący wysoki poziom kształcenia młodzieży oraz mieszkańców powiatu</p>	<p>I.8.8 Rozwój i promocja Sąddeckiej Marki Turystycznej, jako znaku jakości</p> <p>II.1.1 Wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego poprzez stałą współpracę z uczelniami wyższymi</p> <p>II.1.2 Wsparcie i promocja dla rozwoju inicjatyw artystycznych i kulturalnych</p> <p>II.1.3 Wsparcie oraz stały rozwój kształcenia ustawicznego</p> <p>II.1.4 Wsparcie działań Uniwersytetu Trzeciego Wieku mającego na celu kształcenie ustawiczne osób starszych</p> <p>II.1.5 Prowadzenie działań szkoleniowych oraz doradczych mających na celu stały rozwój mieszkańców Powiatu Nowosądeckiego</p> <p>II.1.6 Poprawa stanu i wyposażenia placówek oświatowych w specjalistyczne pomoce dydaktyczne</p> <p>II.1.7 Bieżące monitorowanie rynku</p>
		<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Edukacji, Kultury i Sportu • Szkoły Powiatowe • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Poradnie Psychologiczno Pedagogiczne • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania

		<p>pracy w celu dostosowywania kierunków kształcenia do jego potrzeb i trendów</p> <p>II.1.8 Opracowanie bogatej oferty zajęć pozalekcyjnych, kółek zainteresowań, klubów uczniowskich w celu organizacji wolnego czasu młodzieży</p> <p>II.1.9 Promocja uczestnictwa młodzieży szkolnej w programach wymiany międzynarodowej (nawiązanie współpracy z placówkami oświatowymi w innych krajach członkowskich)</p> <p>II.1.10 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty</p> <p>II.1.11 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego</p> <p>II.1.12 Upowszechnianie kształcenia ustawicznego</p>	
--	--	--	--

	<p>II.1.13 Podniesienie kwalifikacji kadr systemu oświaty</p> <p>II.1.14 Rozwój i wsparcie dla kształcenia w zakresie nauk przyrodniczo –matematycznych oraz komunikacyjnych</p> <p>II.1.15 Udzielanie uczniom pomocy w wyborze kierunków kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej</p> <p>II.1.16 Wykorzystywanie nowoczesnych technologii multimedialnych w procesie nauczania</p> <p>II.1.17 Rozwój edukacji obejmującej nowoczesne metody nauczania w zakresie innowacyjności i technologii (szkoly zawodowe)</p> <p>II.1.18 Stworzenie powiatowej sieci punktów kształcenia na odległość w oparciu o istniejącą bazę dydaktyczną szkół zawodowych oraz doposażenie</p>	
--	--	--

		<p>szkół w nowoczesny sprzęt komputerowy wraz z dostępem do platformy e-learningowej</p> <p>II.1.19 Stworzenia platformy współpracy pomiędzy pracodawcami i szkołami zawodowymi regionu poprzez utworzenie partnerstwa publiczno-prywatnego w ramach Sądeckiego Obserwatorium Runku Pracy, Edukacji i Zatrudnienia</p> <p>II.1.20 Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży oraz stworzenie warunków do integracji społecznej uczniom niepełnosprawnym</p> <p>II.2.1 Wspieranie odnowy i renowacji zabytkowych obiektów na terenie powiatu</p> <p>II.2.2 Wspieranie działań celem zachowania zasobów dziedzictwa kultury i historii regionu</p> <p>II.2.3 Ochrona i promocja dziedzictwa</p>	
<p>II.2 Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Wydział Edukacji, Kultury i Sportu • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich 		

	<p>kulturowego powiatu</p> <p>II.2.4 Wspieranie instytucji i organizacji chroniących i promujących dziedzictwo kulturowe</p> <p>II.2.5 Organizacja imprez kulturalnych promujących lokalne dziedzictwo</p> <p>II.2.6 Rewitalizacja zabytków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki Organizacyjne Powiatu Nowosądeckiego • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
<p>II.3 Sprawnie funkcjonujący system opieki zdrowotnej i społecznej</p>	<p>II.3.1 Wsparcie rozwoju placówek służby zdrowia</p> <p>II.3.2 Wysoki standard usług zdrowotnych świadczonych przez placówki służby zdrowia poprzez dostosowanie ich pomieszczeń do wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia oraz wyposażenie w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną</p> <p>II.3.3 Rozbudowa, modernizacja i doposażenie Szpitala Powiatowego im. J. Dietla w Krynicy Zdroju</p> <p>II.3.4 Popularyzacja wiedzy i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Spraw Społecznych • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Powiatowe Domy Pomocy Społecznej • Szpital Powiatowy • Pogotowie Ratunkowe

		<p>umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy</p> <p>II.3.5 Monitorowanie jakości usług zdrowotnych świadczonych w zakładach opieki zdrowotnej</p> <p>II.3.6 Wysoki standard warunków bytowych w Domach Pomocy Społecznej podległych pod Powiat Nowosądecki poprzez realizację programów dostosowawczych i naprawczych</p> <p>II.3.7 Rozbudowa, zwiększenie i dostosowanie miejsc dla potrzeb pensjonariuszy w Domach Pomocy Społecznej podległych pod Powiat Nowosądecki</p> <p>II.3.8 Świadczenie profesjonalnych usług opiekuńczych, wspomagających i bytowych w Domach Pomocy Społecznej podległych pod Powiat Nowosądecki</p>	
--	--	--	--

		<p>II.3.9 Zapewnienie podstawowych potrzeb pensjonariuszy w zakresie dostępności do informacji prawnych oraz pomocy w załatwianiu skarg i wniosków</p> <p>II.3.10 Opracowanie i realizacja programu usamodzielnienia się wychowanków Domu Dziecka (umożliwienie zamieszkania w mieszkaniu chronionym)</p> <p>II.3.11 Opracowanie programu wsparcia materialnego i prawnego dla Rodzinnych Domów Dziecka</p> <p>II.3.12 Aktywizacja oraz integracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>II.3.13 Poprawa jakości życia i wzrost dochodów mieszkańców będących w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej</p> <p>II.3.14 Promocja zdrowia i poprawa</p>	
--	--	--	--

		<p>bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców</p> <p>II.3.15 Poprawa bezpieczeństwa ludności poprzez zapobieganie i zwalczanie zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych</p> <p>II.3.16 Doskonalenie systemu wsparcia i poradnictwa specjalistycznego dla rodzin</p>	
<p>II.4 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury sportowej</p>		<p>II.4.1 Rozwój bazy sportowej przy placówkach oświatowych poprzez budowę nowych boisk wielofunkcyjnych i modernizację już istniejących</p> <p>II.4.2 Rozwinięta i ogólnodostępna baza sportowo – rekreacyjna (ścieżki zdrowia i rowerowe)</p> <p>II.4.3 Zagospodarowanie terenu wokół zbiorników retencyjnych z wyznaczeniem miejsc na dozwolone kąpieliska</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Edukacji, Kultury i Sportu • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Szkoły Powiatowe • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania

	<p>II.5 Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych</p>	<p>II.4.4 Wsparcie działań ośrodków sportu i rekreacji na terenie powiatu</p> <p>II.5.1 Opracowanie i wdrażanie programów o znaczeniu terapeutycznym rehabilitacyjnym w celu przeciwdziałania patologiom społecznym</p> <p>II.5.2 Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej</p> <p>II.5.3 Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych</p> <p>II.5.4 Wsparcie finansowe dla przedsiębiorców tworzących miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych w celu dostosowania dla nich stanowiska pracy</p> <p>II.5.5 Wsparcie finansowe dla rozwoju rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie • Powiatowy Urząd Pracy • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
--	--	---	---

	<p>II.6 Przeciwdziałanie bezrobociu</p>	<p>II.6.1 Prowadzenie działań mających na celu aktywizację zawodową osób bezrobotnych w tym organizację szkoleń i kursów kwalifikacyjnych, staży zawodowych, prac interwencyjnych, subsydiowanego zatrudnienia</p> <p>II.6.2 Stale poradnictwo zawodowe oraz wsparcie psychologiczne dla osób bezrobotnych mające na celu podjęcia zatrudnienia</p> <p>II.6.3 Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw poprzez dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób bezrobotnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie • Powiatowy Urząd Pracy • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
<p>CEL STRATEGICZNY III. ROZWÓJ STREFY INSTYTUCJONALNEJ POWIATU POPRZEZ WZROST EFEKTYWNOŚCI FUNKCJONOWANIA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ NA TERENIE POWIATU ORAZ STAŁĄ JEGO PROMOCJĘ</p>	<p>III.1 Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu świadczące usługi o wysokim standardzie</p>	<p>III.1.1 Promocja postaw etycznych wśród urzędników gwarantujących świadczenie profesjonalnych usług</p> <p>III.1.2 Podnoszenie kompetencji i doskonalenie kwalifikacji zawodowych pracowników Starostwa Powiatowego i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Wydział Administracyjny • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich

		<p>powiatowych jednostek organizacyjnych</p> <p>III.1.3 Kontynuacja procesu informatyzacji w zakresie rozwoju usług elektronicznych e-administracja (elektroniczny obieg dokumentów)</p> <p>III.1.4 Wysoka jakość i skuteczność świadczonych usług w sferze publicznej</p> <p>III.1.5 Opracowywanie, aktualizacja i wdrażanie programów ułatwiających rozwój powiatu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
<p>III.2 Rozbudowa sprawnego systemu bezpieczeństwa mieszkańców</p>	<p>III.2.1 Promocja systemu wczesnego powiadamiania ICE (In Case of Emergency – w nagłym wypadku)</p> <p>III.2.2 Opracowanie mapy miejsc o największym zagrożeniu przestępczością</p> <p>III.2.3 Kontynuacja programów dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom oraz opracowywanie nowych: „Bezpieczne</p>	<p>III.2.1 Promocja systemu wczesnego powiadamiania ICE (In Case of Emergency – w nagłym wypadku)</p> <p>III.2.2 Opracowanie mapy miejsc o największym zagrożeniu przestępczością</p> <p>III.2.3 Kontynuacja programów dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom oraz opracowywanie nowych: „Bezpieczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Spraw Społecznych • Szkoły Powiatowe • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania

		<p>wakacje”, „Bezpieczna droga do szkoły i domu”, itp.</p> <p>III.2.4 Prowadzenie szkoleń w ramach działań informacyjnych i prewencyjnych mających głównie na celu zapewnienia poczucia bezpieczeństwa publicznego</p> <p>III.2.5 Koordynacja wspólnych działań Państwowej Straży Pożarnej i Policji na terenie powiatu</p> <p>III.2.5 Wspieranie działań w zakresie wyposażenia w sprzęt specjalistyczny Ochotniczych Straży Pożarnych, Państwowej Straży Pożarnej i Policji w celu ochrony ludzi i mienia</p>	
--	--	---	--

	<p>III.3 Rozwój współpracy ponadlokalnej i międzynarodowej</p>	<p>III.3.1 Rozwój współpracy terytorialnej w wymiarze transgranicznym ze Słowacją oraz w wymiarze międzynarodowym.</p> <p>III.3.2 Rozwój współpracy regionalnej w wymiarze krajowym, w szczególności z regionami sąsiednimi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Jednostki Organizacyjne Powiatu Nowosądeckiego • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania
	<p>III.4 Promocja Powiatu</p>	<p>III.4.1 Sprawny i skuteczny marketing w wymiarze krajowym i zagranicznym</p> <p>III.4.2 Aktywny udział powiatu w krajowych i międzynarodowych sieciach współpracy</p> <p>III.4.3 Aktywna promocja marki Sądckiej na rynkach krajowych i międzynarodowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Powiatu Starostwa Nowosądeckiego • Jednostki Organizacyjne Powiatu Nowosądeckiego • Powiatowe Centrum Funduszy Europejskich • Inne podmioty które w zakresie swoich zadań realizują przedmiotowe zadania

CZEŚĆ VII PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO

Realizacja kierunków działań inwestycyjnych zapisanych w zaktualizowanym dokumencie strategicznym wymagać będzie wsparcia ze strony zewnętrznego finansowania. Szczegółowe zadania inwestycyjne planowane do realizacji w okresie obowiązywania dokumentu określa Wieloletni Plan Inwestycyjny opracowany na lata 2011-2020. Przewidziane zadania do realizacji wynikają z zakresu zadań powiatu i obejmują głównie dziedziny, takie jak: infrastruktura drogowa, edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna oraz administracja. Kolejność realizacji tych zadań będzie określana przez powołaną w tym celu Komisję ds. wyboru zadań zapisanych w WPI zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Najważniejszym źródłem finansowania realizacji strategii będą środki pieniężne pochodzące z budżetu państwa i województwa oraz w ramach celowych funduszy pomocowych, które bardzo ułatwią wykonanie zaplanowanych działań. Środki pieniężne na realizację kierunków działań zapisanych w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku pochodzić będą z następujących źródeł finansowania:

I. Publiczne środki krajowe

1. budżet państwa – przeznaczone na budowę, modernizację i przebudowę dróg, gospodarkę odpadami, inwestycje w zakresie ochrony środowiska naturalnego, tworzenie nowych i dodatkowych miejsc zatrudnienia;
2. budżet powiatu i budżety samorządów (gminnych i wojewódzkiego);
3. krajowe organizacje pozarządowe, które wspierają rozwój społeczeństwa obywatelskiego, inicjatyw społecznych ukierunkowanych na poprawę wizerunku i aktywności regionu. Finansowo wspierają edukację, ochronę bogactwa przyrodniczo-kulturalnego, rozwój turystyki, sektora małej i średniej przedsiębiorczości;
4. instytucje otoczenia biznesu i finansowe, które wspierają rozwój przedsiębiorczości, zadania inwestycyjne realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne, działania na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem.

II. Publiczne środki wspólnotowe:

Powiat Nowosądecki na realizację zadań wpisanych w zaktualizowaną strategię będzie korzystał z funduszy pomocowych w ramach programów operacyjnych UE dostępnych na lata 2007–2013 oraz 2014–2020. Środki finansowe udzielane przez Instytucje Wdrażające będą przeznaczone na poprawę infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, rozwój zasobów ludzkich, ochronę środowiska przyrodniczego, odnawialne źródła energii, kulturę i edukację.

Innym źródłem zagranicznej pomocy finansowej jest Instrument Finansowy EOG, Norweski Mechanizm Finansowy, a także Szwajcarski Mechanizm Finansowy. Zadania i projekty finansowane przez te mechanizmy skierowane są głównie na zmniejszenie różnic rozwojowych, społecznych i ekonomicznych.

Dodatkowym źródłem finansowego wsparcia działań powiatu mogą być również zagraniczne organizacje pozarządowe, których działanie skierowane jest na rozwój społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego. Mogą one wspomóc finansowo również działania z zakresu rozwoju zasobów ludzkich i usług publicznych.

Powiat Nowosądecki w ramach aplikowania o środki unijne musi opracować wnioski aplikacyjne do odpowiednich programów operacyjnych w zależności od realizowanej inwestycji. Dzięki zewnętrznej pomocy finansowej władze powiatu będą mogły zrealizować działania z zakresu edukacji, zdrowia, likwidacji bezrobocia, kultury i turystyki, czy infrastruktury komunikacyjnej. Środki finansowe w ramach funduszy pomocowych są szansą również na rozwój przedsiębiorczości w regionie i tym samym wzrost jakości życia mieszkańców.

**1. PRAKTYCZNE MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY
POMOCOWYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ**

**A) SFERA SPOŁECZNA /EDUKACJA, POMOC SPOŁECZNA, TURYSTYKA,
RYNEK PRACY/**

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 1. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy

Oś Priorytetowa 3. Turystyka i przemysł kulturowy

Oś Priorytetowa 4. Infrastruktura dla rozwoju gospodarczego

Oś Priorytetowa 6. Spójność wewnątrzregionalna

Oś priorytetowa 7. Infrastruktura ochrony środowiska

Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

PRIORYTET I ZATRUDNIENIE I INTEGRACJA SPOŁECZNA

1.1 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI RYNKU PRACY

**1.2 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI POMOCY I INTEGRACJI
SPOŁECZNEJ**

**1.3 OGÓLNOPOLSKIE PROGRAMY INTEGRACJI I AKTYWIZACJI
ZAWODOWEJ**

Poddziałanie 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz
godzenia życia zawodowego i rodzinnego – projekty konkursowe

PRIORYTET II ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I POTENCJAŁU ADAPTACYJNEGO PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ POPRAWA STANU ZDROWIA OSÓB PRACUJĄCYCH

2.1 ROZWÓJ KADR NOWOCZESNEJ GOSPODARKI

Poddziałanie 2.1.1 Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach – projekty konkursowe

Poddziałanie 2.1.2 Partnerstwo dla zwiększania adaptacyjności – projekty konkursowe realizowane przez partnerów społecznych

PRIORYTET V DOBRE RZĄDZENIE

5.2 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ

Poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej - projekty konkursowe

Poddziałanie 5.2.3 Podnoszenie kompetencji kadr służb publicznych – projekty konkursowe

5.4 ROZWÓJ POTENCJAŁU TRZECIEGO SEKTORA

Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego – projekty konkursowe

5.5 ROZWÓJ DIALOGU SPOŁECZNEGO

Poddziałanie 5.5.2 Wzmocnienie uczestników dialogu społecznego - projekty konkursowe

PRIORYTET VI RYNEK PRACY OTWARTY DLA WSZYSTKICH

6.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W REGIONIE

Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe

Poddziałanie 6.1.2 Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie – projekty konkursowe wyłącznie dla powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy

6.2 WSPARCIE ORAZ PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SAMOZATRUDNIENIA

6.3 INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ PODNOSZENIA POZIOMU AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH

PRIORYTET VII PROMOCJA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

7.1 ROZWÓJ I UPOWSZECHNIENIE AKTYWNEJ INTEGRACJI

Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe

Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe

Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej – projekty systemowe

7.2 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU I WZMOCNIENIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty konkursowe

Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe

7.3. INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ AKTYWNEJ INTEGRACJI

PRIORYTET VIII REGIONALNE KADRY GOSPODARKI

8.1 ROZWÓJ PRACOWNIKÓW I PRZEDSIĘBIORSTW W REGIONIE

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.3 Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności – projekty konkursowe realizowane przez partnerów społecznych

8.2 TRANSFER WIEDZY

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw – projekty konkursowe

PRIORYTET IX ROZWÓJ WYKSZTAŁCENIA I KOMPETENCJI W REGIONACH

9.1 WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH I ZAPEWNIENIE WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH ŚWIADCZONYCH W SYSTEMIE OŚWIATY

Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej – projekty konkursowe

Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych – projekty konkursowe

9.2 PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI I JAKOŚCI SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

9.3 UPOWSZECHNIENIE FORMALNEGO KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO W FORMACH SZKOLNYCH

9.4 WYSOKO WYKWALIFIKOWANE KADRY SYSTEMU OŚWIATY

9.5 ODDOLNE INICJATYWY EDUKACYJNE NA OBSZARACH WIEJSKICH

B) SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 1. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy

DZIAŁANIE 1.2 ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Oś priorytetowa 1. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy

Działanie 1.1 Poprawa jakości usług edukacyjnych

Oś priorytetowa 3. Turystyka i przemysł kulturowy

Działanie 3.1 Rozwój infrastruktury turystycznej

Działanie 3.3 Instytucje kultury

Oś priorytetowa 6. Spójność wewnątrzregionalna

Działanie 6.3 Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców, w tym socjalnego i zdrowotnego

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Oś priorytetowa 2. Infrastruktura sfery B+R

Działanie 2.3 Inwestycje związane z tworzeniem infrastruktury informatycznej nauki

Oś priorytetowa 7. Budowa i rozwój społeczeństwa informacyjnego

Oś priorytetowa 8. Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Oś priorytetowa II Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących

Działanie 2.1 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki

Oś priorytetowa V Dobre rządzenie

Działanie 5.2 Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Oś priorytetowa 4 LEADER

Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Program Współpracy Przygranicznej Polska – Republika Słowacka

Oś priorytetowa 1. Rozwój infrastruktury o znaczeniu transgranicznym

Działanie 1.1 Infrastruktura komunikacyjna i transportowa

C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 2. Gospodarka regionalnej szansy

DZIAŁANIE 2.1 ROZWÓJ I PODNIESIENIE KONKURENCYJNOŚCI
PRZEDSIĘBIORSTW

Działanie 2.2 Wsparcie komercjalizacji badań naukowych

Oś priorytetowa 3. Turystyka i przemysł kulturowy

Działanie 3.1 Rozwój infrastruktury turystycznej

Oś priorytetowa 7. Infrastruktura ochrony środowiska

Działanie 7.1 Gospodarka wodno-ściekowa

Działanie 7.2 Poprawa jakości powietrza i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Działanie 7.3 Gospodarka odpadami

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Oś priorytetowa IV Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Oś Priorytetowa 3. Kapitał dla innowacji

Działanie 3.1 Inicjowanie działalności innowacyjnej

Działanie 3.2 Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka

Działanie 3.3 Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MŚP

Oś Priorytetowa 4. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia

Działanie 4.4 Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym

Oś Priorytetowa 5. Dyfuzja innowacji

Działanie 5.1 Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym

Działanie 5.2 Wspieranie instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi proinnowacyjne oraz ich sieci o znaczeniu ponadregionalnym

Działanie 5.3 Wspieranie ośrodków innowacyjności

Działanie 5.4 Zarządzanie własnością intelektualną

Oś Priorytetowa 8. Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki

Działanie 8.1 Wspieranie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki elektronicznej

Działanie 8.2 Wspieranie wdrażania elektronicznego biznesu typu B2B

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Priorytet II Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących

Działanie 2.1 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki

Działanie 2.2 Wsparcie dla systemu adaptacyjności kadr

Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich

Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki

Działanie 8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie

Działanie 8.2 Transfer wiedzy

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007- 2013

Oś priorytetowa 1 Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego

Działanie: Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej

Oś priorytetowa 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej

Działanie: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstwo

Działanie: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Oś priorytetowa 4 LEADER

Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007- 2013

Oś priorytetowa 2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny

Działanie 2.1 Inwestycje w akwakulturę

Działanie 2.4 Rybołówstwo śródlądowe

Działanie 2.5 Inwestycje w przetwórstwo i obrót

CZEŚĆ VIII SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU NOWOSĄDECKIEGO NA LATA 2011–2020

System wdrażania i monitorowania realizacji Strategii

Proces wdrażania dokumentu strategicznego każdej jednostki samorządu terytorialnego wymaga ciągłego monitorowania osiągnięć w realizacji kierunków działań i zadań wpisanych do Strategii.

Efektywne wdrażanie zaktualizowanej Strategii ściśle wiąże się z regulaminem organizacyjnym Starostwa Powiatowego w Nowym Sączu, procedur realizacji poszczególnych zadań, które stanowią podstawę do osiągnięcia celów i wyznaczonych kierunków działań. Prace nad wdrażaniem tego dokumentu strategicznego rozpoczną się tuż po przyjęciu go Uchwałą Rady Powiatu. Wdrażanie Strategii na szczeblu administracyjnym należy do Zarządu Powiatu, który ocenia zasadność realizacji kierunków działań i zadań inwestycyjnych. W tym celu Zarząd Powiatu powoła Zespół ds. realizacji Strategii, który będzie aktywnie czuwał nad sprawną realizacją i wdrażaniem. Bardzo ważnym elementem procesu wdrażania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku jest system monitoringu, którego celem jest prawidłowa i skuteczna realizacja założeń strategicznych i związanych z nim zadań. Monitoring pozwala na ewentualne wychwycenie zmian i wprowadzenie ich w związku ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-gospodarczą.

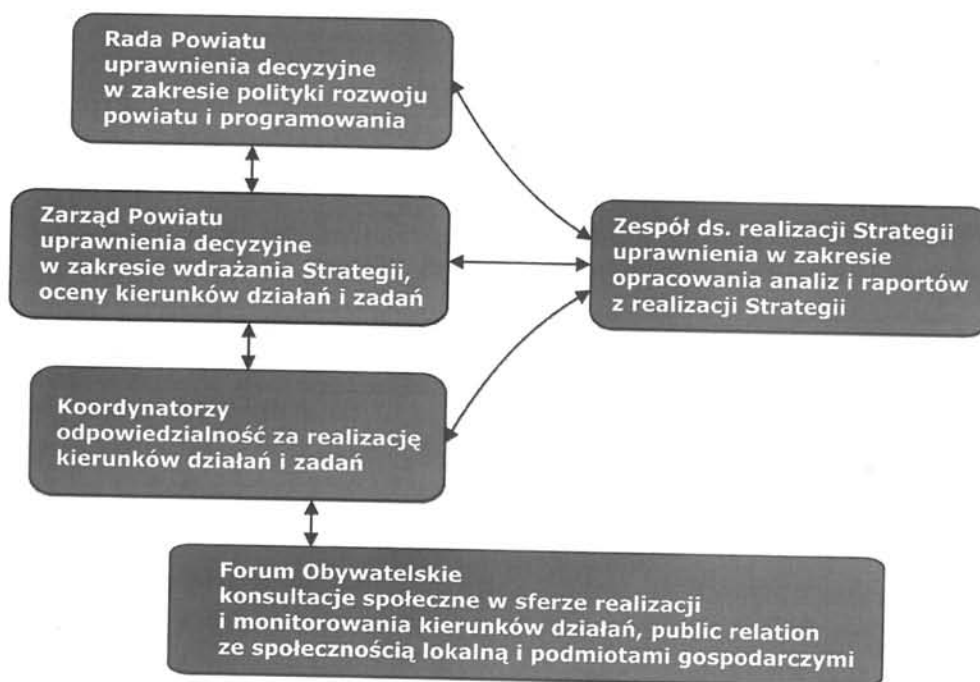
System monitorowania ma charakter ciągły, którego celem jest przedstawienie stanu zaawansowania realizacji przedsięwzięć i kierunków działań, które są podporządkowane celom operacyjnym i strategicznym. Dzięki niemu jest przejrzystość w zgodności zadań i celów z dokumentami szczebla wojewódzkiego i krajowego. Proces ten ma umożliwić wyciąganie wniosków z podjętych działań i przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym, na jakim etapie realizacji znajdują się i co zostało wykonane, a co nie. Ponadto monitorowanie pozwala na modyfikację tych zadań, które w czasie ich realizacji wykazują trudności, by w sposób bardziej efektywny osiągnąć wyznaczony jego cel i oczekiwania. Powołany przez Zarząd Powiatu Zespół ds. realizacji Strategii będzie co najmniej raz w roku oceniał, na jakim etapie jest realizacja Strategii. Będzie opracowywał analizy i raporty o stanie powiatu oraz

z wykonanych zadań, a w razie pewnych niezgodności będzie proponował Zarządowi i Radzie Powiatu dokonanie zmian w dokumencie, by osiągnąć zamierzone cele. Zespół ds. realizacji Strategii będzie odpowiedzialny za:

- monitorowanie i nadzór nad realizacją Strategii;
- opiniowanie dokumentów programowych w zakresie zgodności ze Strategią;
- przygotowanie propozycji zmian;
- opracowywanie i przedkładanie okresowych ocen realizacji;
- kontrolę rozwoju prac związanych z realizacją projektów i zadań inwestycyjnych;
- obserwację stanu wdrażania projektów inwestycyjnych ukierunkowanych na rozwój w ramach ich zgodności z celami strategicznymi, operacyjnymi i kierunkami działań;
- koordynację pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację celów strategii;
- konsultacje publiczno–społeczne.

Raz w roku Zarząd Powiatu będzie oceniał pracę powołanego przez siebie Zespołu pod kątem efektów realizacji celów strategicznych zapisanych w Strategii na podstawie przedłożonego raportu opracowanego przez ten zespół.

Wykres 6. Struktura monitoringu strategii

Proponowane wskaźniki

Sfera społeczna:

- liczba nauczycieli podnoszących kwalifikacje zawodowe;
- liczba osób podnoszących kwalifikacje zawodowe w ramach kształcenia ustawicznego lub praktycznego;
- liczba uczniów i absolwentów szkół zawodowych;
- wartość nakładów finansowych na inwestycje w zakresie poprawy stanu i wyposażenia placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne;
- liczba uczniów, biorących udział w programach wymiany międzynarodowej;
- liczba uczniów, biorących udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych;
- liczba uczniów, biorących udział w spotkaniach z doradcą zawodowym;
- liczba uczniów, korzystających z pomocy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej;
- wartość nakładów inwestycyjnych na modernizację placówek ochrony zdrowia;
- ilość udzielanych specjalistycznych porad medycznych;
- liczba osób korzystających z wdrażanych programów profilaktycznych;
- jakość świadczonych usług zdrowotnych;
- liczba rodzin i osób, korzystających z pomocy społecznej;
- liczba osób, korzystających z usług opiekuńczych i bytowych;
- liczba osób niepełnosprawnych, podejmujących pracę;
- ilość odnowionych i zrewitalizowanych obiektów zabytkowych i historycznych;
- liczba miejsc noclegowych i osób, korzystających z obiektów noclegowych;
- liczba nowopowstałych gospodarstw agroturystycznych;
- liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie;
- liczba przeprowadzonych szkoleń zawodowych i kursów kwalifikacyjnych dla osób bezrobotnych/mieszkańców powiatu;
- ilość wybudowanych obiektów rekreacji i sportu;
- liczba osób biorących udział w wydarzeniach promocyjno – turystycznych;
- stopień zdawalności egzaminów zawodowych i maturalnych.

Rynek pracy:

- liczba osób bezrobotnych;
- stopa bezrobocia;
- udział osób długotrwale bezrobotnych;
- liczba osób pracujących;
- wskaźnik zatrudnienia w powiecie;
- liczba osób, podejmujących pracę;
- liczba osób bezrobotnych, biorących udział w szkoleniach;
- liczba osób bezrobotnych, biorących udział w stażach/pracach interwencyjnych/subsydiowanym zatrudnieniu;
- liczba osób bezrobotnych, rozpoczynających działalność gospodarczą.

Gospodarka:

- liczba podmiotów gospodarczych ogółem;
- liczba instytucji otoczenia biznesu;
- liczba osób, korzystających z wsparcia finansowego;
- przeciętne wynagrodzenie brutto;
- liczba wydanych przewodników na temat rozwoju przedsiębiorczości;
- ilość terenów o charakterze inwestycyjnym;
- wartość nakładów finansowych w postaci dotacji jednorazowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- ilość podmiotów gospodarczych świadczących e-usługi.

Infrastruktura techniczna i komunikacyjna:

- długość przebudowanych i zmodernizowanych odcinków dróg powiatowych;
- długość wybudowanych dróg powiatowych;
- ilość przebudowanych i zmodernizowanych przepustów i mostów;
- długość wybudowanych ciągów rowerowych i pieszych;
- długość wybudowanych chodników przy drogach powiatowych;
- ilość wybudowanych elementów systemu oświetlenia przy drogach powiatowych;

- liczba placówek oświatowych, gospodarstw domowych i firm z dostępem do sieci internetowej;
- liczba obiektów użyteczności publicznej i placówek oświatowych objętych systemem termomodernizacji;
- ilość kotłowni poddanych modernizacji;
- procent ludności korzystających z wodociągów i kanalizacji.

Ochrona środowiska:

- powierzchnia terenów objętych ochroną prawną;
- powierzchnia i objętość zbiorników wodnych;
- ilość energii uzyskanej z odnawialnych źródeł energii;
- ilość usuniętego azbestu z terenu powiatu;
- liczba uczniów, uczestniczących w akcjach ekologicznych;
- stan czystości rzek;
- stan jakości powietrza;
- nakłady powiatu na ochronę środowiska.

Sposoby oceny realizacji Strategii

Skuteczność wdrażania i realizacji zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku będzie poddawana bieżącej ocenie w zakresie realizowanych celów i działań strategicznych. Całościowa ocena zostanie sporządzona po zakończeniu wyznaczonego horyzontu czasowego, jakim objęto proces zarządzania i monitorowania strategicznego. Kompleksową ocenę dokona Starosta Powiatu Nowosądeckiego oraz Zarząd Powiatu przy pomocy opracowanego końcowego raportu, w którym zostaną przedstawione wskaźniki osiągnięcia wdrażanych i zrealizowanych przedsięwzięć.

Ostateczna ocena realizacji Strategii powinna zawierać dokładną rzeczywistą datę rozpoczęcia i zakończenia realizowanych projektów przy wsparciu krajowym i zagranicznym oraz koszty, jakie zostały poniesione. Raport z końcową oceną powinien zawierać stopień ewaluacji wykonanych zadań oraz odpowiedź na pytanie czy założenia opracowanego dokumentu strategicznego zostały osiągnięte w postaci widzialnych efektów poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej.

Komunikacja społeczna Strategii

Realizacja wyznaczonych kierunków działań i przedsięwzięć wymaga nawiązania kompatybilnej współpracy Starostwa Powiatowego z instytucjami otoczenia biznesu, podmiotami gospodarczymi, lokalną społecznością oraz organizacjami pozarządowymi w ramach partnerstwa lokalnego. W tej gestii niezbędne jest informowanie o podejmowanych zadaniach i działaniach, które bezpośrednio łączy się ze Strategią i jej realizacją. Władze powiatu w tym zakresie mogą wykorzystywać różne formy przekazu informacji:

- umieszczenie zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego do 2020 roku na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Nowym Sączu oraz na tablicy ogłoszeń w gmachu Starostwa, by dokument był upowszechniony do wiadomości publicznej;
- ujawnienie instytucji, które bezpośrednio zaangażowane są w realizację Strategii;
- bieżące informacje o realizowanych zadaniach i projektach współfinansowanych z funduszy pomocowych wynikających ze Strategii.

Sprawna komunikacja społeczna wymaga efektywnej współpracy władz powiatu z zaangażowanymi instytucjami, grupami docelowymi i podmiotami za pośrednictwem środków masowego przekazu: media, prasa lokalna. Takie działania mają przede wszystkim na względzie szersze i bogatsze promowanie walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu jako doskonałego miejsca między innymi na aktywny wypoczynek i rekreację oraz rozwój przedsiębiorczości, która niweluje zjawisko bezrobocia.

Do grup docelowych należą:

- społeczność lokalna jako bezpośredni beneficjent projektów o charakterze rozwoju zasobów ludzkich;
- instytucje i grupy społeczne, które korzystają z wdrażanej pomocy;
- jednostki organizacyjne samorządu powiatowego;
- podmioty gospodarcze;
- organizacje zrzeszające przedsiębiorców;
- organizacje pozarządowe i inne organizacje społeczne;
- media.

Grupy docelowe, obok władz lokalnych, pełnią ważną funkcję w budowaniu i kształtowaniu pozytywnego wizerunku powiatu. Za pośrednictwem opracowanej i wdrożonej Strategii jest kształtowana świadomość społeczności lokalnej o możliwościach pozyskania środków pomocowych na rozwój regionu, który z czasem stanie się miejscem konkurencyjnym dla innych powiatów w Polsce.

Bibliografia

1. Rocznik statystyczny Województwa Małopolskiego, US w Krakowie 2009
2. G. Kubal, *Nowy Sącz i Ziemia Sądecka. Przedsiębiorstwo Usługowo- Wytwórcze „Roksana”*, Krosno 2001 s. 13
3. Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, 2003, s. 900
4. <http://www.szlaki24.pl/szlaki-turystyczne> z dnia 14 marca 2011
5. <http://www.cit.com.pl/index.php?md=Standard&prn=0&ist=282&Show> z dnia 29 października 2010
6. M. Gotfryd, *Małopolska. Przewodnik*, BOSZ, Olszanica 2007, s. 342.
7. *Ziemia Sądecka. Atrakcje turystyczne*. Wyd. Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu 2007, s. 8.
8. W. Kurek, dz. cyt., s. 27.
9. M. Gotfryd, dz. cyt., s. 327.
10. <http://www.krynica.pl/Kolejka-na-Górę-Parkową-c64.html> z dnia 10 stycznia 2011
11. Mały Rocznik Statystyczny Polski, 2010 r.
12. Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego strefa dąbrowsko-tarnowska i gorlicko-limanowska” (POP), załącznik do uchwały nr VI/70/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 lutego 2011 r.

Spis wykresów i tabel

Tabela 1. Powierzchnia i ludność gmin powiatu nowosądeckiego (stan na dzień 31.XII.2009r.).....	17
Tabela 2. Ludność powiatu nowosądeckiego w podziale na kategorie wiejsko-socjalne (stan na dzień 31.XII.2009r.).....	18
Tabela 3. Ocena przydatności wód powierzchniowych ujmowanych w celach pitnych w 2009r.- wg. WIOŚ w Krakowie, 2010r.....	56
Tabela 4. Urządzenia wodociągowe w powiecie nowosądeckim w 2009r.	68
Tabela 5. Sieć kanalizacyjna w powiecie nowosądeckim – stan na 31.XII.2009r.	69
Tabela 6. Osoby pracujące łącznie z pracą na indywidualnych gospodarstwach rolnach.....	75
Tabela 7. Bezrobotni wg wykształcenia w latach 2006-2010.....	80
Tabela 8. Wychowanie przedszkolne w powiecie nowosądeckim w 2009r.	82
Tabela 9. Dostępność ludności powiatu nowosądeckiego do opieki zdrowotnej w 2009r.	84
Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w 2009 roku w powiecie nowosądeckim.....	86
Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w powiecie nowosądeckim.....	64
Wykres 2. % udziału sekcji w rejestrze REGON.....	74
Wykres 3. Struktura wiekowa ludności powiatu nowosądeckiego wg płci 2009r.	77
Wykres 4. Przyrost naturalny w powiecie nowosądeckim na przestrzeni lat.....	78
Wykres 5. Bezrobotni zarejestrowani i wyrejestrowani wg płci w 2010r.	79
Wykres 6. Struktura monitoringu strategii	141
Spis map	
Mapa 1. Podział administracyjny powiatu nowosądeckiego	15